

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1958

ANDRA KAMMAREN

Nr 15

17—19 april

Debatter m. m.

Sid.

Torsdagen den 17 april

Svar på interpellationer av:

fröken Liljedahl ang. nedläggandet av Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle	3
herr Vigelsbo ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter.	5
Svar på fråga av herr Gustafsson i Borås i anledning av en livräddningsövning ur isvak vid kustartilleriregementet i Vaxholm	11
Svar på interpellation av herr Hamrin i Kalmar ang. bullerstörningarna från reaflyg	14

Fredagen den 18 april

Svar på fråga av herr Börjesson ang. den av riksdagen begärda utredningen rörande trädgårdsnäringens problem	19
Svar på interpellation av herr Widén ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen ...	19
Vid remiss av motionen II: 523.....	32
Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag	53
Förfarandet i kammarrätten, m. m.	65
Interpellation av herr Johansson i Stockholm ang. utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.	71

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 18 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 90, ang. garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag.....	53
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 35, ang. förfarandet i kammarrätten, m. m.	65

Torsdagen den 17 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 11 innevarande april.

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med talmannen i första kammaren får jag meddela, att gemensam votering i de frågor, beträffande vilka godkända voteringspropositioner föreligger, kommer att anställas vid början av kamrarnas sammanträden fredagen den 25 april.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Henning Nilsson, Gävle, på grund av influensa under tiden 14/4—21/4 1958 är förhindrad bevisa riksdagen, intygas.

Gävle den 14 april 1958

G. Nordberg
stadsdistriktsläkare

Herr Henning Nilsson i Gävle beviljades ledighet från riksdagsgörömlen under tiden den 14—den 21 innevarande månad.

§ 4

Svar på interpellation ang. nedläggandet av Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har fröken Liljedahl frågat mig om jag

vill medverka till att den av styrelsen för Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet beslutade nedläggelsen av mono-polets fabrik i Gävle uppskjutes i avvaktan på en stabilisering av arbetsmarknadsläget och en tillfredsställande lösning i övrigt av med driftens upphörande sammanhängande personalpolitiska problem.

Jag har redan tidigare i anledning av en enkel fråga i denna kammare omtalat, att regeringen i höstas haft att pröva framställningar i frågan från Gävle stad m. fl. Efter vederbörlig utredning beslöts den 6 december, att framställningarna inte skulle föranleda vidare åtgärd. Tillika meddelade jag, att saken därmed var slutbehandlad av regeringen.

Svaret på fröken Liljedahls interpellation måste bli detsamma. Men jag vill gärna begagna tillfället att lämna några upplysningar.

Jag vill således tillägga, att Tobaksmonopolet ligger i underhandlingar med en annan industri om överlåtelse av fabrikslokalerna i Gävle. Självfallet har man från mono-polets sida gjort stora ansträngningar att bereda gävlepersonalen nytt arbete. Några arbetare har redan överflyttats, och antalet anställda i Gävle är nu nere i 165. Av dessa får 43 annat arbete i mono-polets tjänst. I övrigt utbetalas förtidspensioner respektive omskolningsbidrag till dem som varit anställda viss tid. Nu nämnda förmåner utgår till sammanlagt 92 anställda.

Härmed anser jag, herr talman, att jag har besvarat interpellationen.

Härpå yttrade

Svar på interpellation ang. nedläggandet av Svenska tobaksmonopolets fabrik i Gävle

Fröken LILJEDAHL (fp):

Herr talman! Enligt god riksdagssed ber jag att få uttala mitt tack till chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation angående den plane-
rade förflyttningen av Tobaksmonopolets fabrik i Gävle till Malmö.

Detta innebär givetvis inte att jag är nöjd med svaret. Efter det svar herr Henning Nilsson i Gävle fick förra veckan på sin enkla fråga i samma ärende hade jag dock inte väntat mig ett mera positivt svar i denna fråga. Jag förstår så väl att det inte är vare sig möjligt eller önskvärt att regeringen i oträngt mål ingriper för att dirigera de statliga affärsföretagen, inte ens då det gäller åtgärder i rationaliseringssyfte. Det är inte heller min mening att något sådant skall ske. Dock tycker jag att vad som i svaret på såväl herr Nilssons som min fråga säges om att regeringen efter inhämtat yttrande från Tobaksmonopolet lämnar saken utan åtgärd är litet väl tamt. »Saken är i och med detta slutbehandlad av regeringen», säger herr statsrådet. Några motiveringar för regeringens ställningstagande har vi dock inte fått genom våra frågor.

Tobaksmonopolet har kalkylerat med att en sammanslagning av Malmö- och Gävlefabrikerna skulle ge en ökning av vinsten med cirka 800 000 kronor årligen. Det är ingalunda bevisat att det är Gävlefabriken som skulle förorsaka att man inte nu kommer fram till den vinstsumma som sammanslagningen skulle kunna ge. Som bekant är Gävlefabriken för närvarande den bästa av mono-
polets alla fabriker. Det är därför litet svårt för oss att förstå varför en utmärkt fabriksbyggnad med en stor, trevlig och välskött trädgårdsanläggning helt skall överges av affärsföretaget. Utvecklingsmöjligheter för uppförande av eventuella nybyggnader finns dessutom på den till fabriken hörande tomt. Man frågar sig varför det inte skulle vara möjligt att investera en del av de

14 miljonerna i Gävle i stället för i Malmö.

Jag tror nog att det finns bärande skäl för mono-
polets ställningstagande, men en av orsakerna till att vi är så efterhängsna med framställningar i denna fråga är att man inte förebragt dessa skäl utan endast helt allmänt talat om rationalisering.

Regeringen, som i vanliga fall har så stort intresse av att lokalisera det privata näringslivet, borde väl även vaka över de statliga företagen. Man väntar sig inte gärna att en fabrik av detta slag från en medelstor stad som Gävle med markant brist på arbetstillfällen för kvinnor skall flyttas till en av rikets största städer, där fördelningen av arbetsmöjligheterna för män och kvinnor är i stort sett tillfredsställande. I gävletrakten har vi flera stora skogs- och järnbruksindustrier, som i huvudsak sysselsätter män. Vi är därför i stort behov av arbetstillfällen för kvinnor. Detta har särskilt accentuerats sedan Gävle ångväveri för ett år sedan lade ned sin verksamhet. Här arbetade 400 personer, i huvudsak kvinnor. En förflyttning av Tobaksmonopolets fabrik med dess nuvarande 165 arbetare blir därför ytterst kännbar.

Formuleringen »inhämtat yttrande från Tobaksmonopolet» förefaller mig som sagt väl tam. Litet djupare kontakter mellan regeringen och Tobaksmonopolet, litet resonemang eller någon form av förhandlingar skulle för oss i Gävle och då inte minst för de arbetare det gäller ha varit mera tillfredsställande. Vad vi framför allt inte kan förstå är den stora brådskan. Man har monterat ned maskiner i Gävle, innan det funnits möjlighet att sätta upp dem i provisoriska lokaler i Malmö. Kunde man ändå inte lugna sig tills man fått det plane-
rade nybygget i Malmö färdigt? Det gäller ju inte någon förlustbringande verksamhet. De kostnader för upplärning av personalen, som alltid blir nödvändiga

Svar på interpellation ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter

vid sådana här tillfällen, har fabrikschefen beräknat till 1 500 kronor per arbetare, och den förtidspensionering av arbetare, som omnämnes i svaret, kommer att ytterligare belasta företagets budget.

Herr statsrådet talar till sist om att Tobaksmonopolet gjort stora ansträngningar för att bereda gävlepersonalen nytt arbete. Jag har ingen anledning att betvivla detta, men jag kan konstatera att monopolet hittills inte lyckats i sina strävanden. Snart har ett år gått sedan beslut fattades om fabriken förflyttning, men ännu har ingenting hänt då det gäller att skapa någon ersättningsindustri och beträffande fabrikslokaler- nas försäljning eller uthyrning till annat företag. Inga nya arbetstillfällen har ställts i utsikt för de ledigblivna arbetarna.

Förhandlingar om omskolningsbidrag och förtidspensioner har ägt rum, men enligt vad jag har mig bekant kommer dessa arbetare att göra stora förluster genom förtidspensioneringen. Några års dispens med förflyttningen skulle för flera av arbetarna ha stor betydelse, det är ju många som tillhör de äldre åldersgrupperna, och de löneförhöjningar dessa åtnjutit under senare år, vilka de räknat med för sin pensionering, kommer ej till sin rätt vid förtidspensionering nu.

Jag har en tablå över personalsituationen den 20 mars 1958. Den omfattar 176 anställda, varav 16 tjänstemän och 160 arbetare. Av de 160 arbetarna var 145 kvinnor och 15 män. Samtliga arbetare i åldern 17—24 år, 44 stycken, var kvinnor. Åldersgruppen 25—44 år utgjordes av 53 kvinnor och 8 män, och i åldersgruppen 45—60 år var det 48 kvinnor och 7 män. Av dessa 160 arbetare är det inte mindre än 20 kvinnor och 4 män som har en anställningstid av 35 år eller mera. Av denna tablå, som i stort sett anger dagens aktuella läge, framgår alltså att det finns många trofjanare som kommer att svårt drab-

bas av den planerade sammanslagningen av fabrikena.

Endast ett fåtal av de kvarvarande anställda är beredda att flytta till Malmö. Många är gifta, och flera av de övriga finner det alltför svårt att byta bostadsort efter så lång arbetstid i Gävle. Det gäller ju en förflyttning på inte mindre än 70 mil. Det har tidigare gjorts utfästelser om att de som flyttar till Malmö skulle beredas bostäder där redan den 1 juli i år, men det har nu uppgivits att det icke finns någon möjlighet därtill. Under första tiden skulle de nyinflyttade få bo inackorderade i olika lägenheter, och i bästa fall skulle de kunna tänkas få egna bostäder den 1 oktober.

Vi tycker att denna överflyttning av arbetare genomföres litet för brådstörtat och att det väl inte varit så angeläget att sätta i gång flyttningen innan bostadsfrågan och en del andra förhållanden ordnats. Vår förhoppning är, trots alla nedslående svar vi fått, att statsmakterna måtte beakta den försvårade situationen på arbetsmarknaden och i den mån så är möjligt genom förnyade kontakter med Tobaksmonopolet medverka till ett uppskjutande av förflyttningen av fabriken från Gävle till Malmö tills situationen på arbetsmarknaden förbättrats och till dess arbetarna kan beredas hyggliga bostäder i Malmö.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Vigelsbo frågat mig 1) om jag ville redogöra för regeringens planer beträffande eliminerande av den eftersläpning, som föreligger i fråga om

Svar på interpellation ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter

utgivande av statsbidrag till kommunernas kapitalutgifter, och 2) om jag har för avsikt att framlägga förslag till sådana statsbidragsregler i nämnda avseende, att bidragsunderlaget automatiskt anpassas till förändrade byggnads- och anläggningskostnader.

Vad angår den första frågan får jag anföra följande.

Som interpellanten framhållit råder sedan åtskilliga år den situationen beträffande flera statliga bidrag till kommunernas kapitalutgifter, att anvisade medel visat sig otillräckliga och att eftersläpningar i bidragsgivningen därför uppstått. I och för sig är det givetvis önskvärt, att anslagstilldelningen bättre anpassas till de behov som man vid bidragens tillkomst ansett vara av natur att böra främjas. Det begränsade investeringsutrymmet och den trånga budgetramen nödvändiggör emellertid vid varje tidpunkt en gallring och avvägning mellan olika anslagsbehov. I nuvarande statsfinansiella läge är det icke möjligt att göra några utfästelser beträffande takten i avvecklingen av eftersläpningarna. Frågan om ökad medelstilldelning får tas upp i vanlig ordning vid budgetarbetet, då man har möjlighet att bedöma den inbördes angelägenheten och turordningen mellan den rad av anspråk som konkurrerar vid budgetbehandlingen.

Beträffande interpellantens andra fråga vill jag framhålla följande. När bidrag införts eller omreglerats under senare tid har, som statsbidragsutredningens påpekat, statsmakterna ofta ställt i utsikt att bidragsgrunderna skulle omprövas, om förhållandena gjorde detta påkallat. I vissa fall har ock så skett. Utvecklingen visar dock, att det vid en nedgång i penningvärdet är svårt att undvika en eftersläpning av anläggningsbidragen i förhållande till de faktiska kostnaderna. Jag vill även erinra om att orsakerna till inträffade kostnadsstegringar ofta kan vara svåra att fastställa och att det givetvis inte får

anses självklart att statsbidraget automatiskt skall anpassas till de faktiska kostnaderna. Tvärtom måste det vara ett starkt samhällsintresse, att statsbidragsbestämmelserna utformas så, att de stimulerar till kostnadsbesparingar och rationaliseringar av det kommunala bygandet. För egen del vill jag framhålla, att det under nuvarande statsfinansiella förhållanden icke är möjligt att taga några särskilda initiativ i det syfte som interpellanten avser.

Detta är de besked som jag i sammanhanget anser mig kunna ge som svar på herr Vigelsbos interpellation.

Härefter yttrade:

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar jag fått.

Jag instämmer helt i herr statsrådets uttalande beträffande önskvärdheten av att anslagstilldelningen bättre anpassas till de behov, som man vid bidragens tillkomst ansett vara av sådan natur att de bör främjas. För kommunernas vidkommande måste det väcka en viss förvåning att inte detta önskemål redan har kunnat förverkligas till en praktisk realitet. Det är emellertid inte bara de ständigt stegrade anläggnings- och materialkostnaderna — vilka gör att kommunerna får större kostnader än vad som angivits vid statsbidragets uträkning — som bekymrar, utan det är fastmer den stora eftersläpning som uppstått med de ursprungligen beräknade statsbidragens utanordnande.

Statsrådet anför som orsak till eftersläpningen det begränsade investeringsutrymmet och den trånga budgetramen. Men efter vad jag vet har väl regeringen av riksdagen fått beviljade de anslag som begärts för berörda ändamål. Nu säger herr statsrådet att även andra behov kan uppkomma, som påkallar statsmakternas medverkan. Ja, jag tror säkert att den uppgiften är riktig. Men i såväl enskild som offentlig hushållning

Svar på interpellation ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter

får det väl betraktas som en god regel att man först betalar sina skulder, innan man engagerar sig för nya kostnadskrävande uppgifter.

Vad som närmast föranledde min fråga till herr statsrådet var det prekära läge, i vilket många kommuner nu befinner sig. Atminstone i Västmanland är läget prekärt för de rena landsortskommunerna. På grund av fjolårets omfattande skördekatastrof har man att emotse en kraftig krympning av det kommunala skatteunderlaget. I den situationen måste det förefalla hårt, att samtidigt som skatteunderlaget krymper man även skall få betala räntor på lån, som man tagit i avvaktan på statsbidragens utanordnande. Det måste anses orimligt att kommunerna skall behöva vänta fyra å fem år på statsbidragen och under tiden betala räntor på lån. När man sedan slutligen får pengarna, har kanske en stor del förbrukats enbart på räntekostnader, och det har väl ändå inte varit statsbidragsförordningens och riksdagens mening.

Jag tillåter mig här göra några stickprov från tre rena landsbygdskommuner i Västmanland. I en kommun har man för vatten och avlopp haft kostnader på sammanlagt kr. 939 514: 08, men man har ännu inte erhållit ett öre i statsbidrag. Samma kommun har anlagt branddammar för en kostnad av kr. 6 181: 62, men statsbidraget har uteblivit.

I en annan kommun har det anlagts två vatten- och avloppsanläggningar, för vilka statsbidrag skulle erhållas, för den ena kr. 73 000 och för den andra kr. 85 000. Handlingarna i samband med dessa anläggningar insändes till distriktssingenjörskontoret under år 1954, men något statsbidrag har ännu inte utbetalats.

Från en tredje kommun meddelas att statsbidragsfordringarna för vatten- och avloppsanläggningarna vid årsskiftet 1957/58 uppgick till kr. 525 000, och man beräknar att statsbidraget skall utbeta-

las fem år efter det att igångsättnings-tillstånd beviljats. Samtliga statsbidragsberättigade anläggningar är redan färdigställda.

Många andra kommuner har meddelat, att situationen där är fullständigt likartad, med stora anläggningskostnader och stora statsbidragsfordringar men inga utbetalda bidrag.

Herr statsrådet säger att statsbidragsbestämmelserna bör utformas så, att de stimulerar till kostnadsbesparingar och rationaliseringar i det kommunala byggandet. Jag ber att till alla delar få instämma i denna herr statsrådets principiella uppfattning. Men jag har samtidigt svårt att förstå, hur en landsbygdskommun, som fått nära nog alla sina brunnar utdömda som hälsovådliga av landstingets hälsovårdskonsulent, skall kunna undgå att sin plikt likmätigt se till att i annan ordning klara vattenförsörjningen centralt och i samband därmed även avloppet. Det bör väl ändå inte kunna betraktas som lyx! Arbets- och materialkostnaderna är fastställda, och de är därför inte mycket att göra åt. Dessutom vill jag också ha sagt att landsbygdskommunernas kommunalmän oavsett politisk hemvist alltid har visat den största respekt för ekonomiska engagemang. De har som regel aldrig sträckt sig längre än skinnfällan räckt. De borde hållas räkning för det.

Men vad är det i stället som händer? Jag ber att här få anföra två belysande exempel. Kungl. bostadsstyrelsen fastställde den 25 oktober 1956 ortsinde för flerfamiljshus i Fjärdhundra kommun i Västmanlands län, och Västerås stad har där angivits som normalort och erhållit 100 i ortsinde. Fjärdhundra, vars huvudort ligger cirka fyra mil från Västerås, har av bostadsstyrelsen tilldelats ett ortsindeindex som med 8 enheter understiger indextalet för Västerås stad. Därmed har också lånetaket för Fjärdhundra landsortskommun pressats ned i motsvarande grad, då det gäller att där bygga bostäder åt befattningshavarna.

Svar på interpellation ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter

Fjärdhundra kommun har överklagat beslutet och vid upprepade tillfällen uppvaktat bostadsstyrelsen i ärendet. Vid dessa uppvaktningar och i en besvärsskrivelse i ärendet har man presenterat icke bestridda bevis för att byggnadskostnaderna i Fjärdhundra blir väsentligt högre än i Västerås. Reskostnaderna och dagtraktamentena för arbetarna samt frakterna för materialet gör, att man sakkunnigt uppskattat den högre kostnaden i Fjärdhundra till inte mindre än 9 ortsenheter över Västerås. De stora städerna är således gynnade på landsbygdens bekostnad, men något skäl varför det skall vara så har inte presterats.

Jag håller herr statsrådet räkning för att han vill stävja den kommunala investeringshetsen, men hur blir systemet, som jag illustrerat det med dessa två orter? Fjärdhundra kommun, som bygger bostäder för sitt behov, får på grund av ett lägre indextak ett lägre statsbidrag än Västerås, trots att kommunen har högre byggnadskostnader. Jag tror inte, att man med denna anordning tillgodoser herr statsrådets välmotiverade önskan om iakttagande av försiktighet med de kommunala investeringarna.

Under det att Fjärdhundra kommun måste ålägga sig all möjlig sparsamhet för att få pengarna att räcka till nödvändiga byggnader, till löpande omkostnader och räntor på upplånade uteblivna statsbidragsmedel, kan Västerås kosta på sig ett stadshus, som enligt vad jag fått mig upplyst redan kostat 14 miljoner kronor men ännu inte är färdigt. Jag hoppas, att man i rättvisans namn, om man allvarligt vill rikta sig mot kommunalt investeringsraseri, inte omtiverat gynnar sådana orter, där frestelsen för sådant mest föreligger.

Vid behandlingen här i kammaren av bankoutsrottets utlåtande nr 6 den 21 mars i år framförde en av utskottets talesmän, herr Sköldin, här i kammaren en del enligt mitt förmenande riktiga synpunkter. Han ansåg nämligen, att

statsskuldens redovisning inte var riktigt korrekt. Med hänvisning till dess sammansättning kom herr Sköldin till det resultatet, att den var väsentligt lägre än vad som i realiteten redovisades. Det fanns enligt hans uppfattning tillgångsposter, som inte redovisats och vilka enligt en nationalekonoms beräkningar skulle sänka vår statsskuld från 16,8 miljarder kronor till 10,5 miljarder kronor. Finansministern själv har i ett föredrag sagt, att mot den redovisade statsskulden svarar reella tillgångar till ett belopp av inte mindre än 40 miljarder kronor.

Jag instämmer med herr Sköldin. Man bör redovisa sina tillgångar och skulder till deras rätta värde. Detta betecknas ju som förenligt med god köpmannased. Därmed skulle jag också vilja ställa den frågan, hur stora statens skulder är till kommunerna. Det skulle ha haft stora intresse att få en uppgift härom. Jag avundas ingalunda finansministern uppgiften att resa ut i landet och tala om att han har 40 miljarder i tillgångar, samtidigt som han måste vara fullt medveten om riskerna att därvid röra sig bland större eller mindre fordringsägare.

Då jag alltid personligen haft den uppfattningen, att jag först skulle betala mina skulder, innan jag fick engagera mig för nya åtaganden, är det svårt för mig att förstå, att så inte bör ske även i samhälleliga sammanhang. Jag frågar ännu en gång, samtidigt som jag tackar för ett enligt min mening ganska blygsamt svar: Hur stora är de fordringar, som kommunerna har, och hur snart kan vi räkna med att vi får dem helt eller delvis reglerade?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skulle kunna börja med att ansluta mig till interpellantens inledande ord, när han säger, att vi är eniga om att det sakligt sett vore ytterst önskvärt, om det statsfinansiella

Svar på interpellation ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter

läget gäve möjligheter att snabbare betala kommunerna vad interpellanten betecknar som statens skulder till kommunerna. Jag vill emellertid understryka, att det inte finns några undanhållna medel här. Vi har i olika sammanhang inför riksdagen redovisat en statlig upplåning för att klara de direkta utgifter vi har i dagens läge, och denna är tillräckligt stor som den är. Det hela är således en fråga om de statsfinansiella möjligheterna just nu. Herr Vigelsbo säger, att riksdagen alltid bifallit regeringens förslag. Bakom detta herr Vigelsbos uttalande skulle kanske ligga den underförstådda meningen, att därest regeringen framlade förslag om en snabbare amortering av låt mig säga utfästelserna till kommunerna i avseende på avloppsinvesteringar, så skulle riksdagen ta det förslaget också. Jag tror nog att riksdagen skulle göra det, men när regeringen presenterar riksdagen sina utgiftsförslag, ställs den alltid inför frågan: Vad har man för medel att röra sig med, vad finns det för praktiska politiska möjligheter att förstärka statens inkomster för att därmed ge utrymme för större generositet?

Herr Vigelsbo tog upp frågan om den relativa bostadsbyggnadskostnaden i Fjärdhundra och i Västerås. Det kan i och för sig vara en intressant fråga, om man i bostadsstyrelsen räknar med att det är 6 procent billigare att bygga i Fjärdhundra än i Västerås, under det att medborgarna i Fjärdhundra kommer fram till att det är ungefär 9 procent dyrare att bygga i Fjärdhundra än i Västerås. Det är emellertid en specialfråga, som inte har så särdeles mycket att göra med herr Vigelsbo interpellation, vilken ju är ställd utifrån mera principiella utgångspunkter. Jag kan därför tyvärr inte gå in i svaromål när det gäller bostadsstyrelsens eller eventuellt socialdepartementets handläggning av denna konkreta tviste- och besvärfråga. Den frågan har jag inte varit inställd på att besvara. Om herr Vigels-

bo är missnöjd på den punkten, är det väl ingenting annat att göra än att ställa en interpellation till socialministern om den saken.

Varken tiden eller dagen är lämpliga för någon allmän redovisning av statens tillgångar och förmögenhet, men eftersom både bankoutskottets talesman i andra kammaren för en tid sedan och jag själv i ett par söndagsföredrag har utvecklat vissa synpunkter på detta problem, vill jag som allra hastigast framhålla, att man får komma ihåg att en realekonomisk redovisning av statskulden kontra en försiktig beräkning av statskollektivets tillgångar inte ger anledning att säga, att vår reala ekonomi är under isen, om jag får använda ett så pass vårdslöst uttryck. Däremot är situationen litet annorlunda, när man redovisar en budget, en rent statsfinansiell ställning. Vi känner allesammans till att vi inte är så särdeles entusiastiska för att presentera de nya skattepålager, som skulle erfordras för att täcka en expansion på den statliga kostnadssidan. Man kan väl utifrån en realekonomisk bedömning av vad svenska folket orkar med säga sig, att något sådant i och för sig inte skulle vara någon katastrof, men vi är så suntade inom vilket parti vi än hör hemma, att vi ser med stor ovilja, om finansministern presenterar nya skatteförslag. Man får således inte blanda ihop dessa båda frågor, spørsmålet huruvida vår nation är realekonomiskt sett relativt sund eller om vi står vid konkursens brant — vissa politiker har ju velat göra gällande det sista — med det rent budgetära och statsfinansiella spørsmålet, om vi har råd att i dagsläget kosta på oss större utgifter mot bakgrunden av den kritiska attityd vi nog alla intar till att offra mera av våra inkomster till skatter. Det är bara detta, herr talman, som jag med mitt lilla anförande velat klara ut.

Vi kommer följaktligen till sist till frågan: Vad har vi råd med i dag, vad

Svar på interpellation ang. statsbidragen till kommunernas kapitalutgifter

har vi råd med rent statsfinansiellt? Jag är medveten om att kommunerna kan vara besvärade och irriterade över att de får vänta två, tre år på de statsanslag de skall ha för sina avloppsarbeten och får ligga ute med lånemedel för det. Jag har många gånger mötts av kritiken, att statsbidragen relativt sett försämrats genom inflationen och på grund av statsbidragets anknytning till skatteunderlaget. Emellertid måste jag säga mig att det inte bara är kommunerna som är missnöjda. Man är missnöjd på alla håll över, som man säger, statsmaktens restriktivitet när det gäller det ena eller andra speciella området som man är intresserad av. Hela detta missnöje får vi ju dras med, så länge vi inte är beredda att radikalt offra mera, vilket skulle ge oss möjligheter till kraftigare insatser på olika områden.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag skall gärna erkänna att det är ingen tacksam uppgift som finansministern har. Det är nog riktigt att det råder missnöje överallt. Men missnöje kan uppkomma av olika anledningar. Man kan ju anse att man blivit orättvist behandlad. Det kan vara förmenta orättvisor. Missnöje kan också uppkomma av den anledningen att man fått löfte om att ifall man gör det eller det skall man få bidrag. Om man då inte får det är missnöjet enligt min mening berättigat. Det är det i detta fall. Det är alldeles klart att man måste avväga vad man ger mot vad man kan få in. Jag måste säga att vi inte har något behov av höjda skatter, och det är ju också finansministern fullt medveten om efter alla de missnöjesyttringar som han fått sig till livs. Jag skulle tro att en del sagt att skatterna är för höga; jag har själv hört några som sagt det.

Beträffande detta ämne måste jag utgå ifrån att när dessa reformer beslöts, som kommunerna nu håller på att förverkliga, förelåg det en ekonomisk kalkyl, enligt vilken man hade pengar och andra tillgångar inom räckhåll för att kunna

infria de löften man lämnade. Det är väl antagligen på det punkten som det brister.

Man har ju talat — och talar alltjämt — om vilket stöd man gav kommunerna när de kommunala ortsavdragen höjdes, ty sedan har kommunerna fått statlig kompensation för det inkomstbortfall, som uppkommit på grund av de kommunala ortsavdragens höjning. Det rör sig om drygt en halv miljard. Men jag tillåter mig fråga: Vad batar egentligen den hjälp, som kommunerna på det sättet har fått för ett inkomstbortfall, om de nödgas använda pengarna till räntekostnader för lån, som de tagit därför att de har pengar att fordra av det allmänna? Pengarna går alltså åt till räntan för bidrag som man inte fått ut, och då är det inte särskilt stor glädje med dessa pengar. Det hade naturligtvis varit ännu sämre om man inte fått pengarna, ty räntan hade man antagligen fått betala i alla fall.

Jag vidhåller emellertid alltjämt min uppfattning, att om det skall göras beskränningar här, vilket måhända måste ske, så bör man se till att de görs på ett rättvist sätt. Jag hoppas finansministern har sina vägar förbi Västerås någon gång. Försök då stoppa det stora miljonbygget vid Vasaparken! Det skulle man kunna göra, men att vägra landskommunerna att bygga bostäder och förvägra dem de bidrag, som de skall ha, tycker jag inte är rättfärdigt och riktigt med hänsyn till de löften och åtaganden, som man har bundit sig för gentemot kommunerna. Vi kan inte förstå att ett sådant förfaringsätt från statsmakternas sida är riktigt.

Jag skulle vilja uttala ytterligare ett önskemål. Jag förstår att det är svårt att skaffa pengar till detta ändamål. Men jag tycker att finansministern, liksom andra får göra, här skulle ställa i utsikt att om man inte kan betala denna skuld skall man ge kommunerna räntegottgörelse för de uteblivna bidragen så att de åtminstone slipper dras med denna kostnad. Jag tycker det vore rättvist

Svar på fråga i anledning av en livräddningsövning ur isvak vid kustartilleriregementet i Vaxholm

att göra någonting för att ge kommunerna kompensation för de orättvisor de varit utsatta för.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag är ledsen att behöva säga till herr Vigelsbo, att jag inte har möjligheter att stoppa det kommunala stadshusbygget i Västerås, ty sist jag såg det var det väl praktiskt taget färdigt. Jag har kanske också en otäck känsla av att därest jag som finansminister skulle försöka ge mig in på det, skulle herr Vigelsbo tillsammans med sina kommunalt aktiva riksdagskamrater på ett mycket energiskt sätt hävda den kommunala självständigheten och friheten gentemot finansministerns fula tilltag att lägga sig i vad som tillhör kommunernas självständiga beslutandeområden.

Sedan är jag naturligtvis i viss mån imponerad över herr Vigelsbos renlärighet. Det är en gammal god och prisvärd sed att man betalar sina gamla skulder innan man sätter sig i nya, men vi är kanske litet till mans inställda på att vi inte kan upprätthålla denna renlärighet i alla väder. I nästa vecka kommer herr Vigelsbo och jag i detta hus att besluta om att ställa ut nya växlar för framtiden, varvid herr Vigelsbo kanske t. o. m. går litet längre än jag, trots att vi inte har klarat av denna gamla skuld. Den teoretiska renlärigheten och det vardagliga, praktiskt politiska arbetet är alltså inte utan vidare synkroniserade, det vet både herr Vigelsbo och jag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga i anledning av en livräddningsövning ur isvak vid kustartilleriregementet i Vaxholm**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som anförde:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig, om jag är i tillfälle att redogöra för de närmare omständigheterna kring den uppmärksammade övningen i livräddning ur vak vid Vaxholms kustartilleriregemente samt om jag vill medverka till att föreskrifter utfärdas som klargör att övningar av detta slag skall vara helt frivilliga.

Som ett led i den utbildning i livräddning, som bibringas kustartilleriets värnpliktiga, anordnades vid Vaxholms kustartilleriregemente den 3—8 mars i år praktisk demonstration av räddning ur vak. Övningarna leddes av särskilt utbildad personal. För den egentliga demonstrationen utnyttjades både ordinarie instruktörer och värnpliktiga. De värnpliktiga hade uttagits på frivillig väg. Efter demonstrationen lät man samtliga övriga värnpliktiga, som inte av olika skäl befriats, gå ned i vaken och ta sig upp ur den. De var därvid försedda med säkerhetslina, och livräddare var avdelade. Omedelbart efteråt fick personalen bege sig till en för ändamålet uppvärd lokal för omklädsel.

De i pressen lämnade uppgifterna om sjukdomsfall i samband med övningarna torde avse två värnpliktiga underbefälselever, som insjuknade några dagar efter det att de deltagit i en demonstrationsövning. Båda hade frivilligt anmält sig till denna.

Det har vidare förekommit en pressuppgift om att en värnpliktig ställts under åtal för att han vägrat gå ned i vaken. Enligt vad jag inhämtat har den åsyftade värnpliktige åtalats och dömts för lydnadsbrott, som bestått i att han inte åttlytt given order om uppställning.

Vad slutligen angår frågan om frivillighet i övningsdeltagandet synes utbildningsbestämmelserna ha lidit av en viss oklarhet. Numera har emellertid inspektören för kustartilleriet utfärdat föreskrift om att nedgång i isvak i samband

Svar på fråga i anledning av en livräddningsövning ur isvak vid kustartilleriregementet i Vaxholm

med utbildning i livräddning skall vara frivillig. Härigenom är varje tveksamhet för framtiden undanröjd.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Gustafssons fråga.

Vidare yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag ber först att på övligt sätt få tacka statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret på min fråga.

Jag är fullt på det klara med att det är en mycket vansklig sak att göra de rätta avvägningarna mellan å ena sidan berättigade militära utbildningskrav och å andra sidan fredsmässiga hänsyn. Vad som dock för en lekman synes vara ett primärt krav är att sunt omdöme måste prägla allt och att gällande föreskrifter är någorlunda klart avfattade. I det fall, som här står i blickpunkten, synes det ha brustit inte så litet i fråga om både det ena och det andra. Försvarsministern säger i sitt svar: »För den egentliga demonstrationen utnyttjades både ordinarie instruktörer och värnpliktiga. De värnpliktiga hade uttagits på frivillig väg.» Jag är inte riktigt på det klara med vad som menas med detta. Gäller det dem som uttagits för att demonstrera för de värnpliktiga, så gäller det ju inte de värnpliktiga själva som skulle efterfölja demonstrationen.

Detta gör att jag måste säga att frågan om frivilligheten i detta sammanhang är en ganska allvarlig sak. Översten på KA I i Vaxholm säger att för den praktiska demonstrationen användes frivillig personal och att så skall ske även i fortsättningen. Ifrågavarande marinorder synes dock ha varit sådan, att den tolkats mycket olika inte bara på olika regementen utan också på skilda batterier inom samma regementen.

Löjtnanten som ledde isvaksövningen var av den bestämda uppfattningen — enligt redogörelsen i rättegångsproto-

kollet — att övning i isvak icke var frivillig. Manskapet var pliktigt att genomföra övningen. I marinordern från 1954 står det ingenting om frivillighet, men i senare utarbetade övningsföreskrifter heter det att man skall låta värnpliktiga visa hur det går till att ta sig upp ur en isvak. Atagandet skulle vara frivilligt. Om löjtnanten gick direkt efter marinordern, skulle alltså »alla i», såsom han enligt vittnesmål lär ha sagt, men följde han de senare utfärdade övningsföreskrifterna skulle isbadarna frivilligt åta sig att gå i vaken. Såväl regementschefen som övningsledaren synes mer ha hållit på marinordern om att »det finns ingen bestämmelse om frivillighet». På kustartilleriets centrala utbildningsavdelning säger man att utbildning i räddning ur isvak måste vara frivillig.

Jag förstår så väl att träningen i det militära måste ske på ett hårdfört sätt, men man undrar ändå, om inte vissa hänsyn måste tas. Det kan inte vara något särskilt intresse att genom ett oersonligt förfarande vid utbildningen göra unga män till försvarsnihilister.

Vid tiden för isvaksövningen i Vaxholm den 6 mars gick det en allvarlig virusinfektion på regementet — det visste man. Mellan 100 och 150 ställdes i köldgrader upp till isbad, klädda i kypertuniform med jacka och byxor samt iförda strumpor och gummiskor, och fick sedan bortåt en timme eller mer stå i decimeterhögt snö vid iskanten och se på, medan två åt gången hoppade i vaken, försedda med räddningslina för att vara säkra, om de inte kunde simma, och det kunde inte en del göra. Men räddningslinan tjänade också det ändamålet att man skulle kunna dra ner dem från iskanten igen, om de inte kravlade sig upp på reglementsenligt sätt.

Till bastun var det så pass långt, att kläderna hann stelna innan pojarna kom fram dit, och sedan ett hundratal besökt bastun, gjorde den sannerligen inte skäl för sitt namn — det var rätt

Svar på fråga i anledning av en livräddningsövning ur isvak vid kustartilleriregementet i Vaxholm

kyligt där, och det varma vattnet hade också tagit slut.

Jag undrar, om inte försvarsministern håller med mig om att övningen nog visar en hel del brister i fråga om själva uppläggningsen. Så som här skett skall man inte sköta sina saker.

Frågan är därför om inte den värnpliktige, som det närmast gäller och som dömts för lydnadsbrott till disciplinbot i tio dagar med 2:50 kronor per dag, skulle kunna ursäktas rätt mycket. Han var på baddagens morgon förkyld och led av heshet och snuva. Han hade sjukmönstrat på morgonen och blivit sjukskriven i grupp 1 b, vilket betyder att man kan med viss inskränkning delta i tjänstgöring. Läkaren hade sagt att han inte skulle delta i vaklivräddningen, och den värnpliktige hade meddelat detta till övningsledaren. Löjtnanten befallde honom likväl att ställa upp utan att klart ange, om han skulle hoppa i isvaken eller icke. Den värnpliktige gick till sjukhuset för att träffa läkaren men blev hämtad till övningen. En värnpliktig Andreasson vittnar enligt protokollet att han hört löjtnanten säga: »När värnpliktige Abel kommer skall jag se till, att han får bada.» Ett annat vittne framhåller, att löjtnanten, då sjunde batteriets personal samlats vid isvaken, innan värnpliktige Abel kommit, sagt att denne också skulle ned i vattnet. När Abel kom till isvaken sökte löjtnanten gång på gång förmå honom att hoppa i, enligt vad rättegångsprotokollet uppger. Löjtnanten hade den uppfattningen, att övningen inte var frivillig, och utifrån detta kan man ju delvis förklara hans uppträdande, även om han visade en viss klumpighet och brist på psykologiskt bedömande av situationen. Han hade flera dagar före övningen sagt att alla skulle i. Han visste, att den värnpliktige var sjukskriven i grupp 1 b, att denne inte var simkunnig och att hans fysik var svag, så att han på grund därav blivit nedgrupperad. Den

värnpliktige klargjorde, att läkaren uttryckligt sagt att han inte skulle delta i vaklivräddningen. Löjtnanten sökte läkaren för kontroll men kunde inte träffa denne. Likväl sökte han upprepade gånger att få den värnpliktige att hoppa i vaken.

Herr talman! Något bristande nit i tjänsten kan man då inte tala om, men jag tror inte att man skjuter över målet om man talar om en viss tendens till oförstånd i tjänsten. Det skall bli rätt intressant att se vad MO kommer att säga i detta ärende. Att värnpliktige Abel gjort sig skyldig till lydnadsbrott har han vidgått och blivit dömd för, men man kan fråga, om inte sådana psykologiska moment smyger sig in i bilden, att hans handlande framstår som provocerat av personer och omständigheter. Mig synes, att ledaren för övningen inte går helt fri från skuld.

Enligt rättegångsprotokollet säger löjtnanten, att han såg på den värnpliktiges sjukkort att denne var sjukskriven i grupp 1 b och att detta innebar, att värnpliktige Abel skulle befrias från ansträngande bentjänst. Löjtnanten bedömde dock inte övning i isvak för en icke simkunnig som ansträngande bentjänst. Herr försvarsminister! Jag kan försäkra att man har ganska stor användning för benen när man skall simma och även när man skall ta sig upp ur en vak. Simning är den enda idrott som jag över huvud taget har intresserat mig för och tagit alla märken och plaketter i, och jag vinterbadar gärna bland isbitarna hemma i Kyperydssjön. När man skall ta sig upp på iskanten har man verkligen behov av starka ben, även om man söker backa upp på ryggen efter alla konstens regler.

Sista stycket i försvarsministerns svar finner jag mycket tillfredsställande. Jag konstaterar, att vad som där säges såvitt jag kan förstå omöjliggör, att sådana här händelser kommer att upprepas. Därför ber jag att få tacka varmt för sva-

Svar på interpellation ang. bullerstörningarna från reaflyg

ret. Intermezzon som i fallet Abel skall vi inte behöva ha flera gånger. De gagnar ingen utan är bara till skada för alla.

Med detta ber jag än en gång att få tacka försvarsministern för svaret.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill bara tillägga, att vi beträffande ledningen av denna övning lugnt kan avvakta MO:s utredning. Det brukar vi ju göra här i riksdagen. I övrigt är det alldeles givet, att det som inträffat har sin bakgrund i bestämmelser som varit oklara och som tolkats olika ute i landet. Dessa bestämmelser har nu förtydligats. Tvång får inte förekomma, utan dessa övningar skall vara frivilliga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. bullerstörningarna från reaflyg

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Hamrin i Kalmar frågat mig, om jag vill medverka till att före fattande av beslut om införande av reaflyg, som kan förorsaka sanitära besvär för kringboende, överläggningar äger rum med vederbörande länsstyrelse, kommun och fastighetsägare för att om möjligt undanröja eller i varje fall minska olägenheterna.

Med anledning av frågan vill jag meddela, att chefen för flygvapnet för några år sedan tog initiativ till en allsidig utredning av flygbullerproblemet vid militära flygplatser. Vid utredningen, som genomfördes i samverkan med statens institut för folkhälsan, utarbetades för olika flygplantyper s. k. bullerkar-

tor, som kan appliceras på varje flygplats där man önskar studera flygbullerförhållandena. I sammanhanget angavs också den bullerkarta som beräknades bli normgivande för den närmaste 10-årsperioden. Utredningsresultatet har sedermera sammanfattats i en publikation, som utsänts till samtliga länsarkitekter och länsbostadsnämnder. Avsikten med denna publikation var att den skulle tjäna till ledning vid flygvapnets och de hälsovårdande och samhällsplanerande myndigheternas arbete för att undvika sanitära olägenheter i form av flygbuller.

Chefen för flygvapnet har 1956 beordrat flygflottiljernas chefer att i god tid orientera allmänheten i de fall en varaktig ökning av bullerstörningarna omkring en flygflottilj kommer att uppstå till följd av övergång till ny flygplantyp.

Då svårlosliga bullerproblem synes föreligga inom något område har flygvapenchefen sedan lång tid tillbaka brukat ta direkt kontakt med berörda kommuner och — beträffande större regionplanefrågor — även med länsstyrelserna. I dylika överläggningar har även byggnadsstyrelsen medverkat.

Såsom framgått av min redogörelse har åtgärder vidtagits för att i god tid orientera länsstyrelser och kommuner om bullerutvecklingen vid flygvapnets flygplatser. Vidare har överläggningar i syfte att komma till rätta med svårare bullerproblem ägt rum. I likhet med interpellanten anser jag att alla utvägar att minska olägenheterna av bullerstörningar bör prövas. Jag är därför beredd att medverka till att samarbetet mellan flygvapnet och länsstyrelser, kommuner m. fl. beträffande dessa frågor ytterligare utvidgas i syfte att åstadkomma sådana minskningar av bullerstörningarna som är möjliga utan att flygtjänsten inskränkes på ett för krigsberedskapen menligt sätt.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Hamrins interpellation.

Svar på interpellation ang. bullerstörningarna från reaflyg

Härefter yttrade:

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret. Jag måste bekänna att jag blev något häpen när jag tog del av svaret, men i slutet av detsamma blev jag glatt överraskad. Det synes framgå av själva redogörelsen, att det var ganska väl beställt med de frågor, som det här gäller. När statsrådet till sist mycket positivt förklarar sig vara beredd att vidtaga de åtgärder till förbättringar som kan bli nödvändiga, är jag tacksam.

Innan jag emellertid granskar svaret litet närmare, skall jag förklara bakgrunden till min fråga.

I Kalmar förekom det ungefär vid årsskiftet, att vederbörande överlantmätare skulle fastställa ett sextiotal avstyckningar för bostadsändamål. Mera av en händelse hade han hört talas om att det på F 12 skulle bli nattjaktflyg, att Lansen skulle införas. Han översände därför hela ärendet till länsstyrelsen med förfrågan huruvida det var lämpligt att fastställa dessa avstyckningar. Länsstyrelsen tog sig en funderare på saken och skickade upp ärendet till statens institut för folkhälsan med begäran om remissyttrande och fick efter en tid den utredning, som försvarsministern mycket riktigt åberopar i sitt svar. I denna utredning har vissa bullerkartor ritats ut, beroende på vilka plantyper som frekventer flygplatsen. Länsstyrelsen fick samtidigt det beskedet, att det var nödvändigt att stoppa all bebyggelse, all fastighetsbildning, all detaljplanering inom en hel kommun intill Kalmar stad. Det visade sig att den planerade tomten för ett mentalsjukhus i Kalmar städ skulle komma att ligga inom den värsta bullermattan och att konvalescenthemmet strax utanför Kalmar stad skulle komma att befinna sig i samma zon samt att så gott som all tomtmark, som Kalmar stad hade tänkt använda till egna-hemsbebyggelse, föll inom den buller-

matta, där institutet för folkhälsan anser att sanitär olägenhet föreligger. Detta var självklart inte något särskilt roligt besked att få.

Å andra sidan var det ju väl att de myndigheter, som har hand om sådana här saker, fick klart för sig, hur det här ligger till. Vad var det då som hade hänt? Ja, det var ett beslut att vi skulle få nattjaktflyg på F 12, vilket ökade bullermattan med ungefär 60 procent i förhållande till den tidigare bullermattan. Som av redogörelsen i svaret framgår, hade länsarkitekten erhållit del av 1954 års utredning, som var klar i december 1957. Sannolikt hade också länsbostadsnämnden erhållit ett exemplar av utredningen. Men därifrån och till att klarlägga vad detta betyder för egna-hemsägare, för kommuner, för Kalmar stad och andra i ekonomiskt hänseende är det ett ganska långt steg.

Länsstyrelsen vidtog naturligtvis genast den åtgärden att sammankalla en konferens för att resonera med kommunerna runt omkring samt med Kalmar stad om hur man skulle komma till rätta med de här problemen. Den kommun, som är värst utsatt, förklarade att från dess håll kommer ersättningsanspråk att framföras, för den händelse att nattjaktplan införes. Jag skall återkomma till den saken sedan. Men det är inte alls säkert att detta ersättningsanspråk kommer att bifallas. Det rör sig om ungefär 20 miljoner kronor. Vad Kalmar stads ersättningsanspråk uppgår till vill jag inte uttala mig om. Det har jag kanske inte heller anledning att göra, eftersom staden inte, offentligt i varje fall, har nämnt några siffror.

Det är så mycket mer anmärkningsvärt att denna fråga har handlagts på det här sättet, som det föreligger de bästa tänkbara möjligheter att klara den nere i Kalmar. Det har just avslutats en regionplanering rörande Kalmar—Nybro-regionen. Det pågår en generalplanering av Kalmar stad. Vi har utan tvekan på länsstyrelsen med landshöv-

Svar på interpellation ang. bullerstörningarna från reaflyg

dingen i spetsen många duktiga och kunniga karlar, som är mycket intresserade av samhällsplanering och hithörande spörsmål. Både regionplanering och generalplanering är ju till för att klara sådana här bekymmer, så att man kan komma fram till en vettig lösning av problemet. Det hade varit ganska naturligt, tycker jag, att myndigheterna hade tagit kontakt med planförfattarna och sökt åstadkomma en lösning i planhänseende, som kunde tillfredsställa olika, kanske stridiga önsknings. Det gjorde man inte. Följden är att den regionplan, som är färdig, och den generalplan, som snart är färdig, måste i väsentliga delar totalt omarbetas för den händelse flygvapnet fullföljer sitt program.

Vad säger nu statsrådets redogörelse i detta fall? Den säger, att en utredning har verkställts, som genomförts »i samverkan med statens institut för folkhäl-san» (alltså 1954 års redogörelse) och att den utarbetade »för olika flygplans-typer s. k. bullerkartor, som kan appliceras på varje flygplats, där man önskar studera flygbullerförhållandena». Egnahemsägarens nattsömn blir knappast bättre av att sådana bullerkartor utarbetas för att han i efterhand skall få veta hur många decibel som kommer att spöka i hans sängkammare när detta projekt har genomförts.

Det framgår också att det är den närmaste tioårsperioden som man här siktar på. Att ställa prognoser är självfallet oerhört svårt i ett sådant här fall. Det är väl troligt att den flygplanstyp, som nu åstadkommer så mycket buller, är föråldrad om tio år, och vi kanske i så fall kan tänka den hugnesamma tanken att flygplatserna då kommer att användas för robotvapen i stället för dessa nattjaktplan. Det gör ju inte saken bättre att det om tio år kommer att vara en annan och sannolikt inte mindre bullermatta än nu. Jag menar alltså att det inte räcker med dessa åtgärder.

Om jag får gå vidare i svaret konstaterar jag att statsrådet säger: »Chefen

för flygvapnet har 1956 beordrat flygflottiljernas chefer att i god tid orientera allmänheten i de fall en varaktig ökning av bullerstörningarna omkring en flygflottilj kommer att uppstå till följd av övergång till ny flygplanstyp.» Ja, det kanske har varit ett olycksfall i arbetet, och jag skall inte lägga sten på börda, men så här har det i varje fall inte gått till nere i Kalmar. Det hela fungerade tydligen inte där.

Detsamma gäller nästa stycke i statsrådets redogörelse: »Då svårlosta bullerproblem synes föreligga inom något område har flygvapenchefen sedan lång tid tillbaka brukat ta direkt kontakt med berörda kommuner och» — här kommer det anmärkningsvärda — »beträffande större regionplanefrågor även med länsstyrelserna.» Det förhåller sig så att vi sedan många år tillbaka har en regionplanering i gång — det är en av de fem eller sex som pågår i landet. Om ordet »större» åsyftar regionplan, kan jag säga att det är en av de större, och åsyftar det huruvida det gäller en större fråga, kan jag säga att också det är fallet. Även om vi här i riksdagen ibland kanske bollar litet vårdslöst med miljarderna, så är ändå 20 miljoner kronor en ganska stor fråga för en kommun.

I nästa stycke säger statsrådet: »Såsom framgått av min redogörelse har åtgärder vidtagits» — jag fäste mig vid att statsrådet betonade »har vidtagits» — »för att i god tid orientera länsstyrelser och kommuner om bullerutvecklingen vid flygvapnets flygplatser.» Så är det som sagt inte i det här fallet, men jag hoppas att det varit ett olycksfall i arbetet och inte skall upprepas.

Innan jag slutar kanske jag får säga några ord om ersättningsfrågan, även om den kanske inte direkt hör samman med min interpellation och svaret på den. Det förekom för någon tid sedan i Västerås ett expropriationsmål där det utdömdes 10 000 kronor i ersättning för flygbuller, dock inte flygbuller i luften,

Svar på interpellation ang. bullerstörningarna från reaflyg

utan flygbuller på marken. Domstolen påpekade mycket bestämt att krav på ersättning för buller från luften måste avvisas, enär sådana krav ter sig stötande för rättskänslan. Jag har litet svårt att förstå att ett sådant krav skall te sig stötande för rättskänslan då bullret kommer från en flygmaskin som körs varm, men inte om det kommer från en maskin som går i landningsvarv eller har startat från sin flygplats, men det är saker och ting som kanske blir aktuella nere i Kalmar och som jag hoppas kommer att klarläggas i det sammanhanget.

Jag vill understryka ytterligare en sak, nämligen att detta inte bara är en kommunal fråga utan också en samhällsfråga. Vi har det i vanliga fall ganska besvärligt med säsongarbetslösheten nere i kalmарtrakten. Såsom jag nämnde har all byggnadsverksamhet nu stoppats inom stora områden och kan tydligen inte komma i gång förrän denna fråga efter överläggningar har blivit avklarad. Kanske dröjer det till en bit in på sommaren, vilket innebär att arbetstillfällena blivit färre under den tid då man bäst skulle ha behövt sätta i gång de här byggena i den kommun jag nämnde.

Jag vill till sist, herr talman, än en gång tacka för det mycket positiva svaret. Jag hoppas att det i fortsättningen inte kommer att gå till på det vis jag här har redogjort för, och jag tar statsrådets slutord som ett löfte om en bättre tingens ordning.

Chefen för försvarsdepartementet,
herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Bara ett par ord. De problem som gäller Kalmar gäller tyvärr åtskilliga andra städer, vid vilka vi har förlagt flygplatserna alldeles intill stadsbebyggelsen eller rättare sagt där stadsbebyggelsen krupit in på flygfält, som anlades för cirka tio år sedan. Jag känner väl till dessa problem, fram-

för allt från min tid i kommunikationsdepartementet, då vi där sysslade med stadsplanerna.

Jag har gått igenom vad som har hänt beträffande Kalmar, och jag kan inte inse att länsstyrelsen under de senaste åren har varit alldeles okunnig om vad som skulle ske. Jag har en brevväxling från 1955 mellan flygförvaltningen och länsstyrelsen beträffande bebyggelsefrågor i samband med flygfältet. Flygförvaltningen har här faktiskt lagt ned ett omfattande arbete för att försöka få klarhet beträffande bullermattornas storlek för olika flygplan för att därmed ge planmyndigheterna vägledning. Man kan ju knappast göra mer. Det är klart att en redovisande bullerkarta inte är till mycket hjälp för dem som redan bor vid själva bullerplatsen, men den skall vara till ledning för dem som skall planera den fortsatta bebyggelsen. Därvidlag tycker jag att flygförvaltningen i samråd med andra myndigheter, framför allt kungl. byggnadsstyrelsen, har gjort ganska mycket i denna fråga.

Det är klart att de snabbgående nya flygplanstyperna medför ökat buller, och vi har kanske varit litet för optimistiska och släppt in bebyggelsen alltför nära flygplatserna. Jag medger därvidlag egna försyndelser, inte i Kalmar men på några andra håll. Innan jag visste att vi skulle få flygplanstypen Lansen till ifrågavarande städer, godkände jag stadsplaner, där bebyggelsen kommit att krypa väl nära flygfälten. Det är en kostsam sak att bygga om flygfälten, så att flygningsriktningarna ändras, men jag är medveten om att man i vissa fall kan bli tvungen till detta. Av brevväxlingen ser jag att flygförvaltningen anser att en ombyggnad är önskvärd beträffande Kalmar. Myndigheterna har lovat att undersöka om det går att finansiera en omändring.

Ja, det är mina kommentarer. Detta är ett mycket besvärligt problem, och jag vill gärna betona, att det är nödvändigt med samarbete mellan alla de

Svar på interpellation ang. bullerstörningarna från reaflyg

myndigheter, som här är berörda. I annat fall kan vi råka ut för obehagliga situationer.

Vi vet för närvarande litet om det framtida flyget. Men vad vi vet är, att de flygplanstyper, vi nu använder, åstadkommer mycket buller, så att man om möjligt måste hålla flygplatserna från bebyggelsen eller, rättare sagt, hålla bebyggelsen så långt från flygplatserna som möjligt.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag vill bara göra det tillägget, att denna sak inte endast rör de två flottiljer, som är begåvade med nattjaktflyg, utan den kommer att röra samtliga flygflottiljer runt om i vårt land — detta beroende på att alla flottiljer fått allvädersjakt, som kommer att starta och landa nattetid.

Jag tror för min del inte att vi — även om det dröjer och vi i detta fall måste se framåt — kommer ifrån att flytta en hel del av våra flygfält. Förmodligen blir det så, att civilflyget kommer att öka i sådan takt, att vi behöver flygfälten för det ändamålet. Och som statsrådet sade har vi varit föga förutseende när det gäller bebyggelseplaneringen i närheten av flygfälten. Det har gjort, att vi i många fall byggt runt omkring flygfälten och kanske tvingas att så småningom ordna förhållandena på annat sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 86—92, sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, tredje lagutskottets utlåtande nr 19 och jordbruksutskottets utlåtande nr 17.

§ 9

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 90 skulle uppföras främst och samma utskotts utlåtande nr 86 sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 10

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

§ 11

Tillkännagavs, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 523, av herr *Hedlund m. fl.*, om ändring i gällande bestämmelser rörande reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.21.

In fidem

Gunnar Britth

Fredagen den 18 april

Kl. 13.00

§ 1

Svar på fråga ang. den av riksdagen begärda utredningen rörande trädgårdsnäringsens problem

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson har frågat mig om jag har för avsikt att inom den närmaste framtiden begära bemyndigande att tillkalla den av 1957 års riksdag begärda utredningen rörande trädgårdsnäringsens problem. I anledning härav får jag meddela, att jag i konselj den 11 april 1958 erhållit det åsyftade bemyndigandet och att jag med stöd av detsamma i dag tillkallat åtta sakkunniga för att i enlighet med givna direktiv verkställa en allsidig utredning i berörda ämne. Främsta skälet till att jag ej tidigare hemställt om nyssnämnda bemyndigande är att jag velat avvakta färdigställandet av den numera avlämnade propositionen nr 90 med förslag till ny tulltaxa, vilket förslag ju bland annat rör trädgårdsnäringsens gränsskydd.

Härpå anförde

Herr BÖRJESSON (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt hjärtliga tack för svaret. Därutöver finns ingenting annat att tillägga än att jag hoppas, att den i dag tillsatta utredningen kommer fram till ett för trädgårdsnäringsen gott resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Widén frågat vilka åtgärder jag avser att vidtaga i syfte att åstadkomma en bättre anpassning av yrkesutbildningsväsendet till den aktuella arbetsmarknadssituationen.

I anledning härav får jag anföra följande.

Vid arbetslöshetsräkningen i mitten av februari 1958 registrerades vid arbetsförmedlingarna 3 011 arbetslösa under 18 år och 3 302 i åldern 18—21 år. Motsvarande siffror för januari 1958 var något högre. Jämfört med förra året har det i år varit 200—400 färre arbetslösa i åldern under 18 år. I åldern 18—21 år har det varit ungefär 1 000 fler arbetslösa än i fjol. Någon allvarlig försämring i sysselsättningsläget för ungdomen i allmänhet kan siffrorna knappast anses tyda på.

Det som i första hand kommer i blickpunkten, när det gäller yrkesutbildningsväsendets anpassning till arbetsmarknadssituationen, är naturligtvis den kvantitativa utbyggnaden av utbildningskapaciteten. Det är väl bekant för kammarens ledamöter, att 1955 års riksdag i detta avseende såsom mål uppställde en fördubbling av kapaciteten i yrkesskolornas grundläggande heltidskurser under en femtonårsperiod, fram till 1970, varvid fyra femtedelar av utbygg-

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

naden borde äga rum före 1966. Det sålunda uppställda programmet för utbyggnad av antalet utbildningsplatser har hittills väl kunnat följas. Självfallet är emellertid att, såsom också förutsattes vid 1955 års riksdagsbeslut, man bör vara beredd att vidtaga särskilda åtgärder, om det trots den ökande utbildningskapaciteten skulle bli svårt för ungdomen att finna lämpliga anställningar och utbildningsplatser i näringslivet.

Överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen är för närvarande intensivt sysselsatta med problemen på förevarande område. Arbetsmarknadsstyrelsen är i gång med en omfattande informationsverksamhet i syfte att stärka den kommunala beredskapen mot arbetslöshet, och därvid aktualiseras givetvis frågan om en ytterligare intensifiering av landstingens och primärkommunernas planering och initiativ beträffande yrkesutbildningskurser av olika slag. Spörsmål om utbildningstidens längd och utbildningens målsättning liksom olika möjligheter att på andra sätt genom rationalisering vinna fler utbildningsplatser i befintliga skolor är föremål för fortlöpande prövning inom överstyrelsen för yrkesutbildning. Såsom ett led i beredskapen mot arbetslöshet sker för närvarande också särskilda överväganden beträffande möjligheterna att snabbt öka byggnandet av bland annat yrkesskolor. Alldeles självfallet är att statsmakterna snabbt kommer att pröva de förslag, i olika hänseenden, som framkommer såsom resultat av den nu antydda planeringsverksamheten.

Vad gäller yrkesutbildningens inriktning på olika yrkesområden äger ett intimt samarbete rum mellan länsarbetsnämnderna, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning i anslutning till de förslag, vari yrkeskolhuvudmännens planering och initiativ utmynnar. Sålunda inhämtas exem-

pelvis numera arbetsmarknadsstyrelsens och i regel även länsarbetsnämndernas yttranden i samtliga ärenden inom överstyrelsen angående inrättande av nya yrkesskolavdelningar.

Beträffande sådana yrkesutbildningskurser, som anordnas såsom ett direkt led i de arbetslöshetsbekämpande åtgärderna, kan nämnas att nybörjarkurser i syfte att ge en grundläggande yrkesutbildning åt ungdom hittills organiserats endast i enstaka fall. En av arbetsmarknadsstyrelsen nyligen verkställd undersökning ger emellertid anledning att räkna med att dylika kurser kan behöva igångsättas i höst. Överstyrelsen för yrkesutbildning, som svarar för anordnandet av dessa kurser, och arbetsmarknadsstyrelsen har därför redan haft vissa överläggningar om hur en sådan kursverksamhet bör utformas.

Jag vill slutligen, herr talman, något beröra arbetsförmedlingens roll i förevarande hänseenden. Interpellanten har anfört, att arbetsförmedlingen kan medverka till att häva en del av arbetslösheten genom att hänvisa arbetssökande till andra yrkesområden än sådana, till vilka de sökt och för vilka de har håg och utbildning. Enligt interpellantens mening är denna utveckling föga önskvärd. Det bör emellertid påpekas, att en av arbetsförmedlingens viktigaste uppgifter just nu är att främja den geografiska och yrkesmässiga rörligheten hos arbetskraften. Erfarenheterna från den yrkesvägledande och arbetsförmedlande verksamheten ger vid handen, att anpassningsförmågan hos de flesta ungdomar är relativt stor. Värdet av en bestämd yrkesplan måste naturligtvis också vägas mot eventuella sysselsättnings-svårigheter inom det eftersträfvade yrket.

Jag har med det anförda velat ge en översiktlig redogörelse för de åtgärder som redan vidtagits och den planering som pågår i syfte att åstadkomma en så god anpassning som möjligt av yrkesut-

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

bildningsväsendet till den aktuella arbetsmarknadssituationen. Därmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Widéns interpellation.

Härefter anförde:

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Edenman för svaret på min interpellation.

Enligt statsrådets uppgifter skulle arbetslösheten i åldersgruppen under 18 år ha minskat från 1957 i februari till motsvarande månad 1958 med mellan 200 och 400. Jag vet inte, var statsrådet erhållit dessa siffror, men enligt uppgifter i en artikel av generaldirektör Olsson har siffran visserligen sjunkit men endast med 21 från 3 032 till 3 011. Beträffande ökningen av de arbetslösa i närmast högre åldersgrupp överensstämmer siffrorna. Detta var närmast en randanmärkning och inverkar givetvis inte på de synpunkter, som jag kan ha att framföra på de problemställningar, som vi nu har att diskutera.

Jag måste dock påpeka, att om vi jämför med siffrorna från år 1956, så visar de en markant stigning. Rent allmänt kan man konstatera, att arbetslöshetssiffrorna för åldersgruppen under 18 år är mycket osäkra, vilket jag också har påpekat i min interpellation. Av olika anledningar torde den faktiska arbetslösheten i denna åldersgrupp vara större än som framgår av statistiken. Vad vi dessutom med rätt stor säkerhet kan påstå är, att tendensen är stigande, även om jag kan hålla med statsrådet om att siffrorna inte tyder på en allvarlig försämring. Lugnande verkar den undersökning, som arbetsmarknadsstyrelsen har låtit verkställa, vilken visar att denna arbetslöshet har varit av i stort sett kortvarig natur, i allmänhet inte överstigande en à två månader. Jag vill dock betona, att även om vi inte onödigtvis vill skapa oro kring dessa

problem, kan vi dock inte komma ifrån, att i en tid, när vi samtidigt med en markant åtstramning på arbetsmarknaden får fram ovanligt många ungdomar från våra skolor ut i arbetslivet, är en tendens till ökade sysselsättningssvårigheter allvarlig nog. Sysslöshet i denna känsliga ålder för ju med sig speciella problem, problem som vi i detta sammanhang inte behöver närmare gå in på.

Arbetsmarknadsstyrelsens chef, generaldirektör Olsson, bedömer denna ungdomsarbetslöshet icke i första hand som ett problem på arbetsmarknaden i dess mera inskränkta bemärkelse, som ett val mellan arbetslöshet och sysselsättning, utan som ett problem på yrkesutbildningens område. Det synes också vara de ungdomar, som saknar yrkesutbildning, vilka i första hand har svårighet att erhålla arbete. En annan, inte oviktig orsak till arbetslöshet kan vara bristen på kvalificerad arbetskraft, som inom vissa fack medför sysselsättnings-svårigheter även för den icke yrkesutbildade personalen.

Problemet är, att vi för närvarande har en alltför liten kapacitet inom yrkesutbildningsfrågor och för övrigt även inom hela vårt utbildningsväsende. Förra hösten var det cirka 30 000 ungdomar som inte kunde tas emot i våra yrkesskolor. Det problemet är minst lika allvarligt som det förhållandet, att vi inte kan vid våra realskolor och gymnasier ta emot all ungdom som önskar utbildning på det teoretiska området. Det är gamla synder som gör att vi nu hamnat i en återvändsgränd. Statsrådet redogör i sitt svar för vad som beslutats, bl. a. av 1955 års riksdag, och vad som nu göres för att öka utbildningskapaciteten. Jag vill med tillfredsställelse notera vad som tydligen göres på detta område.

Jag vill bara säga, att jag tror det är synnerligen nödvändigt att näringslivet här engageras i största möjliga utsträck-

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

ning. Inom parantes vill jag också beklaga att förslaget om en utökning av anslaget till utbildning av flera lärningar inom hantverket avvisades häromdagen.

Bristen på lärare måste, efter vad jag kan förstå, skapa svårigheter för en utbyggnad av våra yrkesskolor. En annan väg att motverka tonårsarbetslösheten vore givetvis att öka ut antalet skolår i folkskolan även i de distrikt, där man inte bedriver försöksverksamhet. Det skulle fördröja ungdomarnas anspråk på arbetsanställningar. Där kommer emellertid de olösta problemen med lokaler och lärarkrafter in, något som väl omöjliggör en sådan utbyggnad.

Min interpellation avsåg i första hand att aktualisera frågan om yrkesundervisningens inriktning, och det är ett både känsligt och svårt problem. Önskvärt vore att alla fick en utbildning, en yrkesutbildning, som sammanfaller med personlig läggning och intresseinriktning. Vi vet emellertid att detta är omöjligt. De flesta pojkar vill bli flygare eller chaufförer eller något liknande, och flickorna vill bli flygvärdinnor eller hårfrisörskor. Det krävs en anpassning av utbildningen efter samhällets behov. När man finner att av de ungdomar med yrkesutbildning, som på hösten 1957 sökte anställning, endast 15 procent kunde erhålla sådan inom yrke som sammanföll med utbildningen, blir man givetvis betänksam.

Man kan givetvis mycket väl tänka sig att denna första anställning bara blev tillfällig och att många av ungdomarna senare kunde komma in på det yrke, som de utbildats för. Andra har under utbildningstiden funnit att de inte trivs i yrket och sökt sig till något annat. Jag vill här tillägga att jag inte anser en utbildning, som inte leder till en direkt anställning, därför behöver vara bortkastad. För många vore säkert en utbildning i ett par olika yrken en tillgång. Trots detta synes mig det låga

procenttalet för anställningar som anknyter till utbildningen vara betänkligt.

Statsrådet påpekar i sitt svar att inriktningen av yrkesutbildningen sker i samarbete med länsarbetsnämnder, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. Detta samarbete är givetvis nödvändigt. Jag ställer mig emellertid i detta sammanhang två frågor. Den första frågan är: På vilket material bygger dessa myndigheter sina beräkningar angående behovet av arbetskraft? I ett progressivt samhälle kan givetvis skiftningar och omställningar i näringslivet rätt snabbt ändra förutsättningarna för yrkesutbildningen. Man kommer då osökt in på en fråga, som ligger utanför statsrådet Edenmans ämbetsområde, nämligen frågan i vilken mån det är fel på de yrkesprognoser som ställs. Det är tydligen nödvändigt att få en bättre yrkesprognos från näringslivet, som kan ge ett bättre besked om behovet av utbildad arbetskraft.

Den andra fråga jag ville ställa är: Är yrkesvägledningen tillräckligt effektiv? Det har ju yrkats på en utökning av antalet yrkesvägledare, och jag tycker det verkar som om de i sammanhanget aktuella siffrorna tydde på att det föreligger ett sådant behov.

Statsrådet har också i sitt svar tagit upp frågan om arbetsförmedlingarnas roll när det gäller att klara av arbetslösheten. Det förefaller som om statsrådet trott att jag skulle ha någonting emot att arbetsförmedlingarna hänvisar de arbetssökande till andra yrkesområden än dem de sökt till och för vilka de har en utbildning. Jag vill här deklarerera, att jag givetvis inte har någonting emot denna arbetsförmedlingarnas verksamhet. Vad jag däremot beklagar är, att man, i så stor utsträckning som varit fallet, måste hänvisa ungdomar med viss yrkesutbildning till andra yrkesområden. Det är på den punkten som jag anser utvecklingen vara beklämmande och inge bekymmer. Här måste,

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

synes det mig, inte bara från skolans utan även från arbetsmarknadsstyrelsens sida göras någonting för att komma till rätta med problemen. Man måste vidta åtgärder, så att det blir en bättre samklang mellan utbildning och anställning.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det gick en gång i världen en serie i radion, som hette »Pessimisten och optimisten». Den måste läggas ned av det skälet, att när den skådespelare som gjorde optimistens roll inte längre stod till buds, så fanns det inte någon som var lämplig för rollen. Vi har i denna debatt liksom i nästan varje debatt, där den nuvarande ecklesiastikministern är inblandad, kunnat konstatera att serien mycket snart kommer att kunna tagas upp igen. Statsrådet Edenman har en mycket charmerande förmåga att, hur besvärlig en situation än är, kunna säga till kammaren: Allting är bra, oroa er inte, det skall nog gå! Det är mycket trevligt med människor som har denna glada och ljusa syn på tillvaron, och vi skall naturligtvis vara glada och lyckliga över att vi för närvarande har en person med de egenskaperna i ecklesiastikministerstolen. Men det kan bli litet besvärande, när avståndet mellan den officiella optimistiska attityden och verkligheten blir litet för stort. Vi har kunnat iakttaga detta i ett par andra debatter. När vi t. ex. tidigare i våras diskuterade övergångsproblemen i samband med den stora skollöslöshetsreformen den 1 juli i år, sade ecklesiastikministern hela tiden: Det ordnar sig nog, det går säkert bra, det är inga svårigheter! Men så fort man kommer ut på fältet och träffar de människor, som drabbas av de åtgärder som kanslihuset i sista stund och med stor möda pressat fram, så är bilden en helt annan.

Också när det gäller den fråga vi dis-

kuterar i dag tror jag, att många människor ute i företagen och på yrkesutbildningsanstalterna ser något annorlunda på de unga arbetslösas situation och lägger en något annan accent än vad ecklesiastikministern gjort. Ecklesiastikministern säger i sitt svar till herr Widén å ena sidan, att det inte är så farligt och att siffrorna inte är så allvarliga. Å andra sidan säger han i slutet av sitt anförande att — och det tycker jag är ganska märkligt — det inte heller är så förfärligt farligt om ungdomarna får ge upp de bestämda yrkesplaner de har och i stället ge sig in i en annan utbildning. Det svaret ger ecklesiastikministern i ett läge — siffran är från i höstas — där inte mer än 15 procent av de ungdomar som hade en regelrätt utbildning kunde placeras i det egna facket.

Jag har liksom ecklesiastikministern den stora glädjen att få syssla med planeringen av den framtida nioåriga enhetsskolan. Vi lägger härvidlag ned ett stort arbete på att över huvud taget försöka tillmötesgå alla de skiftande yrkesönskemål och utbildningsbehov som ungdomen har, och vi försöker bygga upp en trappstegsformad väg via en allmän teoretisk yrkesorientering och en praktisk yrkesorientering på skilda områden fram till den slutliga utbildningen. För den som sysslar med detta arbete ter det sig litet egendomligt att i dag från ecklesiastikministerstolen få höra att det inte är så förfärligt viktigt vad ungdomarna väntar på. Jag medger att jag skärper formuleringen en aning, men det behövs för att man skall förstå vilken motsättning som här finns mellan den praktiska verkligheten och den bild som kommer fram i interpellationssvaret.

Det är enligt min mening faktiskt allvarligt om man i ett läge, där ungdomsarbetslösheten dock icke är större än den i dag är, redan skall kapitulera och säga: Det är egentligen ganska likgilt-

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

tigt var ni hamnar, huvudsaken är att ni har något att syssla med. Man kommer bland annat i den situationen, att det accepteras som något rimligt att de unga flickorna skall gå kvar hemma och hjälpa till med litet av varje i stället för att ägna sig åt en verklig yrkesutbildning inom något av de många yrken, där den unga kvinnliga arbetskraften skulle kunna komma till sin rätt men där tidigare tabuföreställningar gjort att de varit utestängda. Jag syftar på sådana yrken som elektrikerns, teleteknikerns och urmakarens och andra likartade yrken, som underligt nog länge varit absolut stängda för kvinnorna, trots att de i flera fall har bättre förutsättningar än männen för de aktuella arbetsuppgifterna.

Nej, det hade varit rimligare om ecklesiastikministern sagt ifrån, att vi inte skall ge upp vår målsättning, att vi, trots de svårigheter som dyker upp på arbetsmarknaden just nu, skall se till att tonåringarna verkligen har någonstans att ta vägen då de slutat sin grundläggande utbildning. Vi måste kunna säga till de ungdomar, som nu befinner sig i de stora årskullarna: Det finns en plats för dig där du har något att syssla med och där ditt jobb blir värdesatt, när du väl gått igenom den grundläggande skolan och skaffat dig en grundutbildning. Det måste väl ändå innebära en bra mycket mera realistisk, verklighetsbetonad och på sitt sätt på djupet optimistisk syn på dessa frågor än den ecklesiastikministern ger uttryck för.

De i interpellationssvaret redovisade åtgärderna, hur värdefulla de än är på sitt sätt, vittnar enligt min uppfattning bra mycket om fantasilöshet i själva greppet på den uppkomna utbildningssituationen. Det gäller dock att inom den allra närmaste tiden ta hand om just de ungdomar som lämnar den grundläggande utbildningen. I vår är det t. ex. en större årskull, som går ut från den grundläggande utbildningen,

än någonsin tidigare. Det betyder inte bara att det under sommaren kommer att saknas arbetstillfällen för de många skolungdomar som vill skaffa sig praktik, utan också att många av de ungdomar, som i sommar skulle gå ut i förvärvsarbetet, kommer att finna att det helt enkelt saknas plats för dem. I det läget måste man verkligen intensifiera arbetet, lägga över betydligt större del av resurserna på ungdomsförmedlingarna och se till att de verkligen tar hand om dessa ungdomar. Arbetslöshet i tonåren är en långt värre kräftska än vad en tillfällig arbetslöshet kan innebära för en vuxen person, som har större livsperspektiv och vet att goda och dåliga tider växlar med varandra.

Jag vill också betona att man — på samma sätt som till sist våra ansträngningar kraftigt inriktats på att få fram förbilligade och förenklade skolbyggnadsformer inom det allmänna skolväsendet — inte heller skall dra sig för att genom provisoriska åtgärder tillskapa ytterligare utbildningsenheter inom yrkesutbildningen. Den verkstadsskola, som planeras i Botkyrka, är ett utomordentligt exempel på hur man kraftigt kan begränsa byggnadskostnaderna utan att åstadkomma en standardsänkning. De försök man gör på andra håll, i Tibro t. ex., att till en gammal ledigbliven verkstadslokal förlägga en yrkeskola, som snabbt kan komma i gång, visar vart man kan nå, om man inte är rädd att gripa tillfället i flykten och handla medan tid är.

Det finns även en rad andra åtgärder som skulle kunna förändra situationen till förmån för en bättre sysselsättning. Vi har visserligen att räkna med den belastning som ligger i att utbildningen under 1940-talet i stor utsträckning försumrades, och det betyder att det på många håll, där arbete nu skulle kunna beredas även relativt utbildad arbetskraft, inte finns möjligheter därtill på grund av att man saknar de yrkesutbil-

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

dade personer som skulle kunna utgöra kärnan i arbetsenheten. Vår arbetsmarknad företer därför i dag den paradoxala bilden av bristande sysselsättning för stora grupper samtidigt som det saknas arbetskunniga och arbetsvilliga armar i det centrala sammanhanget.

Jag vill också peka på de uppgifter som arbetsmarknadens organisationer, Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen, här har. Man har via representanter i arbetsmarknadens yrkesrådenats om att rekommendera sina huvudorganisationer att i avtalen införa sådana bestämmelser, att den yrkesutbildade arbetskraften gynnas och inte, som hittills i många fall skett, direkt missgynnas. Det har ännu inte hänt något i detta avseende, och jag kan endast beklaga att arbetsmarknadens organisationer inte kunnat åstadkomma en förbättring härvidlag. Det måste vara en angelägen uppgift att en opinion skapas som gör att man på ömse håll, hos både arbetsgivare och arbetstagare, inser att man snabbt måste revidera föråldrade uppfattningar i fråga om avtalens konstruktion.

Jag tror, herr talman, att vi inte får glida förbi denna fråga, och detta helt enkelt av det skälet att det nästan vore en förbrytelse mot de ungdomar, som nu befinner sig i de yngre tonåren, om samhället, när de kommit upp i förvärvsåldern, inte ställde något annat till deras förfogande än tomma löften och allmänna förhoppningar. De skall kunna veta att deras arbetskraft hör till det som samhället räknar med och att det är en självfallen förutsättning, att vi gör allt vi kan för att ge dem tillfälle att utöva sin verksamhet.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Herr Helén har tilldelat mig en alldeles speciell roll — att vara optimisten. Åtar han sig själv att

vara pessimisten, skall jag inte opponera. Men jag vill börja med att korrigera herr Helén: det var inte optimisten som dog, utan det var pessimisten!

Sedan är det ytterst märkligt — men det kanske beror på den alldeles speciella atmosfären just nu — att man ständigt får diskutera någonting annat än det man lämnat svar på. Jag har svarat på en interpellation av herr Widén, som gällde en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen, och det är alldeles självklart, att jag inte går upp i talarstolen utan att först ha hört arbetsmarknadsmyndigheterna. Det är emellertid ytterst märkligt att man tar ett sådant svar till utgångspunkt för att elda upp sig till den grad, att vi t. o. m. på slutet här fick höra, att statsmakterna — och det är väl i detta fall regeringen som avses — är beredda att glida förbi hela frågan. Vi fick en liten bild av de fruktansvärda förbrytelser som håller på att begås nu, förmodligen av den sittande regeringen: att det är tomma löften som kastas ut, att den ansvarige departementschefen anser att det inte är så farligt och tydligen tagit som sin uppgift att förleda ungdomen och opinionen etc. Svampen på!

Jag tror inte att jag behöver begagna just detta tillfälle för att på nytt erinra kammaren och herr Helén om den serie av åtgärder som statsmakterna vidtagit på yrkesutbildningens område. I mitt interpellationssvar nöjde jag mig med att påpeka, att det program som 1955 års riksdag antog, nämligen att uppställa som mål en fördubbling av kapaciteten i yrkesskolornas grundläggande heltidskurser under en femtonårsperiod fram till 1970, väl uppfylles och att vi t. o. m. ligger något före tidtabellen. Jag kan hänvisa herr Helén till en mycket intressant artikelserie som pågått i en stockholmsstidning, där man bl. a. påpekat, att här är ju inte

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

statsmakterna — i detta fall regering och ämbetsverk — ensamma om initiativet, utan primärkommunerna och landstingen kommer också i stor utsträckning in i bilden och självklart — kanske i lika stor utsträckning som det allmänna — näringslivet självt.

Tror herr Helén att samhället kan bygga differentierade yrkesskolor för alla yrken åt alla? Det vore i så fall intressant att få uppleva, att herr Helén förverkligade en dylik målsättning. Det är ju en fullständig utopi, och om man försöker inbilla ungdomen att något sådant vore möjligt i samhällets regi, är man verkligen optimistisk. Nej, här blir det självfallet en samverkan mellan yrkesutbildning i vanlig skolform, den obligatoriska skolan i enhets-skolans form och näringslivet. Det finns inte någon annan väg att beträda.

Låt mig ta ett enda exempel!

Herr Widén gjorde gällande att endast 15 procent av ungdomarna hade kunnat placeras i yrken, för vilka de hade utbildning, och det var uppenbarligen denna siffra som gav upphov till herr Heléns funderingar om den hjärtlöshet som jag visade, när jag tyckte att det inte var så farligt. Jag vill läsa upp några rader ur en PM som jag fått från arbetsmarknadsstyrelsen:

»Den av herr Widén anförda uppgiften om det antal ungdomar som kunnat placeras i yrken för vilka de hade utbildning undandrar sig styrelsens bedömande då någon sådan statistik inte är känd i Sverige.»

Det är märkligt att herr Helén på så lösa boliner kan avskjuta sådana påståenden som han i detta sammanhang kommit med.

Sedan, herr talman, vill jag till sist något beröra en av de ytterligt intressanta frågor som herr Widén tog upp, nämligen möjligheten att över huvud taget göra prognoser. Frågan ställdes inte till mig, och jag kan inte heller besvara den, men herr Widén undrade:

På vilket material bygger myndigheterna sina antaganden om behovet av olika slag av arbetskraft? Det är en av de mest komplicerade frågor vi har, ty vi känner ju inte den framtida arbetsprocessen, om jag med »framtida» menar förhållandena om tio år. Vi vet inte hur detta samhälle kommer att se ut på 60-talet — hurudan arbetsfördelningen kommer att vara inom industrien t. ex. Det är uppenbarligen ytterst svårt att säga, att så och så mycket av den och den typen av arbetskraft behövs vi just här eller just där. Vi kommer förmodligen senare i år att få en diskussion om behovet av akademiskt utbildad arbetskraft, och vi kommer då att stöta på exakt samma svårigheter, nämligen att ingen vågar och ingen kan gå upp och säga, att så och så många kommer vi att behöva just i den och den yrkesgruppen. Det är fullständigt omöjligt.

Jag har många gånger i sådana här sammanhang helt enkelt sagt, att vår fantasi kanske inte är tillräcklig för att vi skall kunna föreställa oss, hur vi kommer att leva och arbeta någon gång i slutet av 60-talet. Den som är utrustad med den fantasien — herr Helén t. ex., som var inne på detta — skulle kanske kunna tala om för kammaren hur han tänker sig fördelningen inom arbetsprocessen mellan tekniker och servicepersonal, mellan tjänstemän och arbetare, mellan yrkesutbildat folk och inte yrkesutbildat folk etc.

Jag tror att om vi lugnar ned oss litet och inte så här tidigt börjar de allmänna politiska diskussionerna, herr Helén, så kanske vi kan få en gemensam plattform att stå på när vi skall diskutera arbetsmarknadsläget för ungdomen och yrkesutbildningen.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Edenman försökte korrigera mig på ett område, där jag faktiskt är litet mera hemma än han.

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

Det gällde radion. Statsrådet påstod att det var pessimisten som dog och att detta var anledningen till att serien inte kunde fortsätta. Nu var det faktiskt så att pessimisten dog, men det kom andra pessimister och ställde upp i stället för honom. Till sist fann man emellertid att optimisten måste pensioneras för att han inte längre orkade med rollen. Det skulle nog inte vara så dumt om även statsrådet ibland iakttog den regeln, att det kan vara oklokt att hålla på och vara optimist längre än vad man har förutsättningar för.

Detta skall inte betraktas som någon utpräglad partipolitisk debatt. Visserligen kan det råda olika meningar mellan de politiska partierna om graden av den energi man bör lägga ned på att lösa arbetsituationen för ungdomen, men orsaken till denna debatt är inte det val man från regeringshåll vill ställa till med utan den faktiska situationen ute i landet. Det finns dock en lång rad ungdomar som är lämpade för yrkesutbildning men inte kunnat få någon sådan, därför att det finns varken lokaler eller lärare. Vi för inte denna debatt om utopiska framtidsförhållanden, utan det är fråga om de försummelser som har förekommit och om vad som nu kan göras för att snarast möjligt åstadkomma bättre förhållanden. Att insatser från näringslivets sida därvid är nödvändiga, har jag understrukit flera gånger från denna talarstol. Vad man på regeringshåll kan göra för att ytterligare stimulera näringslivet att inom ramen för sina utvidgningsmöjligheter ta hand om de aktuella årskullarna, är en fråga som man verkligen inte bör vifta bort. Det är här inte heller en diskussion om en ovisst framtid, där man inte vet tillräckligt mycket om hur arbetsprocessen kommer att vara beskaffad. Vi vet precis vilka områden inom verkstadsindustrien som behöver förstärkning och inom vilka grenar av trä- och cellulosaindustrien ungdomarna kan place-

ras. Statsrådets försök att göra detta till en propagandadebatt visar bara, att han inte inser ungdomens egen situation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det förvånar mig att herr Helén inte började sitt angrepp med att underkänna riksdagsbeslutet 1955. Det hade varit konsekvent om han kunnat påstå att den ansvarige departementschefen inte orkar med ens att försöka förverkliga beslutet. Det är det programmet vi har framför oss, och jag kan inte erinra mig att någon, allra minst herr Helén, vid årets riksdag motionerat om någon ändring av programmet eller dess målsättning. Som jag nyss sade är vi till och med något före i tidtabellen; det är en insats man alltså måste kräva av regeringen och de statliga myndigheterna.

Herr Helén skall inte försöka att trassla sig ut ur den debatt han själv har väckt, genom att bara överösa oss med en ström av ord. Vad är det konkreta alternativet i fråga om yrkesutbildningen? Under åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition är ganska betydande belopp upptagna för en intensifiering av utbildningen av yrkeslärare. Herr Helén sitter i statsutskottets andra avdelning och har hur stora möjligheter som helst att underkänna det program riksdagen inbjödes att ta ställning till.

En helt annan sak, ärade kammarledamöter, är att de föreslagna åtgärderna ändå inte kommer att vara tillräckliga. Vi måste mobilisera näringslivet, och inte minst landsting och primärkommuner måste ta krafttag, det är uppenbart. Men ett program och en diskussion i riksdagen måste alltid baseras på föreliggande förslag.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! I sitt förra inlägg uppgav statsrådet Edenman, på tal om en

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadsituationen

uppgift i interpellationen om att endast 15 procent av dem som velat ha viss yrkesutbildning kunnat beredas plats under hösten, att det inte skulle finnas någon statistik över huvud taget på den punkten.

Statsrådet försökte hävda att oppositionen har lika stort ansvar för den uppkomna situationen som regeringen, därför att vi inte har anmält någon önskan att frångå 1955 års principprogram. Alla de typer av åtgärder som diskuteras i herr Widéns interpellation och i debatten mellan honom och statsrådet är emellertid exempel på sådant som man på administrativ väg måste företa sig för att på så kort sikt som möjligt åstadkomma ökade utvecklingsmöjligheter. Det gäller exempelvis anvisning om lämpliga lokaltyper, sättet att disponera tillgängliga lärarkrafter samt samarbetet mellan enskilda företag och kommunala eller landstingsdrivna skolor. Allt detta kräver att man i departementet och berörda verk visar, att man verkligen vill göra något och inte bara anmäler att man håller på att förbereda åtgärder. Jag tror fortfarande att om ecklesiastikministern verkligen visar sig vilja göra något för de berörda ungdomarna, kommer han själv och hans parti att ha glädje av det.

Herr WIDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet var inne på den prognos man kan göra för arbetslivets utveckling, och han talade om att man inte kan förutse hur arbetsprocesserna kommer att omläggas. Det är helt naturligt att man inte kan göra det på längre sikt. Men jag tror nog det skulle vara möjligt om man räknar med att de, som avslutat den normala yrkesutbildningen vi här närmast talar om, efter utbildningstider på ett till fyra år, skall ha vissa förutsättningar att få arbete i de yrken de fått utbildning till. Därvidlag tycker jag nog att man skulle kunna

få en bättre anpassning. Jag erkänner att problemet är svårt, men jag tror det är nödvändigt att någonting göres, ty då kan också den yrkesutbildning man har få bättre kapacitet.

Vad yrkesutbildningens läge beträffar så berörde jag den frågan tidigare. Jag anser att de största felen i fråga om yrkesutbildningen har begåtts före 1955. Under många år arbetade yrkesutbildningen under olidliga ekonomiska förhållanden. De kommunala och enskilda yrkesskolorna var pressade till det yttersta. Jag kan inte komma ifrån att den nuvarande regeringen, även om nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet då inte beklädde den posten, bär ansvaret för det tillstånd som rådde före 1955 på den punkten.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill bara ta ytterligare ett exempel på den metod herr Helén använder när han bygger upp sitt angrepp. Han sade, till skillnad mot vad jag nyss påstod, att det fanns statistik på hur många ungdomar som blev placerade i de yrken, för vilka de hade yrkesutbildning. Det var alltså enligt herr Helén ett exempel på hur dåligt underrättad jag var. Nu har jag låtit ytterligare undersöka saken, och mitt påstående, som är byggt på arbetsmarknadsstyrelsens uppgifter, är självfallet riktigt. De 15 procent, som herrarna läst om någonstans, är en helt annan siffra. Den är hämtad från den undersökning som gjordes i oktober 1957. Av de *arbetslösa* hade 15 procent yrkesutbildning och 85 procent var utan sådan. Vad som här påstås av herr Widén och numera påstås av herr Helén, eftersom han tydligen övertagit påståendet, var ju att endast 15 procent hade kunnat placeras i yrken, för vilka de var utbildade. Det är ju en helt annan historia.

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

Herr talman! Jag vill sluta debatten från min sida genom att erinra kammaren om att vi hade avsnittet yrkesutbildning uppe till behandling i kammaren för ungefär fjorton dagar sedan. Varför fick vi inte denna debatt då? Det är numera, herr Helén, i det politiska läge vi har inte så kolossalt tacksamt för oppositionen att bara strö påståenden omkring sig. Vi tar gärna en debatt på vilket område som helst, men försök lägga in den i det sammanhang där den hör hemma!

Herr GERHARD NILSSON i Gävle (h):

Herr talman! Såväl herr Widén som herr statsrådet Edenman berörde ett område av yrkesutbildningen som intresserar mig särskilt, nämligen utbildningen på hantverkarnas mästarverkstäder. Det kan kanske se ut som om den inte hör hemma på detta arbetsmarknadsområde, men eftersom den redan berörts i debatten tillåter jag mig ta upp frågan. Jag gör det också i mycket hög grad därför att jag på grund av sjukdom inte hade tillfälle att delta i debatten när ämnet behandlades här i kammaren.

Herr statsrådet säger, som jag uppfattade det, att de statliga resurserna inte på långt när räcker till, utan man måste mobilisera det enskilda näringslivet för yrkesutbildningen i så hög grad som möjligt. Men när det gäller just den traditionella och sedan gammalt kvalitativt mycket högtstående yrkesutbildning, som förekommer på hantverkets mästarverkstäder, visar statsmakterna inte det intresse som den utbildningsformen är förtjänt av.

Jag motionerade i detta ärende — det är också i stor utsträckning därför jag tillåter mig att ta kammarens tid i anspråk en liten stund — angående bidrag till hantverksmästarna för denna form av yrkesutbildning. Det var en mycket blygsam begäran i motionen. Jag

sitter med i kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning, och jag sträckte mig inte ens så långt som överstyrelsen begärt i sina petita. Jag nöjde mig med ersättningsbeloppet, men jag begärde att man skulle höja antalet bidragsrum med 200, ty ett så starkt behov förelåg, men det ville man inte vara med om. Det kommer att bli gemensam omröstning i den frågan inom den närmaste tiden, och vi får se hur den utfaller.

Jag hoppas att man skall förstå att denna utbildningsform är sådan, att det, med hänsyn till att resurserna är knappa, borde vara fördelaktigt för staten att sträcka sig längre vid bidragsgivningen. Jag kan heller inte fatta att man, samtidigt som man avslår ett yrkande om ett blygsamt bidrag till denna utbildningsform, anser det från departementets sida vara riktigt att höja anslaget till inbyggda verkstadsskolor med 1 000 kronor per avdelning och år, varigenom man närmast gynnar storindustrin, som ju i andra sammanhang brukar kallas storfinansens. Det innebär att man höjer ett tidigare i förhållande till hantverkets bidrag mycket högt bidrag, så att skillnaden blir så stor, att hantverket får högst 625 kronor per år och elev, medan för storindustrin motsvarande belopp är 1 600 kronor, alltså nära nog tre gånger så stort för samma utbildningsgärning. Man kanske inte ens kan påstå att det är samma utbildning, ty det kan hända att vi hantverkare anser, att utbildningen i hantverkets verkstäder inte är sämre än utan måhända står på en kvalitativt högre nivå än utbildningen inom industrien. Men ändå anser man det tydligen inte värt så mycket som industrien får. Om man samtidigt tar i betraktande, att utbildningen på verkstadsskolorna kostar 5 000—6 000 kronor per år och elev, kan jag inte fatta, att man inte utnyttjar den möjlighet som står till buds att använda hantverkets verkstäder som utbildningsbas. Det kan ju hända att det

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

har något sammanhang med den fantasi, som statsrådet talade om i sitt sista anförande, när det gällde att tänka sig fram till den struktur av företagsamheten som kan komma så småningom. I så fall förefaller det mig emellertid som om den fantasien skulle ha vunnit insteg hos ecklesiastikdepartementet, fastän bara på ett partiellt område, nämligen hantverket, och det tycker jag är mycket tråkigt.

Jag skall inte bli så långrandig, herr talman, men jag kan inte underlåta att när detta ämne, som ligger mig så varmt om hjärtat, debatteras, uttala min förvåning även över en annan sak. Jag kommer att ta upp den i annat sammanhang.

Jag har så småningom fått reda på att ett kungabrev, som har skickats till överstyrelsen för yrkesutbildning och gäller bidragen till inbyggda verkstadsskolor inte står i överensstämmelse med det beslut, som riksdagen fattade 1955 beträffande bidrag till denna form av yrkesutbildning. I förslaget av 1952 års yrkesutbildningssakkunniga talas beträffande bidraget till inbyggda verkstadsskolor om att sådant bidrag skall utgå till hantverk och industri. I kungabrevet talar man bara om industriella företag med följd, att man inom yrkesöverstyrelsen vägrar lämna sådant bidrag till hantverksföretag. Man rättar sig efter kungabrevet men inte efter riksdagens beslut. Jag har tänkt tala med statsrådet enskilt om denna sak, och jag ville bara beröra det nu, eftersom jag har ordet.

Det är en underlig sak, ty om hantverket kunde utnyttja det bidraget, skulle man liksom industrien få ungefär 1 600 kronor om året, vilket det är väl värt, i stället för som nu endast högst 625 kronor per år och elev. I dessa 625 kronor skall då också ingå teoretisk utbildning, vilket hantverksmästarna får betala lön för under den tid den anställda går i yrkesskola.

Herr BARK (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för att betona betydelsen av att initiativ till yrkesutbildning utgår inte bara från staten. Det förvånar mig i högsta grad att liberalerna, som i vanliga fall slår vakt om det enskilda och det mindre kollektiva initiativet, i detta fall helt och hållet litar på staten. Jag tror det är ytterligt viktigt att intimt samarbete etableras mellan kommunala yrkesutbildningsanstalter, industriskolor och naturligtvis också hantverksskolor, där sådana finns, samt landstingens yrkesskolor och så staten.

När man har en enhetsskola i en kommun, kan väl den lämpligen bedöma vilka resurser som behövs i fråga om just den kommunala verksamheten på området. Om det då visar sig att den enskilda kommunen inte räcker till, söker man samarbete med närliggande kommun eller kommuner för att etablera ett interkommunalt samarbete. Då inventerar man de resurser som finns inom hantverk och industri och inleder erforderligt samarbete. När inte de resurserna täcker behovet, utan man behöver en större räjong, söker man samarbete med landstinget, och landstinget undersöker sedan vilka olika utbildningsbehov som kan förefinnas inom länet. Samarbete kan också etableras mellan närliggande landsting, och om även den räjongen är för liten, kommer staten in i bilden, och man får vända sig till statsmakterna för att få bidrag o. s. v.

Det är på det sättet vi har löst problemet i det län jag representerar. Vi räknar med att enhetsskolan 1961 är hundra procentigt genomförd i vårt län. Genom en utredning som landstinget nyss verkställt har vi till vår stora glädje kunnat konstatera, att om landstinget bygger en central verkstadsskola så täcker vi hela utbildningsbehovet för varanda en som går ut ur enhetsskolan. Har man den bilden framför sig, så har

Svar på interpellation ang. en bättre anpassning av yrkesutbildningen till den aktuella arbetsmarknadssituationen

man anledning att bli en smula optimistisk.

Det är klart att det kommer temporära arbetslöshetskriser, men jag tror att det skulle vara en ytterligt stor olycka, om kommuner, landsting och stat skulle handla i någon sorts panik. Vi skall komma ihåg att omkring 1960—1961 vänder kurvan beträffande 15-åringarna. Då börjar den dala. Man kan kanske säga att det också ur ekonomisk synpunkt skulle vara en olycka, om vi nu i en viss panikstämning skulle bygga upp ett undervisningsväsende på detta område som bleve överdimensionerat. Risken för landet i dess helhet är väl inte så förfärligt stor i detta avseende. Vad jag särskilt velat betona är just samarbetet mellan kommunerna med hantverk och industri. Det har varit utomordentligt givande, åtminstone i vårt län. Industrierna har ställt sig ytterligt välvilliga och har anpassat kurser och dylikt till enhetsskolan, så att allting är frid och fröjd. Om det ser mörkare ut på andra håll i landet, kan det i alla fall ha sin betydelse, att det kommer något optimismens ord från en del av gamla Sverige.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Herr Bark är förvånad över att vi från liberalt håll särskilt skulle lita till statens åtgöranden i fråga om yrkesutbildning. Han skulle verkligen ha rätt att vara förvånad, om det förhölle sig på det sättet, men det är en fullkomlig missuppfattning om han tror, att vi skulle önska en tyngdpunktsförskjutning, så att staten skulle åta sig mer och det enskilda näringslivet mindre av yrkesutbildningsuppgifterna. Jag kan försäkra herr Bark, att en stor del av den tid jag har ledigt från riksdagsarbetet använder jag till att samtala med olika personer för att stimulera till en utvidgning av det yrkesutbildningsarbete, som pågår och borde kunna pågå inom den privata sektorn.

Jag kan gärna erkänna — om herr Bark vill det — att jag personligen anser, att de nuvarande siffrorna för näringslivets insatser på detta område är för låga. Det är olyckligt, att man inte på detta håll i tid har vidgat sin utbildningskapacitet. Jag tror att vi lugnt kan arbeta vidare med samma målsättning, och jag hyser den största uppskattning för den typ av samarbete som förekommer i Västmanlands län och som herr Bark har redovisat för.

Några panikåtgärder är det inte tal om, herr talman. När situationen är den, att 30 000 ungdomar avvisas från yrkesutbildningsanstalterna, kan det väl inte vara panikåtgärder att kräva, att man försöker bringa ned mängden av avvisade och öka antalet utbildningsplatser.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, för att korrigera en uppgift, som ecklesiastikminister Edenman lämnade här men som jag enligt debattreglerna inte då fick tillfälle att bemöta. Vad jag har hävdat är, att enligt en intensivundersökning, utförd vid vissa arbetsförmedlingar, var av de i höstas placerade 14—18-åringar endast 15 procent inplacerade i det yrke, för vilket de hade utbildning. Denna uppgift lämnade jag redan i remissdebatten, och den torde stå sig även i dag. Statsrådet hade haft möjlighet, då han var närvarande i kammaren, att i remissdebatten ta upp en diskussion, om han varit underrättad i saken, vilket han uppenbarligen inte var.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall inte polemisera mot herr Helén, ty det är ju meningslöst att bara ställa två påståenden mot varandra. Däremot skall jag undersöka saken ännu en gång hos arbetsmarknadsstyrelsen. Denna uppger även i dag på förfrågan, att den inte känner till någon sådan intensivundersökning, som

Vid remiss av motionen II:523

skulle ha företagits av arbetsförmedlingarna, vilka ju sorterar under arbetsmarknadsstyrelsen. Vi skall emellertid återkomma till denna sak, herr Helén, i annat sammanhang.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag vill bara replikera, att den uppgift, som jag har återgivit, enligt vad man uppgett för mig är lämnad inför en delegation inom folkpartiets riksdagsgrupp av en representant för arbetsmarknadsstyrelsen. Jag skall kontrollera den.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Vid remiss av motionen II:523

Föredrogs för remiss till utskott den å kammarens bord liggande motionen nr 523, av herr *Hedlund m. fl.*, om ändring i gällande bestämmelser rörande reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m.; och yttrade därvid:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Vi befinner oss som alla vet mitt uppe i en jordbrukskris. Dess tydligaste uttryck — men långt ifrån det enda — är det fortsatta priset på smör på de internationella marknaderna. Vi har kommit ned i ett pris på svenskt smör av 2 kronor 70 öre eller därunder, vilket är ungefär samma relativa prisläge som under den hårda jordbrukskrisen på 1930-talet, om man tar hänsyn till ändringen i det allmänna penningvärdet.

Den ena exportmarknaden efter den andra stänges för det svenska smöret. Jag tror, att alla väl har gått och väntat på att regeringen i detta läge skulle ta några initiativ och redovisa för riksdagen på vad sätt den tänker inskrida mot denna allvarliga jordbrukskris.

Från vår sida har herr Widén så tidigt som den 19 februari i år i en interpellation pekat på detta väsentliga spørsmål och efterlyst åtgärder. Senare har in-

terpellationer framförts i riksdagen även från centerpartiets och högerpartiets sida. Man har i dessa interpellationer, i varje fall i herr Widéns, hänvisat till tidigare principiella uttalanden av riksdagen angående jordbruket — man har kanske närmast hänvisat till 1947 års uttalande, men man skulle även kunna hänvisa till 1955 års — vilka måste innebära att staten inte kan skjuta ett problem av denna art ifrån sig och säga: »Det där bryr vi oss tills vidare inte om.» Men trots dessa tidigare fattade principbeslut förefaller det som om regeringen inte hade för avsikt att under de närmaste månaderna göra någonting i denna brännande fråga eller i varje fall inte redovisa eventuella åtgärder för riksdagen och tillåta denna att göra sin röst hörd.

Det är visserligen länge sedan hans excellens herr statsministern slutade upp att tala om »den starka regeringen», och jag förstår i dag mer än någonsin att han ändrat uttryckssätt. Läget på jordbrukets område är väl sådant, att om det hade varit för 20 år sedan, när riksdagen inte var samlad hela året, skulle man ha övervägt att inkalla en urtima riksdag, därest den ordinarie riksdagen hunnit åtskiljas. Nu ser det ut som om regeringen i stället tänker skicka hem den riksdag, som är samlad, utan att ha för densamma presenterat förslag om åtgärder mot jordbrukskrisen.

Man frågar sig: Är det verkligen möjligt att regeringen har tänkt förfara på detta sätt? I dag ligger på kammarens bord en motion från centerpartiet, vilken jag hoppas kommer att ge utskott och riksdag vissa möjligheter att befatta sig med jordbruksspörsmålen, och även andra partier har ju tillfälle att här inskrida. Men man måste ändå konstatera, att en sådan motion inte ger riksdagen samma möjligheter att behandla frågan som en framställning från regeringen, grundad på erforderliga utredningar och ställningstaganden. Riks-

Vid remiss av motionen II:523

dagen tycks emellertid inte från regeringen få det material, som är önskvärt för en belysning av problemet i hela dess vidd; och man kan enligt min mening knappast isolera frågan om smörpriset från en del andra spørsmål. Det förefaller också som om utskottet — i detta fall jordbruksutskottet — skulle få ganska ringa tid över för behandling av en så stor fråga som det här gäller.

Vi kan väl vara överens om att det borde vara *regeringens* sak att presentera riksdagen förslag och arbetsmaterial. Visst är det så, herr talman, att regeringen — såsom ofta framhållits i debatterna — mer och mer har börjat vänta på initiativ från oppositionens sida. Hur många gånger har inte regeringen inför oppositionens kritik försvarat sig genom att hänvisa till att oppositionen inte själv har kommit med några förslag och helt ljusblått menat, att då kan väl ingen vänta att regeringen skall göra någonting. Det tycks bli en alltmer genomförd hållning från regeringens sida, att den inte har, kort uttryckt, någon plikt att regera utom i frågor som regeringen själv finner behagligt eller lämpligt att ta upp. Men att i ett läge som det nu förevarande bara sitta med armarna i kors och vänta borde väl vara uteslutet. Eller är det kanske från regeringens sida ett sätt att stegvis avgå från regeringsställning genom att i departement efter departement lägga ned verksamheten i svåra frågor som egentligen kräver omedelbara åtgärder? Det verkar ju som om regeringen tänkte ganska snart skicka hem riksdagen utan att ge den tillfälle till verklig behandling av dessa spørsmål — i så fall en mycket olämplig tidpunkt för en kammarupplösning.

Herr talman! Jag frågar: Tänker regeringen se till att frågan om åtgärder mot jordbrukskrisen kan utan onödigt dröjsmål bli föremål för en ordentlig behandling av den svenska riksdagen? Även på andra områden än jordbrukets har ju uppkommit svårigheter och visat

sig kristecken, och utvecklingen på jordbruksområdet kommer att återverka på förhållandena inom dessa andra näringsgrenar. I en sådan situation krävs det mer än någonsin en regering, som handlar och som ger riksdagen tillfälle att handla.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Genom de framställningar från jordbruksorganisationernas sida, som på de sista dagarna offentliggjorts, har vi ju fått en ganska klar bild av den aktuella situationen inom jordbruket. Vi vet allesammans att en svår avsättningskris för smöret håller på att växa fram, en avsättningskris, för vilken det svenska jordbruket inte kan lastas utan som är en följd av utvecklingen på den internationella marknaden. Det senaste allvarliga tecknet på denna marknad är det italienska importstoppet. Samtidigt fortsätter den amerikanska subventionen av smörexporten, och utsikterna att få någon form av internationellt samarbete på detta område förefaller för närvarande mörkare än någonsin tidigare.

Den uppgörelse som har träffats på jordbrukets område kan närmast karakteriseras som en form av ett kollektivavtal mellan producenterna och konsumenterna under statens förmedling. Av detta avtal framgår det klart och tydligt, att vi har skyldighet att ingripa i ett krisläge av den art som nu föreligger. Det är alltså inte fråga om någonting annat än huruvida vi här skall fullgöra en avtalsenlig förpliktelse, som vi allihop har varit med om att ta på oss. I första hand måste skyldigheten att vidta lämpliga åtgärder självfallet vila på regeringen.

Jordbrukarsorganisationerna har överlämnat sina förslag och synpunkter till regeringen. Saken har, som herr Ohlin nyss erinrade om, långt tidigare interpellationsvägen aktualiserats här i riksdagen från samtliga oppositionspar-

Vid remiss av motionen II:523

tiernas sida — från vår sida, från folkpartiets och från centerpartiets sida. Den fråga vi gång på gång har gjort oss och även givit uttryck åt i den offentliga debatten utan att kunna få något som helst svar på är: Varför handlar icke regeringen? Varför tycks det vara alldeles omöjligt att få något som helst besked från regeringens sida?

Om man får tro de uppgifter som vi kunnat läsa i tidningspressen, så har vi att räkna med att denna kammare av regeringen kommer att upplösas den 28 april. I det därpå följande nyvalet gäller det inte för oss att ta ställning till en fråga av omedelbar och avgörande betydelse för sysselsättnings- och arbetsmöjligheterna för hundratusentals människor i detta land, som i ekonomiskt hänseende absolut inte hör till de speciellt gynnade grupperna. Då skall vi ta ställning till frågan om hur välfärden skall gestalta sig i vårt land om ett antal årtionden. Skulle det inte vara tänkbart att denna regering, som har ett så intensivt intresse av hur det skall ordnas på ett fördelaktigt sätt för oss allesammans om 50 och 100 år, även skulle kunna ägna litet större intresse åt de omedelbart överhängande, akuta ekonomiska bekymren? Tänker regeringen låta hela denna fråga glida förbi? Tänker man på fullt allvar — som det under hand uppgivits — låta hela saken bero till dess en ny riksdag sammanträder någon gång längre fram på sommaren?

Jag vill, herr talman, sluta med att i det läge som i varje fall nu tycks föreliggande uttala min tillfredsställelse över att det har visat sig föreliggande möjligheter att motionsledes ta upp saken. Det kommer således under alla förhållanden att bli sörjt för att riksdagen kan ta ställning till den föreliggande situationen inom jordbruket. Trots den knappa tid som står till buds bör det icke vara omöjligt för riksdagen att komma fram till ett positivt beslut. Vid andra tillfällen har det visat sig vara möjligt att ordna en snabbbehandling i riksdagen.

När den sittande regeringen t. ex. har önskat pålägga oss olika former av nya skattebördor — t. ex. skatter på motorismen — så har regeringen varit mycket angelägen om att sörja för att det skall bli en blixtnödlösning här i riksdagen.

Om man med varandra jämför vikten av frågan om svårigheterna för dagen inom jordbruket och frågan om att t. ex. införa en skärpt beskattning på motorismen, så är det väl ingen tvekan om att den förra frågan väger oändligt mycket tyngre i vågskålen. Därför måste det kännas som en plikt för oss som sitter i riksdagen att visa — om inte något tillfredsställande besked kommer från regeringen — att riksdagen inte försitter några möjligheter att göra sin insats för att komma till rätta med ett besvärligt och komplicerat läge.

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Herr Hjalmarson har upprepät sin tidigare med stort patos framförda fråga — det är väl en kombination av fråga och krav: Varför handlar inte regeringen?

Herr Hjalmarson har ändå, liksom herr Ohlin, varit med i det här arbetet så länge, att de om några borde veta att det aldrig tidigare träffats någon uppgörelse två dagar — eller närmare bestämt en och en halv dag — efter det att de auktoriserade parterna överlämnat sitt förslag. Jordbruksnämndens och jordbrukets förhandlingsdelegations framställning till regeringen om den serie av åtgärder som de menar skall vidtas överlämnades vid halv femtiden i onsdags.

Det är alldeles självklart, att det finns många som har anledning känna bekymmer över den situation som uppkommit, och jag skall inte ett ögonblick bestrida herr Ohlins rätt att göra de insinuationer, som han finner med sin värdighet förenligt, om att regeringen skulle sitta

Vid remiss av motionen II:523

med armarna i kors inför den uppkomna situationen. Jag skulle emellertid ytterligt gärna vilja rekommendera både herr Ohlin och herr Hjalmarson att ta del av de nyanserade synpunkter, som bl. a. har kommit till uttryck i ett representativt organ för jordbruksorganisationerna. Jag har det i morgon utkommande numret av Jordbrukarnas Föreningsblad framför mig. I en tvåspaltig rubrik står det: »Mjolkproblem bör prövas men inga åtgärder i panik.»

Vad gäller nu den fråga, som herr Ohlin och herr Hjalmarson har snuddat vid? Det har sagts, att det här inte gäller bekymmer som vi själva i första hand kan tillskrivas ansvaret för. Jag behöver inte korrigera den bilden. De omständigheter som har skärpt situationen har kommit utomordentligt snabbt. Jordbruksnämnden har i sin framställning till regeringen bl. a. redogjort för hur plötsligt den nuvarande situationen har uppstått. I en ganska väsentlig passus säger jordbruksnämnden t. o. m.: »Kvantitativt har exporten under den hittills gångna delen av året haft en någorlunda tillfredsställande omfattning.» Skrivelsen är daterad den 16 april. Nämnden tillägger, att exporten prismässigt givetvis inte varit tillfredsställande. Men även prisförändringarna har varit utomordentligt snabba.

Frågan är på vilka områden man förfogar över medel att bemästra denna situation. Jag har tillåtit mig att i annat sammanhang säga, att det är önsketänkande att föreställa sig, att smärre korrigeringar av relationerna mellan smör- och margarinpriset skulle kunna återställa smörets tidigare dominerande roll i matfettskonsumtionen. Jag har också tillåtit mig att hävda, liksom många har gjort det från jordbrukets eget håll, att det på längre sikt är nödvändigt att radikalt anpassa jordbrukets produktionsinriktning till den nya situationen.

Det är dessa frågor, som jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlings-

delegation har tagit upp i sitt 25 sidor digra aktstycke som nu finns hos regeringen, en hel serie frågor av utomordentlig räckvidd och svårighet, som jag för min del skulle vilja fästa uppmärksamheten på — och särskilt kanske som svar på herr Hjalmarsons efterlysning av orsaken till att regeringen inte kan tänka sig en snabbbehandling av denna fråga.

Frågan om snabbbehandling får väl inom parentes sagt göras upp med utskottet alldenstund det rör sig om en motion. Att snabbbehandla detta ärende vore dock att bagatellisera frågans stora vikt för, om jag får uttrycka det så, alla jordbrukare utanför denna kammare.

De frågor, som är förbundna med jordbruksnämndens förslag, har utomordentligt stor omfattning. Det är tal om en betydande utslaktning. Inga detaljer är dock utformade om hur kontrollen skall kunna ske. Förslaget beaktar inte heller en del fortfarande betydelsefulla frågor, som har att göra med den areal som nu är betesmark. Vad kommer premierad utslaktning att innebära om inte samtidigt arealfrågorna löses?

Förmodligen får det anses ganska naturligt, att avgörandet i frågor som dessa, hur angelägna de än kan vara, inte skall ske i panikens tecken. Även om vi nu är medvetna om att vi har en krisituation i fråga om avsättning av smör på världsmarknaden, måste omtanken om jordbruket också i fortsättningen vägleda oss så, att vi lämnar en tillräcklig tidsram för bedömningen av olika åtgärders konsekvenser.

Det finns en rad andra synpunkter, som det kanske är överflödigt att gå in på i detalj. Men jag skulle gärna vilja upprepa och understryka, att det förefaller orealistiskt — för att inte använda ett starkare uttryck — att vad de närmast berörda parterna, jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation, enbart i sista omgången behövt grubbla på under tiden den 20

Vid remiss av motionen II: 523

mars—16 april, med en gång skall kunna sväljas och med hull och hår presenteras som ett färdigt förslag från regeringen.

Jag har redan talat om den ena delen av förslaget, utslaktningen, som ingår som en detalj och som verkar först på längre sikt. Den andra delen gäller margarinet. Jag har redan antytt som min mycket bestämda uppfattning, att de föreställningar om margarinprisets betydelse, som har kommit till synes i detta sammanhang, är uttryck för önsketänkande. Det är också känt, att strukturförändringen i fråga om konsumtionsvanorna är densamma praktiskt taget över hela världen, och det minskar inte problemets räckvidd. För de människor som förändrar sin matfettskonsumtion är det också en väsentlig fråga, som bör bedömas med tillbörligt ansvar och under tillräcklig tid.

Det är också några andra frågor som ingår i bilden, t. ex. rabatteringen av smör till allmänna inrättningar, och det är nödvändigt att ge olika intressegrupper tillfälle till bedömningar.

Slutligen är det en fråga, som inte är minst viktig, som jag gärna vill redovisa i detta sammanhang, nämligen att jordbrukets förhandlingsdelegation vid sitt förslag har fäst ett förbehåll, som inte gör det så utan vidare aptitligt och tilltalande att föra diskussionen vidare på den grundvalen. Förhandlingsdelegationen har nämligen å sin sida särskilt understrukit, att delegationen, då den förklarat sig beredd att tillstyrka och stödja de av nämnden föreslagna åtgärderna, härvid måste göra det förbehållet, att den för jordbruket viktiga frågan om gränshandeln med jordbruksprodukter skall erhålla en ur jordbrukets synpunkt godtagbar lösning. Om så ej skulle bli fallet har delegationen uttalat, att den kan komma att bli nödsakad att ompröva sitt ställningstagande till frågan om åtgärderna för lösandet av smörkrisen.

Den fråga, som här åberopas såsom

villkor för att man skall verka för de åtgärder som är föreslagna, ämnar riksdagen ta ställning till i nästa vecka. Som underlag har riksdagen då ett utskottsutlåtande, som är formulerat med lottens hjälp. Jag vill inte ett ögonblick ifrågasätta att det skulle vara en otillbörlig påtryckning på riksdagen att ha denna förutsättning angiven, men jag föreställer mig att riksdagen i det avseendet vill ha fria händer och att det i så fall kan finnas anledning att uppta den frågan såväl som åtskilliga andra till omprövning även från den andra sidan, i första hand från jordbruksorganisationernas sida.

Herr talman! Det är måhända inte särskilt mycket mer att säga från min sida vid detta tillfälle, men jag vill ta upp ett par synpunkter som särskilt herr Ohlin antydde. Han säger att alla har väntat på att regeringen skulle ta något initiativ, och han hänvisar till tidigare interpellationer i frågan. De sakupplysningarna kan ju i och för sig ha sitt värde, men herr Ohlin är naturligtvis ändå väl medveten om att statsmakterna i de frågor, som det här rör sig om har givit å ena sidan jordbruksnämnden och å andra sidan jordbrukets förhandlingsdelegation vissa funktioner. Jag tror att ingen av de institutionerna skulle vara betjänt av att allmänheten i större utsträckning än som redan har skett inges den föreställningen, att här förestår prisjusteringar i det ena eller andra avseendet — det har inte varit brukligt tidigare. Inget sådant hänsynstagande har likväl uteslutit, att det har arbetats intensivt med de här frågorna utifrån alla aspekter, av vilka samtliga icke är redovisade i de framställningar som här finns, med undantag för de fakta som talar om hur allvarlig situationen kan bli.

Till slut vill jag bara säga, att jordbrukarna ännu inte har vidkänts de direkta sviterna i annan mån än genom de dryga exportförluster, som har uppstått först under de senaste månaderna

Vid remiss av motionen II: 523

när smörpriserna på den enda återstående exportmarknaden — England — har dalat med svindlande hastighet och — såsom herr Ohlin mycket riktigt antydde — redan uppvisar noteringar under ett pris av 2 kronor 70 öre. Exporten är dock inte i och för sig omöjliggjord. Hittills har under året drygt 1 000 ton smör per månad kunnat exporteras; hur det blir i fortsättningen vet vi inte. Lagerutrymmena är inte på något sätt överfulla, men uppenbarligen är det angeläget att snarast möjligt vidta åtgärder i den ena eller andra riktningen.

När denna fråga nu förbindes med rykten om att riksdagen skulle upplösas i nästa vecka, vill jag säga till herr Ohlin och herr Hjalmarson, att det väl ändå är bekant för oss alla, att de omständigheter som föranleder avgörandet i den frågan inte rimligen kan få föranleda att man handlar i panik i andra avseenden, där inga panikåtgärder är nödvändiga. För min personliga del tycker jag, att den fråga som nu diskuteras är så stor och betydelsefull, att jag inte från några synpunkter kan stå till svars med att låta den avgöras som ett hastverk, utan man bör ge precis den tid till frågans behandling som är nödvändig av hänsyn till dess räckvidd.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr jordbruksministern framhöll, att det först var för två dagar sedan som jordbrukarorganisationerna inlämnade sin framställning till departementet. Men det var väl inte först i förrgår som herr jordbruksministern observerade den föreliggande situationen — den har ju sedan ganska länge varit bekant för oss här i riksdagen och givetvis även för departementschefen själv.

Vad är det nu fråga om? Det är fråga om två slags åtgärder, dels åtgärder på längre sikt och dels åtgärder för att komma till rätta med det akuta läget. Det är dessa senare som brådskar.

Herr talman! Jag känner inte till att man ifrån något håll har föreslagit några åtgärder i panik. Känner jordbruksministern till det? Jag skulle vara tacksam, om vi kunde få höra vad det är, som jordbruksministern betecknar som panikartade åtgärder i den akuta situationen. Jordbruksministern framhöll, att även om man i andra avseenden kanske står inför en paniksituation, så är det inte nödvändigt att här tillgripa panikåtgärder. Jag vet inte om jordbruksministern med det yttrandet menade att regeringens åtgärder i pensionsfrågan kan betecknas som panikartade. Vi har i varje fall i den här frågan inte någon annan önskan än att få resonera lugnt och sakligt.

Nu är emellertid förhållandet det, herr Netzén, att regeringen om inte stort mer än en vecka tänker skicka hem andra kammaren. De åtgärder, som det gäller att vidtaga för att komma till rätta med den akuta jordbrukskrisen är de inte, herr jordbruksminister, åtgärder som förutsätter en samverkan mellan regering och riksdag? Om man inte nu vidtar dessa åtgärder, föreligger risk för att vi kommer att få vänta flera månader innan frågan kommer upp på riksdagsplanet. Man kan då fråga sig vilka känslor detta kommer att utlösa i jordbrukarkretsar. Kanske inte känslor av panik, men säkert känslor av miss-tröstan, känslor av bristande förtroende för statsmakternas goda vilja. Man får kanske inte känsla av att man inte kan lita på statsmakternas löften vid ett ingånget avtal.

Jordbruksministern är gammal fackföreningsman och just i den egenskapen skulle jag vilja säga honom ett ord. Det var något som jag saknade i Edert yttrande, herr Netzén — ett klart och bestämt besked av följande innebörd: det är alldeles självfallet att vi icke skall dra oss undan våra avtalsenliga förpliktelser, vi skall göra vad som står i vår förmåga för att omedelbart ingripa och, om det här är fråga om åtgärder, som förut-

Vid remiss av motionen II:523

sätter riksdagens samverkan, så skall vi se till att denna samverkan kommer till stånd innan riksdagen åtskiljes.

Jag hoppas, herr talman, att ett sådant besked skall lämnas av jordbruksministern. Jag är övertygad om att det skulle vara ett besked, som i jordbrukarkretsar skulle hälsas med tillfredsställelse.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hjalmarsen har redan hänvisat till att jordbruksministern, om han nu inte själv har upptäckt jordbrukskrisen, hade blivit varskodd av interpellationer och därför inte behövt sitta och vänta på en skrivelse från jordbruksnämnden för att observera att här föreligger anledning till handlande. Det förefaller som om jordbruksministern menade, att han ingenting kan göra förrän han får en skrivelse. Är det jordbruksnämnden som skall styra eller är det jordbruksministern? Kanske herr Netzén är biträdande sekreterare åt jordbruksnämnden?

Borde inte jordbruksministern sörja för att underlydande myndigheter handlar snabbt, om statsrådet anser att det finns anledning att handla snabbt? Det är ju att märka, att det politiskt ansvariga statsrådet väl ändå mer än ämbetsverk och andra institutioner är medveten om att regeringen planerar en andrakammarupplösning. Borde inte då statsrådet vid arbetets planering ta hänsyn till detta? Inom det socialdemokratiska partiet är man ju sedan veckor tillbaka i full gång för en valkampanj, vilket inte torde vara obekant för statsrådet. Borde inte statsrådet ta hänsyn till detta när arbetet i fråga om åtgärder mot jordbrukskrisen planeras? Om statsrådet hade frågat jordbrukets förhandlingsdelegerade och sagt: Mina herrar! Önskar ni att vi här skall vidta åtgärder före en kammarupplösning eller kan vi lika bra vänta tills efteråt? Då vet vi alla att svaret utan tvekan skulle ha blivit: Det går inte att vänta, åtgärder

måste beslutas före en kammarupplösning.

Vem annan än regeringen blir då ansvarig för att detta inte blir fallet? Att statsrådet verkar vara förnärmat och säger att jag insinuerade att regeringen sitter med armarna i kors är nästan rörande, när man erinrar sig den terminologi, som användes av det socialdemokratiska partiet när detta befann sig i oppositionsställning. Men nu tar man på statsrådsbanken illa upp talet om att regeringen sitter med armarna i kors och anser att det är en otillåten terminologi, som »herr Ohlin finner vara förenlig med sin värdighet att använda». Det är till att vara prinsessan på ärten, herr Netzén! Men om Ni, herr statsråd, inte för kammaren redovisar en plan för åtgärder, är det ju ett *faktum*, att ni sitter med armarna i kors. Vad herr Netzén kan ha för hemliga tankar i sitt arbetsrum bryr jag mig uppriktigt sagt inte om. Vad jag vill veta är, om regeringen kommer med något förslag, eller om regeringen tänker sitta med armarna i kors.

Nu har det sagts att det här föreligger en skrivelse i ärendet och att vi inte skall avgöra frågan i panikens tecken. Ja, ecklesiastikministern använde precis samma uttryck för en liten stund sedan. Det tycks vara regeringens älsklingsformel att vi inte skall handla i panik. Men, herr statsråd, det är här inte fråga om att handla i panik utan om att förbereda åtgärderna på sådant sätt, att man i lugn och ro men utan onödigt dröjsmål kan behandla frågor i riksdagen och besluta om det, som vi behöver besluta om. Därför upprepar jag: Vad tänker regeringen — som tydligen är beredd att ta det politiska ansvaret för riksdagens upplösning — göra för att inte få ett tremånadersuppskov med handläggningen av en fråga, som inte rimligen bör uppskjutas så lång tid?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Vid remiss av motionen II:523

Herr talman! Jag gissar att det är flera som delar min överraskning och förvåning över att herrar Ohlin och Hjalmarson för en gångs skull är nästan helt överens, åtminstone när det gäller att blåsa upp till strid kring denna fråga. Jag har i all anspråkslöshet försökt förklara, att vi har konstruerat ett visst system för bedömning av jordbrukets prisfrågor och att det systemet gör, att regeringen inte rimligtvis kan ingripa under den tid som de av statsmakterna auktoriserade organen, jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen, agerar. Herr Ohlin menar väl ändå inte, att regeringen skulle ha brutit den praxis och den ordning, som hittills har tillämpats i det avseendet? Det är väl alldeles självklart, att jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen nu liksom tidigare har haft till uppgift att arbeta med denna fråga.

Att sedan omständigheterna har gjort, att varken jordbruksnämnden eller förhandlingsdelegationen på grund av frågans räckvidd har kunnat nå fram till konkreta förslag om åtgärder förrän onsdagen den 16 april, är en annan sak. Men om de ansvariga statsmakterna, det vill säga regering och riksdag, på ett par dagar — ungefär så som herr Ohlin skisserade det — skulle värdera och bedöma de åtgärdernas räckvidd, så skulle väl det ha varit att handla i panik!

Nej, skall man i något sammanhang tala om panik, så skulle det väl närmast vara beträffande pensionsfrågan, där såväl högern som folkpartiet nu befinner sig på panikartad flykt från sina tidigare ståndpunkter — men det behöver man kanske inte särskilt grubbla över. Det må vara ett ganska naturligt utslag av det bryderi och de bekymmer, som man på den kanten har. Jag tycker emellertid ändå inte, att den frågan kan ställas tillsammans med den, som det här gäller. Jag undrar om riksdagen verkligen skulle vara betjänt av att jordbruksnämnden och förhand-

lingsdelegationen sattes ur spel, därför att regeringen med hänsyn till andra ovidkommande omständigheter ansåg sig tvungen att företa den operationen. Jag tror att det vore att begagna en metod, som helt avviker från den praxis vi brukar tillämpa.

Herr Hjalmarson efterlyste här en klar deklaration om huruvida det upprättade prisavtalet enligt 1955 års överenskommelse skall hållas. Jag finner emellertid ingen anledning att i denna fråga, som herrarna själva har dragit upp och som handlar om den tekniska gången av ett ärendes behandling, föregripa den saktidssamtal, som jag föreställer mig kommer rörande tolkningen av prisöverenskommelsens reella innebörd. Men jag måste redan nu förutskicka, att det måhända kan finnas utrymme för nyanserade tolkningar av den faktiska innebörden av den överenskommelsen. Jag förmodar dock att inte heller herr Hjalmarson anser, att vi skall klara upp även den diskussionen i dag.

Herr KARLSSON i Stuvsta (k):

Herr talman! Det är onekligen ett mycket allvarligt läge, som uppstått för vår modernäring. Detta läge har ju emellertid inte uppstått plötsligt. Det var inte först i går eller i förrgår, som folk började konsumera margarin. Den utvecklingen har pågått under rätt många år, och de statliga myndigheterna borde därför haft möjlighet att tidigare taga upp frågan om åtgärder.

Det kan väl inte råda några delade meningar om nödvändigheten av att något göres, så att de upptornade problemen löses. Frågan är emellertid på vilket sätt de skall lösas. Om de hjälpåtgärder, som nu måste sättas in för jordbruket, skall finansieras utan hänsyn till folks ekonomiska bärkraft, eller rättare sagt i omvänd proportion till denna, ja, då måste man göra invändningar. Vi har tvååriga avtal på arbetsmarknaden, och vi vet alla vilken opi-

Vid remiss av motionen II: 523

nion som punktskatterna förorsakat. Man bör inte fresta den breda allmänhetens tålmod för mycket; det tycker jag alla här i kammaren borde vara överens om. Margarinaccisen är förvisso en fattigmansskatt. Det har den alltid varit och det är den fortfarande. Naturligtvis bör arbetare och tjänstemän å den ena sidan och bönder å den andra vara solidariska, men man måste diskutera och förhandla och komma överens om vägarna för att lösa de föreliggande problemen.

Tillåt mig, herr talman, att göra ytterligare en reflexion. Nu om någonsin, när vargatider stundar för jordbruket, borde väl centerpartiet haft representanter med i regeringen. Jag tror, att det hade varit viktigare och riktigare att taga större hänsyn till näringen och dess utövare och mindre hänsyn till högerns och folkpartiets locktoner, som nog inte är mycket att bygga på. Det är alldeles uppenbart av denna diskussion, att man nu vill göra denna fråga till en politisk stridsfråga, ty på annat sätt kan man inte uppfatta herrar Ohlins och Hjalmarsons inlägg. Det tror jag inte bådar gott för jordbruksnäringens utövare, och jag undrar verkligen, om herr Hedlund, när han hörde det våldsamma understödet från högern, kände sig så särskilt uppmuntrad. Många av oss har väl 30-talets lärdomar i friskt minne, och erfarenheten från den tiden bör man taga vara på.

Herr talman! Jag motsätter mig inte remiss av motionen, men jag är inte utan vidare överens med det ställda förslaget.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Före det första världskriget var det en rätt vanlig rekommendation inte minst från herrar national-ekonomer — herr Ohlin var ju inte i farten på den tiden förstås — att om det svenska jordbruket inte kunde tävla med jordbruk i andra länder med fram-

för allt billigare arbetskraft, så borde det svenska jordbruket läggas ned. Två världskrig har gjort, att de flesta har kommit att lära om. Under det senaste världskriget sades det från statsmakernas sida ofta till de svenska jordbrukarna: Producera och visa måttfullhet i era prisanspråk i dag, så skall vi komma ihåg er, när det blir andra förhållanden i landet! Det vore orättvist att säga, att man helt har bortsett från löften av det slaget. I 1947 års beslut rörande riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikens angavs en målsättning, enligt vilken allt arbete i jordbruket — det mesta arbetet där utföres ju som bekant av jordbrukarna själva — skulle betalas med vad som utgick enligt gällande lantarbetaravtal. Det var ett framsteg detta, att jordbrukarna skulle få priser för sina produkter, som täckte en arbetsersättning enligt gällande lantarbetaravtal.

1955 var tiden mogen för ett nytt prissättningssystem, det s. k. treårsavtalet. Här gick man in för en något reviderad målsättning. Man sade nämligen, att priserna bör bli sådana, att jordbrukarna för sitt arbete får en betalning, som ungefär motsvarar genomsnittet mellan vad en industriarbetare har i områden med andra och tredje dyrortsgruppen. Detta är alltså den målsättning, som gäller i dag. Det kan vara värt att lägga märke till detta, och det bör hållas i minnet av dem, som tror att jordbrukarna i gemen har skurit pipor i vassen. Visst finns det plusvarianter inom jordbruket. Det finns jordbrukare med goda inkomster. Men ett betydande antal — de allra flesta förresten — har låga inkomster, och genomsnittet — märk väl detta, ty det är det som belastar konsumenterna — skall, som jag nyss antydde, sättas med industriarbetarlönen i andra och tredje dyrortsgrupperna som riktpunkt. Jordbrukarna har emellertid inte kunnat få ut vad man åsyftade när de beslut, som innehöll denna målsättning, fattades. I dag

Vid remiss av motionen II:523

ligger jordbrukarna något under. De har fått se sina inkomster dala några procent samtidigt som inkomsterna över lag här i landet har stigit. Det är klart att en sådan utveckling är ägnad att framkalla oro och kanske ibland också något av bitterhet.

Det är framför allt mjölkproduktionen som nu ligger illa till. Mjölken är den största saluproducten inom jordbruket, den produkt som de mindre och medelstora jordbrukarna främst skall ha sin inkomst av.

Svårigheternas upphov skall jag inte gå in på i vidare mån än att jag vill upprepa vad som tidigare sagts här, nämligen att marknaderna för smör i dag är stängda i ett flertal länder. Detta gäller Västtyskland, Italien, Tjeckoslovakien o. s. v. Detta har till följd att smörpriset liksom även mjölkpriset kommer att dala och att inkomsterna för jordbrukarna, framför allt de mindre och medelstora jordbrukarna, kommer att reduceras starkt.

Det är dessa förhållanden som föranlett jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation att gemensamt komma med vissa förslag. För vårt parti har det varit angeläget att skapa garantier för att dessa frågor kommer att behandlas medan riksdagen sitter. Jag känner inte till, huruvida regeringen haft för avsikt att nu ta några initiativ i denna fråga, och för mig spelar det inte heller någon roll vem som tar initiativet; huvudsaken är att frågan kommer under riksdagens behandling och att det fattas ett positivt beslut. Att döma av de uttalanden som gjorts i dag finns det anledning att förvänta sig ett positivt beslut.

Jag skulle emellertid vilja säga ett par ord i anledning av vad statsrådet Netzén sade om ett »handlande i panikens tecken». Den karakteristiken kan inte drabba vår motion. Den tar sikte på tvenne saker. I första hand avser den att minska prisspänningen mellan smör och margarin. Föreligger det några

delade meningar, huruvida detta vore lyckligt eller inte för att vinna en ökad smöravsättning? Såvitt jag förstår kan det bara råda en mening härom, nämligen att ett minskande av den prisskillnaden i tillräcklig grad bör vara ägnat att öka avsättningen av smör. Det kan väl knappast heller sägas, att man handlar i panikens tecken om man vill lämna ett bemyndigande till Kungl. Maj:t att lägga på en accis på 50 öre på margarinet samtidigt som man förutsätter att jordbruket i enlighet med vad förhandlingsdelegationen har sagt vidtar en tre gånger så stor sänkning av smörpriset. Det är ju det saken gäller. Här finns det ju möjligheter för Kungl. Maj:t till de överläggningar och överenskommelser med jordbrukarna, som kan vara ägnade att främja motionens syfte, nämligen att skapa ökat utrymme för smöravsättningen.

Den andra punkten i vår hemställan kan icke heller förtjäna beteckningen »handlande i panik». Den går endast ut på att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att göra vissa utbetalningar i syfte att öka smörförbrukningen i offentliga institutioner. Naturligtvis förutsätter vi att Kungl. Maj:t, innan beslut fattas i en sådan fråga, gör de utredningar och vidtager de åtgärder som är erforderliga.

Jag vet inte om statsrådet Netzén med sitt tal om åtgärder i panikens tecken syftade på de två förslagen i vår motion. I så fall vill jag än en gång tillbakavisa detta och säga, att våra förslag närmast tillkommit för att undvika den panik som eljest skulle uppstå, om våra smörlager ökar och ökar utan att vi kan sälja dem.

Jag vill understryka att vi i detta sammanhang inte ansett oss kunna ta ställning till det mycket komplicerade problemet om utslaktning av en massa kor. Det anser vi vara en fråga som tarvar ett mycket sorgfälligt övervägande, och vi har inte känt oss beredda att nu ta någon som helst ställning. Det skulle

Vid remiss av motionen II:523

förvåna mig om regeringen är beredd att i hast göra det. Märk väl att de åtgärder vi nu föreslagit behövs i den akuta situationen, medan frågan om utslaktning av kor gäller långsiktiga åtgärder.

Till sist skulle jag bara vilja uttala en mycket stor glädje över den uppslutning som i dag skett kring vår motion. Den var större och intensivare än jag vågat hoppas, och det gläder mig i allra högsta grad att den kommit. När nu högern och folkpartiet uttalat sig i så utomordentligt superlativa ordalag i detta sammanhang, är vi för vår del övertygade om att motionen kommer att bifallas, och det är vi tacksamma för.

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! När nu politikerna har talat kanske också bönderna kan få yttra sig. Jordbrukets förhandlingsdelegation har ju åberopats åtskilliga gånger i denna debatt, och det är med anledning därav som jag ansett mig böra ta till orda.

Jag vill först framhålla att den skrivelse, som jordbruksnämnden i detta ärende överlämnat till regeringen, inte är att uppfatta på samma sätt som tidigare träffade avtal. Här föreligger det förhållandet, att regeringen inte är bunden av denna skrivelse på samma sätt som den tidigare varit bunden av mellan jordbruksnämnden och förhandlingsdelegationen träffade avtal, beträffande vilka den statliga nämnden i slutskedet haft att inhämta regeringens godkännande. Sådant är läget icke i detta fall, utan de diskussioner, som förts mellan nämnden och förhandlingsdelegationen, har mera varit av rådgivande art. Jordbruksnämnden har emellertid varit angelägen att nå enighet med förhandlingsdelegationen, och från delegationens sida finner vi ett sådant arbetssätt tacknämligt, även om regeringen som sagt i detta fall har fria händer.

Det har här sagts att vi inte skall handla i panikens tecken. Denna uppfattning delas av förhandlingsdelegationen. Vi tycker att regeringen skall lägga fram en proposition om åtta dagar, att riksdagsledamöterna skall få erforderlig tid att väcka motioner med anledning av denna proposition, att vederbörande utskott skall beredas tillfälle att behandla ärendet ordentligt, att ett så långt möjligt är enhälligt beslut skall fattas av Sveriges riksdag och att detta beslut skall kunna tillämpas från och med mitten av maj månad eller över huvud taget så fort som möjligt. Detta och ingenting annat är vad vi från jordbrukets sida eftersträvar.

Ur denna synpunkt är det, herr talman, enligt min mening för jordbrukets del tråkigt med den förvirring som faktiskt i dag föreligger i denna fråga. Den förvirringen hänger emellertid inte samman med att man konstruerat fram denna jordbrukskris, ty vi kan väl vara överens om att den har kommit vår vilja och vår bön förutan. Anledningen till den rådande förvirringen är faktiskt det hot om riksdagsupplösning, som nu vilar över kammaren och gör att vi råkat in i ett panikläge.

Å andra sidan har vi från förhandlingsdelegationens sida sagt att ett dröjsmål med de här ifrågavarande åtgärderna till juli eller augusti månad är fullständigt uteslutet av den anledningen, att vi i dag har en desperat jordbrukarkår ute i landet. Inte minst de yngre jordbrukarna, som sitter med mycket stora skulder på sina under de senaste åren inköpta egendomar, vilka kanske delvis finansierats med hjälp av lantbruksnämnderna, befinner sig nu i ett oerhört svårt ekonomiskt trångmål. De kräver långtgående desperata åtgärder och att dessa åtgärder vidtages centralt av jordbruksorganisationerna.

Vi vill försöka få en avspänning till stånd. Vi anser att det svenska samhället i dag inte kan vara betjänt av att råka in i en sådan där olycklig situation,

Vid remiss av motionen II:523

som berör hela vårt land. Det ekonomiska läget är inte sådant att vi har råd med det. För några år sedan hade vi kanske kunnat kosta på oss att ta risken, men det är svårare i dag.

Jordbruksministern har ju själv erkänt att det är en allvarlig kris, och vi är övertygade om att han menar allvar med sina uttalanden. Från jordbrukets sida har vi, herr talman, inte någon högre önskan än att den nuvarande jordbruksministern, som vi mycket uppskattar, skulle av regeringen beredas tillfälle att handlägga dessa frågor på samma sätt som andra frågor handlägges i riksdagen men dock så skyndsamt som möjligt för att åstadkomma en lösning i den för oss alla så allvarliga ekonomiska situation vi nu befinner oss i. Ser vi tillbaka litet skall vi finna, att vi inte varit i ett sådant läge sedan 1932—1933. Det finns stora lager av jordbruksprodukter ute i världen, och produktionsinriktningen har varit den, att varje land sökt bli självförsörjande på detta område, samtidigt som man haft ett mycket lågt margarinpris. Därför har det blivit en omställning av konsumentvarorna överallt i världen, alldeles som jordbruksministern här redovisade. Och allt tyder på att vi får en långvarig kris.

Låt mig, herr talman, lägga allt vad politiska synpunkter heter åt sidan! Då trivs jag bäst, och då skulle jag vilja ha sagt, att för jordbrukets del och för att vi skall kunna nå målet för våra strävanden och få en omläggning till stånd av konsumentvanorna i detta land — en omläggning som räddar det svenska jordbruket — är det nödvändigt att vi inte strider med varandra utan försöker komma överens och få lugn över hela frontlinjen. Man skall inte försöka finna en temporär lösning, som sedan i sin tur kanske åstadkommer reaktioner från konsumenthåll i en upprivande valrörelse, som kan äventyra alltsammans.

Jag är orolig — och det är vi allmänt

på jordbrukarsidan — för det läge, i vilket vi nu befinner oss. Jag skulle faktiskt vilja påminna om år 1933, då Per Edvin Sköld och Per Albin Hansson handlade på ett sätt, som lyfte hela situationen upp ur det mardrömsliknande tillståndet och åstadkom, att man kunde samsas och ta krafttag för att få krisen löst. Får jag vädja till regeringen: Ta ett liknande initiativ i dag! Låt pensionsfrågan finna en lösning som alla andra frågor! Vi är överens om att vilja ge svenska folket en lagfäst rätt till pension. Jag skall inte alls gå in på den frågan, men jag vädjar: Försök att lösa problemet och försök att handla lika statsmannamässigt som Per Albin Hansson och Per Edvin Sköld gjorde år 1933!

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag tar inte till orda som någon statsman och inte i avsikt att försöka göra någon ny kohandel utan enbart som enskild riksdagsman för att anlägga några synpunkter på detta spörsmål.

Det behöver inte ordas om att avsättningssvårigheterna för smör på världsmarknaden har skapat ett svårt läge för försäljningen av denna viktiga jordbruksprodukt. Det råder väl inte några delade meningar om att man måste anstränga sig för att komma till en lösning i den mån staten nu kan bidra till lösningen av dessa problem. Ty för mig är det givetvis självklart att statsmakterna måste uppfylla sina förpliktelser och stå vid de avtal som föreligger mellan jordbrukets organisationer och svenska staten.

Jag kan för min del inte finna att den kritik, som herrar Ohlin och Hjalmarson riktat mot jordbruksministern och mot regeringen för handläggningen av denna fråga, har någon grund. Det är väl fullkomligt självklart att frågan måste behandlas under de former som vi har utvecklat, alltså så att jordbruks-

Vid remiss av motionen II:523

nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation först söker diskutera sig fram till en lösning och att resultatet av deras arbete därefter kommer under regeringens prövning. Jag tror det är alldeles oriktigt att påstå, att det i detta hänseende skett någonting som fördröjt frågans handläggning.

Det har för ett par dagar sedan kommit ett resultat av de nämnda instansernas arbete på regeringens bord i form av ett förslag. Man ställer sig då genast frågan: Kan detta förslag verkligen lösa den uppkomna situationen? Mig förefaller det ganska osannolikt. Det ingår i förslaget att staten skall under några år framåt subventionera en forcerad utslaktning av kor i avsikt att minska kostammen. Men man behöver inte tänka långt för att inse, hur oändligt svårt det skulle vara att finna former för detta. Det kan ju inte vara någon mening i att man ger ut pengar för att öka priset på de kor, som ändå skulle säljas till slakt, och det kan ju inte finnas någon anledning att ge ut statspengar som inte får någon inverkan på kostammen annat än helt temporärt kanske, ty påläggen kan ökas i sådan takt, att stocken strax är fylld igen.

Detta förslag är förenat med betydande brister och kan inte läggas fram i det skick vari det föreligger — den svenska riksdagen kan helt enkelt inte bara ge ett bemyndigande enligt detta förslag.

Nu säger herr Hedlund att det här är ett förslag på lång sikt; på kort sikt skall vi höja margarinpriset och sänka smörpriset för att få balans mellan tillgång och efterfrågan på smör. Men inte kan väl herr Hedlund se bort från att ett betydelsefullt led i det resonemanget måste vara att kostammen och därmed mjölkproduktionen minskar. Hur kan man skilja utslaktningsförslaget från smörpriserförslaget? Man kan inte räkna på effekt — den effekt det nu kan bli — genom att bara ta en del av detta.

Vi vet inte om utslaktningsförslaget är möjligt att realisera, och vi kan utgå från att resten av förslaget är otillräckligt.

Jag kommer då till frågan, om man genom att sänka smörpriset och höja margarinpriset kan komma till ett resultat. Man kunde kanske vara säker på den saken, om priset på smör och på margarin gjordes alldeles lika. De gamla märkena håller annars inte här. På 1930-talet kunde man åstadkomma en ökning av smörkonsumtionen genom att höja margarinaccisen och därmed minska margarinkonsumtionen, men under detta årtionde har man vid ett par tillfällen höjt smörpriset undan för undan så att det har kommit i ett mycket olyckligt läge. Det har haft den verkan, att de sociala hämningarna mot margarinkonsumtion nu är borta. Förr var margarin en de fattiga människornas förbrukningsvara; i dag är det en förbrukningsvara för alla samhällslager, där man öppet deklarerar: »Vi tycker margarin är lika gott som smör. Vi har margarin på vårt bord och bryr oss inte om smöret.» Man kan inte räkna med att kunna åstadkomma en balans på detta område lika lätt nu som man kunde göra för 15—20 år sedan. Vi befinner oss därvidlag i ett alldeles nytt läge, och därför förmener jag att man inte kan klara den kris på jordbrukets område, som här har uppkommit, genom att köra i de gamla hjulspåren. Man måste slå in på nya vägar för att åstadkomma ett resultat, och därför tvivlar jag på att det framlagda förslaget skulle kunna vara av någon betydelse för lösandet av den krisfråga som här föreligger.

För regeringen måste uppgiften nu bli att försöka finna nya vägar och att lägga fram ett nytt förslag, som gör det möjligt för riksdagen att på ett verkligt sätt uppfylla sina förpliktelser mot jordbruket men som är utan de brister som finns i det nu föreliggande förslaget.

Vid remiss av motionen II: 523

Herr Hjalmarson förklarade att det här vore ett kollektivavtal. Det är det inte, sade herr Ahlsten, som är mera initierad i sådana frågor än herr Hjalmarson, men jag säger: Låt vara att det hade varit ett kollektivavtalsförslag som hade framlagts för regering och riksdag; det finns inte någon anledning att hävda att varje sådant avtal utan vidare skall godtas. Jag har såsom jordbruksminister många gånger, framför allt när det gällt avtal om sockerbetsodling men även när det gällt priserna på raps och rybs och andra oljväxter, förklarat, att de framlagda förslagen inte kunde accepteras av regeringen, utan att det finge bli nya förhandlingar mellan jordbrukarna och regeringen. Trots att det föreliggande förslaget inte är ett kollektivavtalsförslag och trots att regeringen har fria händer i avseende på det, förmenar jag ändå att, när regeringen nu skall försöka finna nya vägar, den naturligtvis skall förhandla med jordbrukets organisationer och försöka nå den enighet varom herr Ahlsten här talade.

Av dessa skäl finner jag det alldeles uteslutet att vi skulle kunna vara beredda att nu gå till omedelbart beslut i denna fråga. Det kommer att behövas mycken tid ännu innan man når en acceptabel lösning. Om det nu skulle slumpa sig så att frågan inte kan behandlas av riksdagen förrän i juli månad, anser jag att det därmed inte inträffat någon katastrof för jordbruket som sådant. Dessa tre månaders uppskov är inte livsavgörande. Herr Ahlsten förklarade att ett uppskov är omöjligt av helt andra orsaker; han sade att det råder en desperat stämning bland jordbrukarna och att de kommer att vidta desperata åtgärder för att tvinga fram en lösning. Ja, det kan hända att det gör. Det kan hända att man inom jordbrukets folk är så litet omdömesgill att man går till desperata åtgärder, därför att man får vänta på frågans lösning några månader. Jag tycker inte att riks-

dagen skall låta skrämma sig. Regeringen lät inte skrämma sig den gången, då jag vägrade att godta de föreslagna oljeväxtpriserna, fastän man hotade med och vidtog åtgärder för att genomföra en strejk beträffande höstsådden det året. Vi måste ha litet nerver. Sådana där överilade hotelser skall man inte, herr Ahlsten, möta med panik utan sådant skall man försöka ta lugnt.

Jag vill därför för min del sluta med att säga att jag tror att det är bäst för alla, även för jordbruket, att man ägnar detta problem en omsorgsfull prövning, så att man finner tillfredsställande vägar för statsmakterna att kunna stå vid sina löften och för att jordbruket skall få det stöd som jordbruket är berättigat till.

Jag kan inte underlåta att säga till herr Hedlund, att hans målning av pris-situationen var litet för drastisk. För närvarande är det så att enligt treårsavtalet ligger jordbrukspriserna en aning över mittprisnivån. Men går man till den andra sidan, jämförelsen mellan den allmänna inkomstutvecklingen i landet och jordbrukarnas inkomstutveckling, så ligger jordbrukets priser under, dock icke under de sex procent som är avgörande för om sexprocentsregeln skall sättas i kraft. Om herr Hedlunds motion skulle bli bifallen, kan det väl tänkas, att sexprocentsgränsen kommer att bli underskriden, och om så sker, får jordbruket rätt att ta ut höjda priser, var de nu skall tas ifrån. Men det är ju litet fatalt, att man ifrån jordbrukarnas sida skall kräva en isolerad åtgärd, som skulle ge jordbrukarna en fördel men som dessutom medför, att jordbrukarnas prisindex i förhållande till den övriga prisutvecklingen i landet kommer att falla ned under det i avtalet fastställda märket.

På grund härav skulle jag för min del bara vilja säga, att herr Hedlund får inte räkna in mig bland dem som under alla omständigheter kommer att stödja den framlagda motionen. I herrar Ohlins

Vid remiss av motionen II: 523

och Hjalmarsons sällskap kommer jag troligen icke att befinna mig.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! På två punkter är jag av en helt annan mening än den sista ärade talaren.

Det gäller för det första prisutvecklingen för jordbrukets produkter. Sant är att om man bara ser på priserna, så har utvecklingen blivit sådan, att vi ligger något över hundraprocentgränsen, dvs. något över priserna vid det nya systemets start. Men skall vi inte i det fallet också se på hur penningvärdet utvecklats, hur stora ettöringarna är i dag, herr Sköld? De har blivit mindre värda. Man har något som man kallar för realindex. Går man efter det, finner man, att jordbruksinkomsterna är ungefär 95 procent av vad de var vid starten. Så blir det alltså om man tar hänsyn till penningvärdets fall, och det förefaller mig riktigt att göra det. Antag att penningvärdet hade fallit ned till $\frac{1}{10}$. Hade vi då fått höra herr Sköld säga: »Men ni har lika många kronor för smöret i dag, t. o. m. en femöring mer» — alltså även om varje krona varit värd bara 10 öre. Så kan man ju inte resonera, och det var naturligtvis inte heller herr Skölds mening att göra det. En f.d. finansminister resonerar inte så. Därför emotser jag med stort intresse den förklaring som kan lämnas här.

Sedan var det fråga om sambandet mellan dagsaktuella åtgärder och mera långsiktiga sådana. Jordbruksnämnden har, som vi vet, föreslagit dels åtgärder för nuläget, syftande till att minska prisspanningen mellan smör och margarin och att öka användningen av smör i offentliga institutioner och inrättningar. Båda förslagen avser alltså att bereda ökad smöravsättning. Vidare har jordbruksnämnden föreslagit långsiktiga åtgärder, innebärande en minskning av produktionen.

Men säg mig: Vad är det egentligen som kan hindra, att man i dag går in för de kortsiktiga åtgärderna och att man så snart man har funderat färdigt i fråga om de långsiktiga åtgärderna sätter in de åtgärder som är avsedda att minska produktionen? Vad är det som hindrar att man förfar på det sättet? Jag är inte i stånd att begripa det.

Man har ställt frågan: Blir det en katastrof för jordbruket, om man väntar i tre månader? Det är klart att tre månaders väntetid är rätt kännbar och besvärlig. Jag tror att läget är sådant att man har anledning att starta så fort som möjligt med åtgärderna för ökad avsättning. Jag kan i det sammanhanget beträffande vår motion nämna, att vi var tvungna att väcka den nu, därför att vi vet inte om vi har någon möjlighet att motionera igen förrän i januari 1959. Därom vet ingen människa något i dag, även om man tror att det kan bli tidigare. Allt talar för att det blir tidigare men ingen vet någonting om det.

Så skulle jag också vilja be bankofullmäktiges ordförande — hr Sköld — att också se litet på räntefrågan för jordbrukarna i detta sammanhang.

Herr Sköld sade att han inte kommer att höra till dem, som under alla förhållanden biträder denna motion. Ja, vi vet ju att herr Sköld inte skriver på några blankofullmakter, så det blir naturligtvis inte under alla omständigheter. Men jag skulle ändå vilja tillåta mig den förhoppningen, att herr Sköld här skall hjälpa till. Det är en del tidigare åtgärder, från herr Skölds sida, i fråga om jordbruket under de gångna tre decennierna, som ju kan anses förpliktande.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Uppgörelsen på jordbrukets område avser ju att reglera ersättningen för det arbete landets jord-

Vid remiss av motionen II: 523

brukare utför i konsumenternas intresse. En sådan uppgörelse kan mycket väl betraktas som en form av kollektivavtal mellan producenter och konsumenter. Enligt herr Sköld var det ingen fara med ett uppskov, och jordbruksministern pekade i sitt tidigare anförande också på att det inte kunde vara så farligt med ett uppskov eftersom smörslagren inte på långt när är fyllda. Men, herr talman, det är just under de närmaste månaderna som den stora floden kommer.

Den avvaktande och undvikande hållning, som regeringen intar i denna fråga, ter sig utomordentligt anmärkningsvärd mot bakgrunden av regeringens villighet att i andra sammanhang handla ytterst snabbt. Vi behöver, herr talman, bara tänka på frågan om Thordénvarvet, som står på dagens föredragningslista. Där gick det att handla raskt, trots att det utredningsmaterial, som förelåg i den frågan, inte på långt när var så fylligt som det utredningsmaterial, som föreligger beträffande den aktuella frågan om smörkrisen. Varför kan man inte tillämpa samma snabbhet här, herr jordbruksminister? Herr Sköld känner vi allesammans som blyxtaktionens speciella man här i riksdagen. Vem erinrar sig inte den snabba aktion herr Sköld satte i gång för att genomföra bilaccisen? Hur många timmars betänketid var det vi då fick här i riksdagen? Nu är det inte alls fråga om att genomföra en aktion av liknande snabbhet. Det kan faktiskt stå en litet bättre tidsmarginal till vårt förfogande än den, som herr Sköld då medgav den svenska riksdagen.

Jag tror, herr talman, att vi allesammans har stor respekt för herr jordbruksministern. Vi känner honom som en kunnig och skicklig företrädare för det socialdemokratiska partiet. Jordbruksministern måste förstå att vi just av den anledningen anser oss ha rätt att ställa litet högre anspråk på honom än vad han i dag har motsvarat. Det är

därför vi känner misstämning över den passivitet, som jordbruksministern lagt i dagen. Och när jordbruksministern, som den gamle fackföreningsman han är, för sin passiva hållning åberopar svårigheter att tolka avtalet, då erinrar jag mig från mina utflykter på det fackliga området, att det är en gammal metod att starta juridiska tvister när man vill förhindra att någonting sker.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Skölds yttrande innehöll ingenting annat än att regeringen får försöka finna nya vägar. Det var alltså rena undanflykten. Men jag tror att herr Hedlund gör rätt i att inte ta så allvarligt på vad herr Sköld säger nu, ty vi vet att herr Sköld som jordbruksminister visade stor förmåga att övergå till en politik rakt motsatt den han hävdade föregående år.

Beträffande denna uppmaning att man inte skall handla i panik, som även herr Sköld upprepar, vill jag säga att när det har gällt en mängd skattehöjningar, även sådana där det inte betingats av särskilda tekniska skäl — det finns även andra exempel än herr Hjalmarson påpekat — har herr Sköld allt emellanåt förfäktat att man skulle handla mycket snabbt. Denna gång gäller det inte en höjning utan en sänkning av levnadskostnaderna, men nu grips herr Sköld av den mest allvarliga betänksamhet och tvekan.

Jag vill bara passa på att säga några ord även till jordbruksministern, som svarade mig att regeringen inte kan ingripa under den tid då jordbruksnämnden handlägger frågorna. Men, herr statsråd, normalt skulle riksdagen haft tid, och om Ni hade lagt fram en proposition i början av maj, skulle vi ha hunnit behandla den. Då skulle man inte ha klagat över några veckors onödigt dröjsmål. Men det är väl regeringen som skall sörja för en rimlig och praktisk tidtabell, om regeringen umgås

Vid remiss av motionen II:523

med politiska avsikter, som kommer att hindra riksdagen att på normalt sätt behandla denna fråga i maj. Jag måste säga att när herr statsrådet gömmer sig bakom jordbruksnämnden, så är det intresse, som statsrådet visar för att jordbruksnämnden skall ha hur mycket tid som helst, mycket större än det han visar för att riksdagen skall få tid till en grundlig behandling av ärendet. Det är statsrådet som har ansvaret för att underlydande myndigheter anpassar sin tidtabell efter de nya förutsättningar som regeringen skapar och som myndigheterna eljest icke har någon förpliktelse att anpassa sig efter.

Jordbruksministern frågar, om riksdagen skulle vara betjänt av att jordbruksnämnden sättes ur spel. Nej, naturligtvis inte — jag har ju redan svarat på detta. Men man hade kunnat sörja för en sådan handläggning att detta inte behövde inträffa och att riksdagen ändå skulle få tid på sig att ta ställning till frågan utan att det uppkomme något dröjsmål. Det har nu gått åtta veckor sedan herr Widéns interpellation. Det hade funnits tid nog för regeringen att sörja för en sådan tidtabell att vi här i riksdagen haft några veckor på oss att ta ställning till denna akuta krisfråga.

När statsrådet här börjar tala om pensionsfrågan, inser nog var och en i kammaren att det är i brist på andra argument som statsrådet drar in den saken i debatten för att få möjlighet att tala om någonting annat. Jag förstår så väl att det ligger till på det sättet, särskilt som statsrådet fortfarande vägrar att klart och enkelt svara på frågan: Tänker regeringen föreslå inemot tre månaders uppskov med handläggningen av jordbruksfrågorna eller tänker regeringen medverka till att riksdagen får tillfälle att fatta beslut om akuta krisåtgärder, innan en eventuell riksdagsupplösning äger rum?

Chefen för jordbruksdepartementet,
herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Herr Ohlin kommer tillbaka till frågan om vid vilken tidpunkt ett visst initiativ skall tas, alltså när regeringen rimligtvis borde ha framlagt sin proposition o. s. v. Jag tror att det är, herr Ohlin, ganska meningslöst med en debatt om den saken, därest vi inte är överens om utgångsläget och förutsättningarna. Jag har den allra största respekt för interpellationer i allmänhet och för herr Widéns interpellation — som ju behandlade även frågan om smörresorna — i synnerhet. Men herr Ohlin menar väl inte att denna interpellation utgjorde något underlag för att vidta speciella åtgärder vid en tidpunkt, när man som bäst var i färd med att lokalisera problemet och söka bedöma det eventuella utrymmet för ökad avsättning och prisutvecklingen i och för sig. Det är först i det ögonblick när förhandlingsdelegationen eller jordbrukets organisationer — det är ju de som sköter våra utlandsaffärer på detta område, som herr Ohlin mycket väl vet — utifrån sina erfarenheter presenterar den nyuppkomna situationen som regeringen har möjlighet att ta ställning till saken och på frågan koppla in de parter som är befullmäktigade att handlägga den. Det är också exakt den praxis som här tillämpas, och jag vill gärna hävda att det är ofrånkomligt att tillämpa den.

Den 20 mars — jag upprepar det — fick jordbruksnämnden till sig remitterad ifrågasvarande skrivelse. Jordbruksnämnden har därefter behövt — och det är ingenting att säga därom — tiden fram till den 16 april för att utforma det förslag som sedan ett par dagar ligger på regeringens bord. Herr Ohlin gör våld på all rimlig bedömning av tidsramen, när han menar att det skulle ha varit möjligt för regeringen att föregripa jordbruksnämndens behandling av frågan. Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att herr Ohlin liksom herr Hjalmarson fullständigt motsvarar herr Hedlunds uppskattning

Vid remiss av motionen II: 523

av att kunna räkna med fullständig borgerlig samling kring det som herr Hedlund betecknar som det väsentliga nualternativet: att höja margarinpriset. Herrar Hjalmarson, Ohlin och Hedlund tycks vara ense om att detta är den enda utvägen. För min del ber jag att få anmäla avvikande mening. Jag tror att problemet måste bedömas under hänsynstagande till alla de faktorer som beröres av skrivelsen från jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens förslag. Det går knappast, herr Hedlund, att göra en så bestämd boskillnad att man hänför en ändring av prisrelationerna mellan smör och margarin till kortsiktigt verkande åtgärder, medan frågan om en ökad nedslaktning skulle vara en mer långsiktig åtgärd; det beror nog på vilken tidrymd det är fråga om. Jag delar helt herr Skölds mening att dessa ting måste bedömas i hela sitt sammanhang och att läget inte tål vilket uppskov som helst, inte ens när det gäller de långsiktiga åtgärderna.

Vidare är jag ytterst angelägen att försäkra herr Hedlund därom, att det inte är herr Hedlunds motion som har givit mig anledning att här tala om panik. När jag gjort det har jag närmast åsyftat den panikartade uppslutningen från herr Hjalmarsons och herr Ohlins sida till en lösning av smörkrisen i form av höjt margarinpris.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Såsom jag tidigare sagt föreslår jordbruksnämnden att pris-skillnaden mellan smör och margarin minskas och att användningen av smör vid offentliga inrättningar ökas. Det är alltså fråga om åtgärder i syfte att öka smörkonsumtionen, och dessa åtgärder måste verka rätt snabbt, om de över huvud taget kommer att ha någon verkan. För min del tror jag på dessa åtgärder, och det gör också jordbruksnämnden. Herr Sköld var däremot pessimist. Han räknade inte med att en

minskning av prisdifferensen mellan smör och margarin skulle föranleda någon ökad smörkonsumtion.

En ökad nedslaktning — om man nu över huvud taget kan tänka sig att gå den vägen; det tål minsann att fundera på — är däremot en åtgärd som skulle sträcka sig över år innan den finge större verkan. Det finns nu inte något sådant samband mellan dessa båda grupperns åtgärder — avsättningsåtgärderna och de mera långfristiga — att de måste ske samtidigt. Den ena kategorien kan utan vidare tas upp för sig.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara helt kort framhålla, att herr jordbruksministern fortsätter att låtsas om ingenting. Han säger ingenting om att regeringen genom kammarupplösningen skapar en situation, som borde återverka på tidtabellen för behandlingen av frågan, om man inte vill få ett långt uppskov med åtgärder, som krisläget motiverar. Inte ett ord om att det politiskt ansvariga statsrådet skulle sörja för en lämplig tidtabell och inte skylla på underlydande myndigheter. Statsrådet säger ingenting om att han efter att ha blivit väckt av herr Widéns interpellation omedelbart tog upp förhandlingar med organisationerna och jordbruksnämnden för att få en sådan planering, att frågan skulle kunna behandlas i tid, ty så skedde ej. Statsrådet har inte heller denna gång givit något klart besked, men jag förmodar att tystnaden får tolkas så, att han inte kommer att föreslå riksdagen några åtgärder före den sannolika upplösningen.

Till sist vill jag framhålla för herr statsrådet, att han, när den ståndpunkt som jag för min del intar till detta spörsmål blir närmare redovisad — det skall inte dröja så länge — kommer att få se, att den uppbäres dels av en känsla av att statsmakterna inte kan bagatellisera att vi godkänt vissa riktlinjer för jordbrukspolitiken, men dels

Vid remiss av motionen II:523

också av en känsla av att när det finns ett tillfälle att bidra till lösningen av ett krisproblem på ett sätt, som sänker levnadskostnaderna här i landet, då bör man också använda denna metod till gagn för både producenter och konsumenter.

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! I sanningens och den framtida historieskrivningens intresse vill jag erinra herr jordbruksministern om att jag för min ringa del redan för 14 dagar sedan i ett offentligt anförande anslöt mig till det önskemål, som från jordbrukarorganisationernas sida har framförts om att man skulle genomföra en höjning av margarinaccisen med 50 öre men samtidigt ta bort sockerskatten. Då kommer nämligen utgifterna för de svenska hushållen att bli oförändrade.

Slutligen, herr talman, vill jag bara deklarerera, att jag liksom herr Hedlund tycker, att det i och för sig är tämligen likgiltigt om det är regeringen eller det ena eller andra partiet här i riksdagen som tar initiativ på detta område. Det viktigaste är att något blir gjort. Vår oro hänger ihop med att vi fått en så stark känsla av att det tar för lång tid innan något blir uträttat, om vi skall lita på jordbruksministern.

Herr **JONSSON** i Strömsund (s):

Herr talman! Den som tidigare under åtskilliga vårar har varit med om att i utskott och i kammare handlägga jordbruksuppgörelserna på den tiden då man hade årliga sådana uppgörelser kan inte undgå att göra vissa reflexioner angående denna debatt. Vi minns alltför väl hur det oftast gick till. Det började bli smått om tid och man fick lov att forcera handläggningen av ärendet för att icke riksdagen skulle bli försenad. Man hade dock alltid tid att

motionera. Motionstiden var den vanliga, men det hände att motionerna icke hann tryckas. Det inträffade också att man fick börja föredragningarna innan motionstiden hade gått ut. Vad var då det vanliga? Det var att debatterna i utskottet och sedan här i kammaren inleddes med kraftiga klagomål — i synnerhet från folkpartiets sida — över denna forcering, som satte den enskilde riksdagsledamoten i efterhand och gjorde det omöjligt att utöva det inflytande, som skulle vara riksdagens. Dessa uppgörelser hade ändå — som herr Ahlsten påpekat — en helt annan karaktär och var närmast ett slags avtal.

Om jordbruksministern skulle ha lagt fram en proposition som hade varit färdig nu och sedan skulle ha kunnat behandlas på en vecka av utskott och kamrar, hade konsekvensen blivit att man skulle ha fått lov att ta den uppgörelse, som är träffad, precis som den ser ut. Det hade icke varit möjligt — såvitt jag kan förstå — vare sig för statsrådet eller för utskottsledamöterna att gå in på någon detaljgranskning av den. Nu inser jag, att herr Ohlin menar att detta skulle ha varit riktigt. Är det alldeles säkert, att alla skulle ha funnit sig i att inte ens ha någon motionstid? Skulle inte ens herr Königson ha haft behov av att komma med motion om avslag på en sådan proposition? Det är frågor man har anledning att ställa i detta sammanhang.

Jag skall, herr talman, be att få instämma i herr Hjalmarsons ord om jordbruksministerns duglighet, men jag vill ytterligare tillägga — och jag tror att många i denna kammare delar min uppfattning — att vi är jordbruksministern i hög grad tacksamma för att han i nuvarande situation icke har låtit sig förvillas till att lägga fram en proposition, som han icke hade fått tillräcklig tid att förbehandla. Vi är inom det parti som jag tillhör nöjda med hans handlingssätt i detta avseende.

Vid remiss av motionen II:523

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Jag skulle egentligen inte ha lagt mig i denna debatt eftersom vi i jordbruksutskottet skall behandla motionen, men jag tyckte att min gode vän jordbruksministern läste Jordbrukarnas Föreningsblad väl hastigt, när han förklarade vad man sade i jordbrukets eget organ. I det nya nummer som kommer ut i morgon läste statsrådet upp rubriken »Mjölksproblem bör provas men inga åtgärder i panik», men detta citat hör knappast till denna sak. Det gäller en upplysningskampanj under rubriken »Rationellt i ladugården» som inleds med föredrag av ordföranden i Svenska Mejeriernas Riksförening agronom Axel Hakelius, Hacksta gård. Han vill ge nya impulser till landets mjölkproducenter att se på den egna ladugården med nya ögon, ökad trivsel i arbetet o. s. v. Det är helt naturligt att han också kommer in på de problem som är aktuella för mjölkproduktionen och han slutar med att säga att det behövs ett starkt skydd för jordbruket och erinrar litet om förhållandena utomlands.

Ledaren i denna tidning är sedan ganska stark i sina uttryckssätt. Den säger att förhandlingsdelegationen tydligt har angett att jordbruket inte kommer att låta sig stillatigande avspisas med en halvmeyr eller ett förhållande från regeringens sida och slutar med att säga: »Jordbrukets förhandlingsdelegation har sagt sitt och Statens Jordbruksnämnd har framlagt ett av Förhandlingsdelegationen tillstyrkt förslag till åtgärder. Regeringen har nu ordet och vad som skall göras måste göras snabbt.» Jag ville bara inte låta det stå oemotsagt, att det är jordbrukets organ som står bakom det av statsrådet använda uttrycket.

Vad sedan debatten i övrigt beträffar kan jag börja med förre jordbruksministern Sköld som sade — det får vi vara tacksamma för — att staten skall anstränga sig att stå vid sina förplik-

telser och avtal, annat är det inte fråga om.

Statsrådet och en del andra talare nämner bara prishöjningarna på margarin, men det är också fråga om sänkning av smörpriset med 1 krona 50 öre. Det är ingen tvekan om att detta inverkar så, att livsmedelskostnaderna sjunker i stället för att fördyras, herr Karlsson i Stuvsta.

Sedan säger herr Sköld att det inte blir en katastrof inom jordbruket om vi väntar tre månader på grund av riksdagsupplösningen. Hade inte riksdagsupplösningen varit i faggorna, hade vi inte handlat på detta sätt. Då hade det kommit en proposition och inte en motion som nu. Men kan det inte ske något på tre månader som liknar en katastrof?

Jordbruket är både producent och stor konsument, bland annat stor köpare av industrivaror. Jag tror att alla har sett uppgiften i tidningarna bara för några dagar sedan att jordbruket köper industrivaror för två miljoner kronor per dag, varav en miljon kronor maskiner. I höstas när det var svårigheter med skörden avskedade Bolinder-Munktell en mängd arbetare, därför att företaget inte kunde sälja traktorer, som det var avsett att det skulle göra. Om jordbruket skall få betalt för mjölken vad som motsvarar detta låga smörpris, kan det bli katastrof, katastrof för många. Det är ingen tvekan om att det inverkar också på industrien. Detta är en sak som berör hela samhället.

Det sägs att denna prishöjning skall ses i sitt sammanhang. På lång sikt måste det naturligtvis sättas in i ett större sammanhang, men nu är vi nödsakade att på kort sikt lösa den aktuella situationen för smörproduktionen.

Herr talman! Vi skall inom jordbruksutskottet, som får hand om denna fråga, ta all den hänsyn till omständigheterna som är möjlig. Jag tror ingen kan säga annat än att vi brukar sakligt

Vid remiss av motionen II: 523

och noggrant pröva frågorna. Det skall vi också göra nu.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är väl kanske inte så underligt att herrar Ohlin och Hjalmarson ansluter sig till herr Hedlund i rekommendationen att höja margarinpriset. De grupper de representerar hör ju till de ekonomiskt starka. Vi har emellertid här i landet även arbetare och tjänstemän, som inte är i den lyckliga omständigheten som herrar Hjalmarsons och Ohlins grupper.

Herr Hjalmarson talade om att detta skulle fattas som ett kollektivavtal. Men även arbetare och tjänstemän har kollektivavtal. Man har slutit tvåårsavtal med utgångspunkt till vissa givna förhållanden beträffande kostnader m. m. Jag vill från denna talarstol säga ifrån, att det i dagens situation inte finns någon anledning att höja margarinpriset med 50 öre och fördenskull försöka börja en politisk aktion.

Det har här sagts att man inte skall handla i panik, och jag tror att det är angeläget att man inte gör det. Herr Hjalmarson och herr Ohlin förutsätter att det eventuellt kommer att bli ett val inom närmaste tiden. Vi har bevittnat hur de varit med om att kasta ut miljoner för att vinna taktiska fördelar i vissa sammanhang. När nu chansen finns till en taktisk fördel för herrar Hjalmarson och Ohlin gentemot herr Hedlund, så är jag rädd för att både arbetare och tjänstemän får vara med och betala en dyr avgift vid denna taktiska uppläggning.

Herr Ohlin talar om att man vill sabotera detta och skjuta det på framtiden. Jag har förut från denna talarstol sagt, att om några saboterade när det gällde pensionsfrågan, så var det herrar Ohlin och Hjalmarson.

Jag hoppas nu, herr talman, att utskottet, när det skall pröva denna fråga, jämväl kommer att ta vederbörlig hänsyn till andra kollektivavtalsbundna

parter som fått sin reella lön sänkt och icke haft möjlighet att få kompensation. För både arbetare och tjänstemän har ju margarinet blivit en förbrukningsvara, det kan man inte komma förbi. Sedan är det givet att smöret i viss mån är åtråvärt för en del grupper, men av kostnadsskäl kan många lägre inkomsttagare inte komma över det och därför måste de använda margarin.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Här har man diskuterat tidtabeller. Naturligtvis kan man diskutera tidtabellen bakåt och även rikta vissa anmärkningar emot tågordningen. Men det är också fråga om tidtabellen framåt. Herr Jonsson i Strömsund resonerade framåt som om det var fastslaget i världsordningen, att denna kammar inte skulle kunna arbeta mer än ungefär en vecka till. Men så är det väl inte. Det är ju regeringen som bestämmer den tidtabellen. Det är beklagligt att inte regeringschefen är närvarande. Han har väl laga förfall. Det är beklagligt i alla fall, ty det är inte så gott för jordbruksministern att svara i detta avseende. Om nu stora och ekonomiskt omfattande problem dyker upp, så får väl även regeringen anpassa sin taktik och sin tågordning efter faktiska förhållanden och inte bara klippa av.

Den föregående talaren var uppe och pekade på att en fördyring av margarinet inte under några förhållanden borde accepteras. Här har ju herr Ohlin upprepade gånger påpekat, att det totalt sett inte blir fråga om en fördyring av levnadskostnaderna utan tvärtom. Det bör väl ändå strykas under, att jordbruket i denna situation icke har begärt att få vara skadeslös. Jordbruket ger här efter ganska mycket på det som kan betecknas som en avtalsenlig rättighet. Man har således i första omgången givit efter ganska mycket i detta hänseende.

Givetvis är alla sådana här frågor komplicerade. Inkomstrelationer och

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

olika levnadsomständigheter i vårt samhälle gör ju att sådana här ändringar verkar olika åt olika håll. Det skulle emellertid kunna tänkas — om nu regeringen tänker att handla — kombinationer av åtgärder som medförde, att inga grupper fick högre levnadskostnader. Då borde väl i alla fall herr Lundbergs betänkligheter vara undanröjda.

Ja, herr talman, det vad bara detta lilla observandum jag ville ge. Det har ju gått förr för det socialdemokratiska partiet att driva en jordbrukspolitik som har medfört komplikationer i den ena eller andra riktningen när man har ansett det vara nödvändigt. Är det alldeles slut med kombinationsmöjligheterna nu? Jag förmodar emellertid att det inte behöver vara så.

Herr KARLSSON i Stuvsta (k):

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl replikerade gentemot mig att det här betyder en sänkning av levnadskostnaderna, ty om man höjer priset på margarin, sänker man priset på smör. Ja, men det blir ingen sänkning av levnadskostnaderna för dem, som inte anser sig ha råd till annat matfett än margarin. Det är litet svårt att tala om de genomsnittliga levnadskostnaderna som herr Ohlin formulerade det.

Tillåt mig sedan bara att avsluta med ytterligare en liten reflexion.

Högerns och folkpartiets ledare har här luftat sitt synnerliga missnöje med en eventuell upplösning av andra kammaren. Man får då lätt det intrycket, att vederbörande partier ser litet pessimistiskt på utsikterna, ty ingen skulle väl kunna förledas till att tro att man, om det hade varit goda valutsikter, skulle ha haft någonting att invända mot att jordbrukarna fått vänta litet grand.

Efter härmed slutad överläggning hänvisade kammaren motionen till jordbruksutskottet, till vilket jämväl de i anledning av densamma avgivna yttrandena skulle överlämnas.

§ 4

Herr TALMANNEN anförde:

Jag får meddela att kamrarnas plena tisdagen den 22 april kommer att börja kl. 10.00.

§ 5

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 118 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 21 mars 1958, föreslagit riksdagen att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 30 000 000 kronor för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag.

I anledning av propositionen hade väckts sex motioner.

I de likalydande motionerna I: 404 av herrar *Öhman* och *Norling* samt II: 510 av herrar *Senander* och *Hagberg* hade yrkats, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:s proposition nr 118 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening tillkännage vad motionärerna anförde.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 30 000 000 kronor för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 405 och II: 509, såvitt nu vore i fråga, uttala att statens nu ifrågavarande garantiåtagande skulle vara att betrakta som en engångsåtgärd;

III. att motionerna I: 405 och II: 509, i vad de ej behandlats under II., inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

IV. att motionerna I: 403 och II: 508 inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionerna I: 404 och II: 510 inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Ståhl*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Av de motioner som har väckts i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i förevarande ärende är det särskilt högerpartiets motion som väckt uppmärksamhet. Nog måste man förundra sig över den stora tveksamhet som motionärerna ger uttryck åt. Även om man inte direkt motsätter sig en statlig kreditgaranti till Uddevallavarvet, säger man klart i motionens allmänna motivering att risken för arbetslöshet och företagets betydelse i sin bygd »absolut inte ensamma är tillräckliga som motiv för finansiella stödaktioner på skattebetalarnas risk och bekostnad».

Jag måste, herr talman, framhålla att jag i detta fall hyser en annan uppfattning. Visserligen kan det rent allmänt ifrågasättas, om man med konstlade medel — vilket det ju inte är fråga om i detta fall — skall vidmakthålla driften i företag, som inte synes ha några som helst framtida möjligheter. Och givetvis bör det tillkomma företagen själva att under tider med goda konjunkturen konsolidera sin ställning, så att de kan möta en lågkonjunktur. Men i en situation där tusentals människors anställningar äventyras får inte samhället stå passivt, utan då måste man enligt min uppfattning gripa in även i punktvisa fall. Detta måste ske även om samhällets risker skulle vara betydande. Det är för mig en glädje att kunna konstatera, att regeringen hyser en sådan stark vilja att förebygga arbetslöshet, att den är

beredd att aktivt ingripa på sådana vägar som den här slagit in på.

Skrivningen av högerns motion gör mig emellertid inte lika starkt övertygad om att en regering med annan sammansättning än den nuvarande skulle vara beredd till samma insatser.

Med anknytning till statsgarantien för Uddevallavarvet vill jag understryka, att det här inte gäller ett stöd, som enbart får lokal betydelse. Jag vill också betona, att krissituationen inte har varit betingad av brist på arbete. Tvärtom har ifrågavarande varv en orderstock på 1 300 000 ton dw, vilket torde motsvara ett värde av bortåt en och en halv miljard kronor. Denna orderstock är så betydande, att den beräknas tillförsäkra de 3 000 anställda vid varvet sysselsättning fram till åtminstone år 1961. Statsgarantien gäller vidare ett företag, som är av hög klass och åtnjuter mycket god internationellt anseende.

Om finansieringsproblemet inte hade kunnat lösas, skulle allvarliga risker ha förelegat för att under rådande dåliga sjöfartskonjunktur en stor del av beställningarna hade annullerats. Därmed skulle sysselsättningsmöjligheterna ha äventyrats och landet ha gått miste om icke obetydliga exportinkomster. Dessutom skulle den svenska varvindustrien över huvud taget ha riskerat att förlora i anseende med hänsyn till det inom denna näringsgren förekommande systemet att beställarna erlägger betydande förskott utan några direkta säkerheter.

Jag vill också, herr talman, i detta sammanhang ge uttryck åt den tacksamhet som befolkningen i den landsända, som jag representerar här i kammaren, hyser för skeppsredare Thordén. Självfallet har han liksom vi alla sina brister, men han bör också bedömas efter sina förtjänster, och ingen kan fråntaga honom rollen som nydanaren av Bohusläns näringsliv.

Men Thordénkrisen aktualiserar även en annan fråga. Här framstår utan tve-

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

kan ett resultat av den privata företagssamhetens både förtjänster och brister. Företagen har utvecklats och tusentals människor har fått sin utkomst tryggad, men i krisens slutskede kunde, av omständigheter som jag här inte skall gå in på, utvecklingen lika lätt ha tagit en vändning som lett till katastrof.

Jag ifrågasätter starkt om den nuvarande aktiebolagslagstiftningen är tillfyllest. Thordénkrisen, som inte är det enda exempel som skulle kunna anföras, visar vådorna av att endast ägaren skall få bestämma över tiotusenden människors tillvaro och kunna göra dispositioner, som i materiellt hänseende representerar miljardbelopp. Ett företag är inte enbart en aktieägares privata angelägenhet; det angår också de anställda och samhället i hög grad.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Andreasson* (s), *Lundqvist* (s) och *Johansson* i Torp (s).

Herr **ERICSSON** i Kinna (s):

Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande har tilldragit sig ovanligt stort intresse runt om i landet. Det är ju här fråga om ett storföretag som har kommit i svårigheter, varigenom tusentals anställda råkat i farozonen när det gäller sysselsättningen. Företaget har nu gjort en framställning till staten och till vederbörande kommun om att få hjälp med att klara av finansieringssvårigheterna. Staten skulle teckna garanti för 30 miljoner och vederbörande kommun för 10 miljoner.

Många frågar sig säkerligen, vad orsaken är till att varvet kommit i det här läget. Hur har sådana svårigheter kunnat uppstå för ett företag av denna storleksordning? Det framgår, tror jag, mycket tydligt av den promemoria som är fogad till utskottets utlåtande. Där talas bl. a. om att varvet tidigare haft betalningssvårigheter och stått inför kriser.

Man beskriver däremot inte i denna promemoria, hur de kriserna har övervunnits, men jag tror det är av intresse att erinra om den saken.

Första gången varvet kom i betalningssvårigheter, då bankerna vägrade att lämna kredit, lånade staten ut 5 miljoner kronor till företaget. Det beloppet återbetalades inom en relativt kort tid. Andra gången varvet kom i betalningssvårigheter och inte lyckades erhålla kredit på marknaden, som det heter, ordnades genom förra finansministerns förmedling ett lån från en bank och ett försäkringsbolag. Det var inte särskilt generösa villkor, men i och för sig fanns det ingenting att erinra mot saken. Det gällde ett lån på 10 miljoner kronor under en period av 10 år. Lånet lär vara amorterat till omkring halva sitt belopp, och det lär vara den enda kredit som har karaktären av lång kredit som varvet har fått och för vilken man som säkerhet lämnat botteninteckningar i anläggningarna.

Till utlåtandet fogade promemoria förutsätter jag är skriven av det bankföretag som varit mest aktivt inom bankkonsortiet — jag drar den slutsatsen, eftersom det står att man efter genomgång av företagets affärer har kommit fram till den bild som beskrivs i promemorian. Det sägs där att orsaken till svårigheterna ligger i att företaget har expanderat för kraftigt, och det sägs att företaget har räddats av den högkonjunktur som kom 1955; om inte den högkonjunkturen hade kommit, hade företaget redan tidigare stått inför betalningssvårigheter.

Ja, det låter sig väl sägas att hela förklaringen ligger i den våldsamma expansionen och i den högkonjunktur som varvsindustrien haft förmånen av, men jag vill fråga hur den företagare ser ut som skulle vägra att ta emot beställningar på hundratals miljoner kronor. Vad skulle man säga om en sådan företagare, i synnerhet om en avsevärd del av beställningarna skall betalas i s. k.

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

hård valuta? När besvärligheterna började tror jag varvsindustrien hade betydande svårigheter att få beställningar, men den förre ägaren av varvet hade en ambition som gick ut på att trygga anställningen för sina anställda och dessutom ge ännu fler arbete inom sin hembygd. Jag begriper sålunda hans motiv. Jag tycker det är anledning att respektera en sådan målsättning. Denne företagare ville bereda sysselsättning åt de anställda, och jag har erfarit att hans dispositioner, vilka ledde fram till en skuld till rederiet, har föregåtts av att han blivit lovad krediter för investeringar, vilka krediter emellertid sedan inte beviljades. Är detta riktigt, tror jag man skall vara försiktig med att utan vidare förklara de ekonomiska besvärligheterna vid varvet med att företagen varit alltför optimistisk, att han har spekulerat i högkonjunktur o. s. v. Om vederbörande inte hade haft denna optimism och inte ägt denna förmåga att bereda arbetstillfällen åt de anställda vid företaget, så tror jag att det i dag inte hade funnits något varv i Uddevalla.

Såvitt jag förstår har detta varv lyckats med att bygga tekniskt sett fullvärdiga fartyg, och det är heller ingen som i det avseendet har riktat någon kritik mot företaget. Man har vidare lyckats med att skaffa en stor orderstock. I föreliggande PM sägs också, att man efter granskning av kontrakten funnit, att företagaren har räknat och kalkylerat i enlighet med vanliga affärsmässiga principer och normer. Beställningarna har med andra ord inte varit bara luft. Tvärtom. Varvet har alltid byggt förstklassigt tonnage, och man har som sagt skaffat sig en mycket betydande orderstock, men man har misslyckats med att skaffa en kredit på några tiotal miljoner. Detta har gjort att jag personligen har frågat mig, om det tillämpas någon selektiv metod, när det gäller att bevilja företag av olika slag behövliga krediter. Det förefaller nämligen som om det utan

säkra bankförbindelser vore oerhört svårt att i dag klara driften vid ett företag. Det är därför angeläget att här framhålla, att vi nog bör akta oss, så att inte kunnighet, initiativkraft och framåtanda blir mindre värda, när det gäller att starta och driva företag här i landet.

Den inträffade betalningskrisen har nu medfört, att varvets ägare har överlämnat företaget till en stiftelse, vars styrelse skall förvalta aktierna och väl också har befogenhet att sälja dem. Hur skall man då bedöma företagets framtid? Ja, när jag studerat den promemoria, som är fogad till utskottets utlåtande, har jag tolkat skrivningen så, att man erkänner att alla kontrakt är kalkylerade i enlighet med vanliga affärsmässiga normer. Detta kan innebära, att om leveranserna kan fullföljas bör företaget kunna bli lönande.

Det har framhållits i denna PM, att företaget saknar tillräckligt eget kapital, och det är nog riktigt. Det sägs vidare, att eftersom den förre ägaren inte kunde uppbringa detta friska kapital, återstod ingenting annat än att skaffa en ny ägare. Jag har läst denna PM mycket noga och fäst mig vid att det står, att den omedelbara uppgiften för denna stiftelse skall vara att när den av stiftelsen utsedda styrelsen vunnit klarhet om situationen, skall den försöka åvägabringa en försäljning av aktierna.

Jag har ingenting emot beskrivningen, sådan som den förekommer i denna PM. Jag tolkar emellertid utskottets utlåtande så, att utskottet tillstyrker propositionen och dess innehåll. Då är det ju angeläget, att man uppmärksammar, att vederbörande departementschef säger, att försäljning av aktierna skall komma till stånd *på skäliga villkor*. Det är ju av uppenbart intresse för denna stiftelse för allmännyttigt ändamål, att man är överens om dessa frågor. Som jag ser arbetsuppgiften för stiftelsen bör den få möjligheter att bedöma företags värde, så att den kan bilda sig en

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

uppfattning om till vilket pris aktierna kan säljas. Jag anser inte att det är någon fara på taket, ty jag kan aldrig bli övertygad om att ett företags skötsel blir bättre, därför att dess styrelse utses av exempelvis ett bankkonsortium eller ett bankhus. Det går lika bra att utse en företagsstyrelse från en stiftelses sida. Om det föreligger möjligheter att få säkra bedömningar inom en nära framtid av vad aktierna kan vara värda, särskilt om det kunde finnas jämförande anbud, är det klart att stiftelsen kan skaffa sig ett betydande fondkapital, då den avyttrar aktierna. Det viktigaste ur företagets och det allmännas synpunkt är ju, att företaget kan drivas vidare, ge människorna en utkomst. Det är ur såväl arbetsmarknads- handelsmässiga som valutamässiga synpunkter av intresse, att sådana här företag är verksamma även i framtiden.

Om jag får tolka utskottsutlåtandet på det sätt, som jag har gjort, har jag ingenting att invända mot att kammaren bifaller detsamma.

Jag vill sluta med att säga, att jag har viss erfarenhet av hur svårt det är att driva förhandlingar av den karaktär det här gäller. Jag känner därför ett behov av att framföra ett erkännande åt regeringen, i första hand åt statsråden Sträng och Kling, för de resultat, som uppnåtts vid förhandlingarna, vilket innebär att man tryggar sysselsättningen för många tusen anställda och deras anhöriga.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! När jag i samband med en resa, som statsutskottets första avdelning gjorde förra året till Uddevalla, fick tillfälle att göra bekantskap med detta varv, förstod jag, att det var en stor nydanare som stod bakom denna mäktiga skapelse. Nu har denne nydanare rönt ett öde, som många nydanare gjort före honom. Men jag vill deklarerat, att jag är glad över att jag får vara

med om att fatta det beslut, som andra kammaren kommer att fatta här om en stund.

När man tidigare i riksdagen har behandlat samhällets engagemang i näringslivet, har det ofta gällt tillvaratagandet av de norrländska naturrikedomarna, som spelar en så stor roll för hela vårt ekonomiska liv. Sakta men säkert har härvid arbetskraften trängt sig fram till strålkastarljuset. En gång ansåg man, att arbetskraften fick sköta sig själv. Nu blåser det andra vindar. Det nästan enhälliga utskottsutlåtandet är ett glädjande bevis just på detta faktum. Här erkänner man verkligen, att sysselsättningen i landet beror på omständigheter, över vilka den enskilde arbetstagaren saknar inflytande. Utskottsutlåtandet är enligt mitt sätt att se en logisk följd av nu iakttagna principer för arbetslöshetspolitiken, som ju också utgår ifrån att sysselsättningen i landet i hög grad är en samhällelig angelägenhet.

Mot denna bakgrund tycker jag, att utskottets uttalande med anledning av högermotionerna är onödigt kärvt. Jag har inget yrkande, men det vore värdefullt att få veta, vad utskottet lägger in i begreppet engångsåtgärd. Jag hoppas nämligen, att man inte binder sig så att man inte kan göra det bästa möjliga i varje situation.

Det är glädjande att utvecklingen trots allt har gått framåt. När man för 30 år sedan skulle återuppbygga den nedraserade träindustrin i övre Norrland — ordet »nedraserad» har jag lånat från den sista ekmanska ministärens handelsminister, numera avlidne landshövdingen Hansén — ja, då höjdes röster för att inte ens ruinerna av industrin fick utnyttjas i strävandena att bereda de arbetslösa sysselsättning, om samhälleliga pengar därvid skulle komma till användning. Uppenbart är att vi alla lärt oss av utvecklingen. Det är inte utan nöje för oss norrbottningar att se den värderade högerrepresentanten från

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

Bohuslän, herr Staxäng, som vi i näringsfrågorna så ofta mött på barrikaden, på samma linje som vi övriga i denna fråga. Det är glädjande att kunna konstatera denna nationella enighet. Jag vill inte på något sätt vara elak mot herr Staxäng, men onekligen liknar han i dag i hög grad biskop Bergqvist, om vilken det sades, att han här i riksdagen var en god högerman intill den egna stiftsgränsen. Innanför denna gräns uppträdde han ofta som något av en praktisk socialist. Det är glädjande, att realiteterna segrar över ett envist och oförståndigt fasthållande vid gamla doktriner. Och det bästa av allt är väl, att vi kan diskutera denna fråga utan att behöva beträda några ruiner i Uddevalla.

Herr KARLSSON i Stuvsta (k):

Herr talman! Jag måste uttala min stora tillfredsställelse med det initiativ som togs av regeringen för att söka rädda Uddevallavarvet och därmed säkra arbete och utkomst för en mycket stor befolkning, som dessutom bor i ett i övrigt ganska framträdande arbetslöshetsområde. Det har ju också varit svårt för de borgerliga partierna att motsätta sig detta initiativ. Det är förklarligt med hänsyn till opinionen och de många tusende människornas försörjningsfråga.

Herr Gustafsson i Uddevalla polemiserade mot högermotionerna samtidigt som han uttalade sin tillfredsställelse med utskottets utlåtande. Jag förstår inte riktigt varför herr Gustafsson kan vara så tillfreds med utskottets utlåtande, ty om jag har läst det rätt och kunnat fatta dess andemening, så går utlåtandet faktiskt ut på att stryka högermotionärerna medhårs hela vägen. Jag vill, i likhet med vad herr Lassinantti nyss gjorde, ifrågasätta om det kan vara lämpligt att på det sätt som här skett i utlåtandet säga, att de här föreslagna åtgärderna skall vara en engångsföreteelse. Det är väl ingen hemlighet för någon att banker och andra

försökt slå klorna i Uddevallavarvet, och varför skall man då skriva på detta sätt och ge dem på hand att staten kommer att göra vad som här angivits men inte mer. Enligt min mening är denna formulering ganska riskabel, ty det kan ju tänkas bli nödvändigt med ytterligare statliga initiativ till en tid. Samtidigt har jag nog samma uppfattning som herr Ericsson i Kinna, nämligen att statens engagemang i denna affär trots det eventuella behovet av ytterligare initiativ kan bli en mycket god affär på lång sikt.

På andra ställen skriver utskottet lika välvilligt med anledning av högermotionerna. Jag vet inte om denna skrivning är betingad av någon praktisk nödvändighet, om bakom det hela ligger en strävan att till varje pris nå enighet, men man får väl inte gå så långt i sådana här fall att skrivningen binder regeringens handlingsfrihet och utskottet läser sig för framtiden, ty det kan vara ganska oroande för den befolkning det här gäller och den landsdel det här är fråga om. Man får ju inte fästa sig enbart vid ett utlåtandes kläm utan måste också ta någon hänsyn till motiveringen, och jag anser att denna är otillfredsställande i det här fallet.

I motionen nr 510 i denna kammare har vi opponerat oss mot att man så tvärsäkert slår fast att aktierna skall säljas så fort som möjligt. Detta krav är inte betingat främst av principiella skäl, ett förordande av statlig drift, utan det är betingat av två andra skäl, som också finns redovisade i motionen. Det första skälet är att detta företag mycket väl kan komma att bli ett lönande företag, och då bör det ju utan tvekan kunna tänkas såsom ett statligt företag, ty det bör väl inte vara något fel att vi också har lönande statliga företag. Om staten nu ingriper för att rädda företaget, så synes staten också böra få vara med i goda tider. Det finns emellertid ett annat skäl, som är det väsentligaste, nämligen att man inte kan lita på ban-

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

kerna, ty bakom dem står konkurrenterna, som vill stoppa utvecklingen i Uddevallavarvet och kanske, om det blir mycket dåliga konjunkturen, helt vill göra slut på detta varv. Med hänsyn till att det alltså är nödvändigt att säkra företaget på längre sikt och trygga utkomst åt den befolkning som arbetar där, är det nog säkrast att det allmänna har greppet över detta företag inom överskådlig tid. Vi vänder oss därför emot att man på detta sätt preciserar att det allmännas engagemang skall avvecklas så fort som möjligt. Jag vidhåller alltså uppfattningen att man bör gå fram efter dessa linjer, och med hänsyn därtill vill jag yrka bifall till motionen nr 510 i denna kammare.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Eftersom det drar ihop sig till valrörelse och då det i sådana sammanhang inte är så ovanligt att man misstolkar uttalanden som görs och ger dem en annan innebörd än de har, skall jag — eftersom jag inte kan delta i de panegyriska uttalanden, som gjorts i dagens debatt, varken de som avser företagen i Uddevalla eller de som gäller finansministern, vilken står för propositionen — från början be att få understryka att jag kommer att här i kammaren, liksom jag tidigare gjort i utskottet, ansluta mig till det framställda yrkandet. Jag gör det emellertid främst av sysselsättningsskäl. Sedan en företagare i en stad har skött sitt företag på det sättet, att flera tusen man och deras familjer och därmed hela staden ställts i ett sådant läge som här var fallet, finns det ingen annan råd för det allmänna än att träda emellan. Jag är fullt medveten om detta, och därom har inte rätt några som helst delade meningar inom det parti jag företräder.

Jag ville också gratulera finansministern på en punkt, och jag gör det i anslutning till den debatt beträffande jordbrukskrisen, som förts här tidigare i

eftermiddag. Finansministern har verkligen utan något nämnvärt gnissel lyckats lösa en panikfråga i en hast, en panikfråga som, när propositionen hade kommit, i och för sig ingalunda låg så klar för den lösning riksdagsbehandlingen sedan lett till. Man kan gratulera finansministern till den mycket hyggliga opposition han även i det här fallet haft.

En tredje reflexion av allmän art som jag ville göra är, att det synes mig ganska anmärkningsvärt att få höra tre socialdemokratiska talare här i kammaren, sekunderade av en kommunist, framföra panegyriska hyllningar för en representant för storfinans, som har lett sitt företag dithän, att staten och skattebetalarna får träda emellan på detta sätt. En sådan storfinans blir föremål för hyllningar av samma socialdemokratiska och kommunistiska parti, som i valrörelserna använder hela sin talang och energi på att polemisera mot, för att inte säga nedsvärta, den storfinans, som sköter sina företag så, att det allmänna och skattebetalarna icke behöver träda emellan, utan i stället har den största reventy av deras verksamhet. Herrarna får förlåta mig att jag tycker, att det i denna debatt varit något egendomliga proportioner på vad som anses värt beröm och vad som anses värt kritik. När herr Gustafsson i Uddevalla framför en rent panegyrisk hyllning till skeppsredare Thordén och när herr Lassinantti kallar honom »nydanare», blir man onekligen något förvånad.

För att övergå till det föreliggande utskottsutlåtandet skulle jag i anslutning till min blanka reservation vilja ge utskottet och speciellt dess femte avdelning ett uttryck för erkänsla för det sätt på vilket man behandlat denna proposition. I den PM, som har bifogats till utskottsutlåtandet och som blivit utsatt för kritik i debatten, har utskottet i varje fall på vissa punkter lämnat några av de elementära upplysningar som

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

finansministern borde ha lämnat i propositionen. På ett ungefär får man veta hur företaget ter sig och hur det ser ut. När man läst denna PM och fått se hur belastat detta företag är, hur hårt dess kreditvärde är taget i anspråk, måste man konstatera, att en strikt bankmässig kreditbedömning här skulle leda till att några borgensmän icke trädde till utan att realistiskt räkna med mycket stora avskrivningar och förluster. Jag tror därför att vi gör klokt i att redan i dag, när nu riksdagen — vilket jag som sagt är med om — ikläder skattebetalarna detta tunga borgensåtagande, realistiskt försöka inse att det finns mycket små utsikter för någon utdelning på detta borgensmannaskap. Snarare kan man räkna med att förlusterna kommer att bli kännbara, sannolikt inom en ganska nära framtid. Men i detta sammanhang vill jag också ge ett erkännande för att man har redovisat åtminstone något av Thordénfamiljens skulder till den rederirörelse, som nu det allmänna åtar sig det faktiska ansvaret för. De 30 miljoner kronorna blir, efter vad jag kan förstå, täckta med inteckningar i varvsrörelsen, och detta torde väl betyda att man, i den mån rederiet kommer att ge utdelning, har möjlighet att få in en del av det belopp man nu ikläder sig borgen för. Emellertid är, såvitt jag förstår, det nya lån, som skattebetalarna nu lämnar, i sin tur icke täckt av några inteckningar i rederirörelsen. Även om rederirörelsen för dagen skulle te sig mindre stark — rederierna är ju som bekant också i en kris — så är det dock tänkbart att rederiet inom överskådlig tid kan bli en ganska god affär, medan däremot varvsrörelsen kan utveckla sig till en mycket dålig affär.

Vad blir då resultatet? Så länge varvsrörelsen icke fått någon inteckning för den nya krediten i rederirörelsen, finns åtminstone den teoretiska möjligheten att familjen Thordén ganska snart kommer att vara på grön kvist, medan där-

emot skattebetalarna får satsa dyra pengar i ett rederi, som icke kan klara sig ur den kris, i vilken rederirörelsen befinner sig. Jag säger inte att det kommer att gå på det sättet, men på grund av att man icke skaffat sig säkerheter i rederirörelsen för den nya statliga krediten finns möjligheten, och redan detta anser jag vara gentemot skattebetalarna och gentemot det allmänna, som vi representerar, oriktigt. Detta borde ha skett.

Jag skulle i detta sammanhang också vilja säga några ord om det sätt på vilket propositionen skrivits. I denna proposition förekom ingen redovisning av läget inom varvet. Där konstaterades endast att företaget befann sig i en situation, där man redan en gång hade kört fast, att man genom bankkrediter då givits respit och att därför nu en ny inpumpning av krediter måste göras. Då bankerna inte ansåg sig i stånd att träda emellan, måste det allmänna göra det.

Men hur rederirörelsen hade skötts, därom förekom icke ett ord till redovisning. Därför måste jag, bland annat med hänsyn till offentlighetsprincipen i detta land, säga till finansministern: Jag anser att det är nödvändigt att strikt hålla på den principen, att åtar sig statsmakterna ansvaret för krediter av den betydande storlek det här gäller, då har man också skyldighet att lägga fram en uttömmande redovisning för vilka borgensåtaganden det allmänna här får göra. Jag har redan i min motion påpekat denna enligt min mening mycket anmärkningsvärda brist i propositionen, och jag skulle vilja understryka den än en gång.

I anslutning till det anförande som hölls av min ärade vän herr Ericsson i Kinna skulle jag vilja säga beträffande skötseln av varvet — som jag i övrigt inte skall yttra mig om — att jag kan förstå den fråga han ställde: Är det lätt för en företagare att säga nej till en order på högst betydande belopp, när den

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

kommer från betalningsstarka företag? Nej, det är klart att det inte är lätt. Å andra sidan vill jag säga att en styrka hos de svenska företagen, som även herr Ericsson i Kinna så ofta deltagit i kritiken av, är ju att de verkligen har ansvars känsla nog att bedöma frågan: Vilka order är vi kapabla att effektuera och vilka måste ett företag av vår storleksordning säga nej till?

Lika uppenbart som det är att en småhantverkare inte kan åta sig miljonorder i en bransch utan att ställas i en omöjlig situation, lika klart är det att även en stor företagare måste ha förmåga att bedöma: Vilka order är jag kapabel att effektuera och vilka kan jag icke åta mig, även om de ter sig aldrig så lockande? Vad herr Ericsson i Kinna här försvarar ter sig för mig närmast som ett belägg för att man verkligen har anledning till tveksamhet beträffande den företagsledning, som här blivit föremål för så mycken panegyrik.

Med detta har jag, herr talman, i stort sett anförde de allmänna synpunkter som jag anlägger på utskottsutlåtandet och tillhörande promemoria. Jag är tillfredsställd med det klarläggande som gjorts, även om jag inte kan finna det i alla detaljer tillräckligt. Däremot är jag ingalunda tillfredsställd med finansministerns proposition och skulle vilja hemställa att, när han fortsätter författarskapet i samma genre — jag hoppas att hans produktion blir begränsad på detta litterära område — han då lägger upp saken på ett annat sätt och är mån om att ge både riksdagen och allmänheten det förbehållslösa klarläggande av de borgensåtaganden, som han föreslår riksdagen att godtaga.

Herr talman! Med detta ber jag att så uttryckligt jag kan få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Fru Segerstedt-Wiberg (sp) instämde häri.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Herr Ståhl kritiserade mig för att jag hade hyllat den stora företagare som lett detta företag, med kända konsekvenser. Jag vill framhålla att jag gav honom ett erkännande för vad han betytt som nydanare av näringslivet i en hårt prövad landsända. Han har dock skapat ett stort företag som givit arbetslösa människor sysselsättning. Han har skapat ett företag som vunnit världsrykte och som också givit vår land betydande tillskott i valutor.

Emellertid pekade jag också på nackdelen med att en enskild företagare — utan att samhället eller de anställda har några som helst möjligheter till korrekationer — kan leda ett sådant företag till katastrof, med alla de konsekvenser detta kan innebära för de anställda.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Efter vad som sagts i denna fråga kan jag fatta mig mycket kort, men det är ändå vissa yttranden som föranleder mig att säga några ord.

Med anledning av vad herr Ericsson i Kinna sade om tolkningen av utskottets utlåtande vill jag bara framhålla, att givetvis förutsätter även utskottet att en försäljning av de ifrågavarande aktierna skall ske på skäliga villkor. Det framgår enligt mitt sätt att se av det uttalande i första stycket av motiveringen där vi, efter att ha berört de i propositionen anförda synpunkterna, säger: »Med beaktande av dessa synpunkter har utskottet därför funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag.»

Herr Karlsson i Stuvsta beklagade sig över att utskottet skulle ha varit benäget att stryka högermotionärerna medhårs. Javisst kan jag erkänna att skrivningen är resultatet av en kompromiss, såsom det ju i många fall blir. Jag har för mitt vidkommande bedömt saken så, att i sådana här fall, där det går att komma överens om en skrivning utan att åsidosätta väsentliga ting, är det

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

bättre att åstadkomma en gemensam skrivning än att splittra upp sig i olika läger och ta en strid, som kunde vara till nackdel för ärendets fortsatta utveckling. Jag vill helt kort, i anslutning till herr Karlssons yttrande och även i anslutning till herr Lassinanttis fråga om vad utskottet menar med sin skrivning att denna åtgärd är att betrakta som en engångsåtgärd, redovisa hur vi inom femte avdelningen sett på saken.

Vi har haft för ögonen, att ingen av oss är kapabel att blicka in i framtiden. Det är aldeles uppenbart, att på det håll som jag företräder har vi inte varit särskilt benägna att slå fast någonting som för evärdelig tid skulle vara gällande. Men femte avdelningens ledamöter har varit fullt överens om att uttalandet, att detta är att betrakta som en engångsåtgärd, får tolkas så, att det gäller under rådande förhållanden och under den förutsättningen, att bankernas undersökning rörande varvets framtidsmöjligheter visar sig vara riktig. Detta är alltså bakgrunden till uttalandet, att detta bör betraktas som en engångsåtgärd.

Men jag kanske får knyta an till vad jag helt nyss sade till herr Karlsson i Stuvsta. Skrivningen kan givetvis också ha ett annat syfte. Jag menar att det kan finnas skäl i att höja ett varnande finger i detta sammanhang, så att man inte inger företagarna den föreställningen, att de bara har att springa till staten för att få garantier för krediter i besvärliga lägen.

Herr Karlsson kom också in på socialiseringsfrågan. Jag skall inte fördjupa mig däri nu utan vill bara erinra om att kommunisterna ju i sin motion säger, att staten bör behålla äganderätten till varvet. Jag vill då bara konstatera att staten inte har någon äganderätt till varvet och alltså svårligen kan behålla någon äganderätt. Jag tror inte heller att socialiseringsproblemet skall bedömas så, att vi skall vara beredda att socialisera de företag som råkar i svårigheter.

Enligt min mening bör vi i stället socialisera de företag som går bra och som har de bästa förutsättningarna att bli en affär för staten.

Herr Ståhl sade, att det från socialdemokratiskt håll östs panegyrik över skeppsredare Thordén. Jag har fattat saken så, att de berömmande ord som sagts närmast får betraktas som en motvikt till de mycket ovederhäftiga tidningsskriverier som förekommit. Jag tror också det är riktigt att inte bara framställa denne företagare som en person, som i alla avseenden har misslyckats.

Herr Ståhl tog också upp frågan om förhållandet mellan Thordénrederierna och varvet. I den PM, som fogats till utlåtandet, har vi ju åtminstone i någon mån sökt redovisa, hur därmed förhåller sig. Eftersom herr Ståhl nu är orolig för att det inte skulle finnas några säkerheter för den statliga kreditgarantien vill jag upplysa om att inteckningar gjorts i Thordénrederiernas egendom upp till den gräns som lagen tillåter.

Vad sedan beträffar frågan om offentlighetsprincipen tror jag ändå att det bör sägas, även om jag kan ge herr Ståhl rätt i långa stycken av vad han här anför, att man får sätta en gräns för denna offentlighetsprincip, och denna gräns bör gå där det blir fråga om att man kan förorsaka vederbörande företag skada. Enligt mitt förmenande får den gränsen inte överskridas, även om offentlighetsprincipen därigenom på något sätt skulle råka komma i kläm.

Herr talman! Jag skall som sagt inte fördjupa mig ytterligare i detta ärende, utan jag ber endast att med hänvisning till det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KARLSSON i Stuvsta (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhl sade att jag hade medverkat i panegyrik om skeppsredare Gustaf Thordén. Jag vill då bara

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

för undvikande av varje missförstånd säga, att jag inte brukar delta och inte heller nu deltog i någon lovsång till den enskilda företagsamheten — jag vill inte alls konkurrera med herr Ståhl på det området. Jag vill också erinra om att jag inte nämnde Thordéns namn, men om det i övrigt kan vara av någon betydelse för herr Ståhl, vill jag säga, att jag ju inte på något sätt kan anse Thordén vara en dålig karl bara därför att han råkat bli varg i veum hos storbankerna.

Herr Gustafsson i Stockholm sökte förklara utskottets något egendomliga skrivning och erkände därvid att strävandet i utskottet hade varit att åstadkomma en enhällig skrivning. Jag fick då belägg för vad jag trodde, nämligen att man av taktiska skäl, för att undvika strid i frågan, hade gjort dessa formuleringar. Jag vill inte alls förneka att det kan finnas situationer då sådan enhällighet kring en riktig åtgärd kan vara av betydelse. Men jag påpekade att den skrivning, som här förekommer, kan ge anledning till olika tolkningar, och jag uttalade också farhågor för att detta skulle innebära att statens handlingsfrihet i fortsättningen skulle bindas på ett sätt som inte kunde vara till lycka för befolkningen i det område det här gäller. Man måste ju ändå som det primära se frågan hur det i framtiden skall bli med varvet och med sysselsättningen för den stora befolkning det här gäller. Det är ju inte lämpligt att då skriva så, att man läser fast sig för framtiden på ett olyckligt sätt.

Jag vill vidare bara upprepa vad jag sade, att vi motionärer inte har gjort detta till en fråga om socialisering, i varje fall inte i första hand. Det är andra skäl som föranlett vårt yrkande. De finns redovisade i motionen, och jag behöver inte upprepa dem än en gång. Det är klart att ingen kan vara anhängare av att staten vid varje tillfälle, i varje situation ingriper på detta sätt. Men vi resonerar ju här om ett konkret fall, nämligen Uddevallavarvet.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Från högerhåll framfördes motionsvägen vissa synpunkter när frågan om statsgaranti för Thordénvarvet aktualiserades. Först och främst krävdes att riksdagen skulle få tillgång till utförligare sakuppgifter. Statsutskottet har tillmötesgått det önskemålet och väsentligt utökat de magra besked, som propositionen gav. Dessa upplysningar har nu givit en ganska klar bild av de felaktiga dispositioner, som lett till företagets svåra situation. De pengar, som Thordénvarvet behövt för sin utbyggnad och för sin drift, har företagsledningen dragit ur bolaget genom en afärsmässigt oförsvarlig kreditgivning till av skeppsredare Thordén ägda företag. Resultatet av sådana dispositioner kunde ju bara bli ett: att varvsföretaget kom att stå utan de nödvändigaste resurserna. Varningar utifrån hade negligerats ända till det ögonblick då det inte ens fanns medel till löneutbetalningar.

Förutom kravet på insyn i varvet förde vi från högerhåll fram tre andra krav: att garantigivningen inte skulle få bli en inkörsport för socialisering av företaget, att övriga varv i landet inte skulle behöva räkna med ojust konkurrens från det statsstödda Uddevallavarvet, och slutligen att garantiåtagandet skulle vara att betrakta som en engångsåtgärd.

Jag föreställer mig att alla dessa önskemål från högerns sida framstår som rimliga, när man betänker att den statsgaranti det här är fråga om rör ett större belopp än vad riksdagen i år räknar med att ställa till förfogande för landets alla småföretagare. Högerns synpunkter har genomgående beaktats av utskottet. Från högerhåll tillstyrker vi därför också förslaget om statsgaranti för dessa 30 miljoner.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag har inte deltagit i femte avdelningens behandling av den-

Garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag

na fråga. Jag har ingen erinran att göra mot att statsutskottet har tagit intryck av och även gått med på en del av de yrkanden som har gjorts i högerns motion, även om jag inte själv undertecknat den. Jag tror att utskottets förslag är det som man i dag bör samla sig omkring. Jag har emellertid ingen anledning att framställa någon kritik emot dem som står tvekande inför en sådan här statsåtgärd. Jag hade därför kanske inte behövt yttra mig i denna debatt, men då debatten har kommit in på den person som har startat detta företag, har jag inte kunnat tiga.

Det är ju alltid så att om en människa har framgång, så saknar han inte vänner. Då hyllas han vanligen från alla håll. Men om det brakar ihop, så får han se både att han saknar vänner och även att många av dem, som förut kanske ganska beskäftigt hyllade honom, viker undan. Jag vill inte, herr talman, tillhöra den typen. Jag har visserligen inte anledning att uppträda som någon försvarare i detta sammanhang, ty jag har inte alls haft någon del i detta företag eller medverkat till det. Men jag kan inte underlåta att framhålla vad denne man dock utträttat för länet och vad hans avsikt var.

Jag är kanske den ende i denna kammarare som träffat denne man, när han skulle starta detta företag. Han är en son av Bohuslän, hans far hade arbetat inom dess näringsliv. Han hade brutit sig mark i Finland och skapat ett ståtligt och bärkraftigt företag inom rederinärningen där. I början av 1940-talet sammanfördes jag här i Stockholm inom en sammanslutning av andra näringslivets män med denne man, som uttalade sin önskan att få återvända till sitt gamla hemlän. Det var intet långt samtal jag hade med honom. Han framhöll emellertid att han ville återvända och att det var hans högsta önskan att medverka till att detta län, som saknade ett rikt differentierat näringsliv, skulle tillföras en ny industri. Han hade i främmande

land visat, att han var en dugande företagare. Vi följde honom i länet med stora förhoppningar men också många gånger med en viss bävan. Han var nämligen en djärv och mycket initiativrik man. Det har sagts att det gång på gång gjordes försök att få lån på de normala vägarna via bankinrättningar, men sådana hade inte lämnats i tillräcklig utsträckning. Jag skall inte gå in på någon analys av resultaten av dessa försök och varför de misslyckades.

Om man som jag under ett decennium, då detta län varit helt beroende av en enda industri, upplevt arbetslöshetstider i länet och varit intresserad av ett rikare differentierat näringsliv där, är det helt naturligt, att man fäst stora förhoppningar vid detta företag. Det förefaller mig som om man kan hysa sådant förtroende för de män som nu sitter i stiftelsens styrelse såväl som för företagsledningen, att man kan hoppas att företaget skall kunna fortsätta.

Det är också, herr talman, med den förhoppningen, som jag här givetvis ansluter mig till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill bara säga ett enda ord med anledning av vad herr Regnéll här tidigare anförde. Jag tror inte att man skall försöka göra den uttolkningen av utskottets utlåtande som herr Regnéll ville göra, om jag fattade honom rätt, nämligen att utskottet hade bifallit högermotionens yrkande. Jag hänvisar till vad utskottet säger, att motionerna inte påkallar någon riksdagens åtgärd, och jag vill för min del inte ha detta uttolkat som ett bifall till högermotionen utan kanske tvärtom som ett avslag på densamma.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Punkterna I—IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 510; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6**Förfarandet i kammarrätten, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner angående förfarandet i kammarrätten, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats sex inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, bland dem

1) de likalydande motionerna I: 26 av herr *Ollén m. fl.* och II: 31 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning om antagande av lagregler om ett förbättrat förfarande i kammarrätten vid handläggning av skattemål»; och

2) motionen II: 400 av herr *Eliasson* i Stockholm, vari yrkats »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå att utredning företages angående rätt för ledamöter av kammarrätten att med tjänsten förena bisyssla av i motionen angiven art».

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 26 av herr *Ollén m. fl.* och II: 31 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.* om lagstiftning rörande förfarandet vid handläggning av skattemål i kammarrätten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i avseende å nämnda motioner anfört;

2) att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 400 av herr *Eliasson* i Stockholm angående rätt för ledamot av kammarrätten att med tjänsten förena uppdrag i underordnad skatteinstans, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva

Förfarandet i kammarrätten, m. m.

till känna vad utskottet i avseende å berörda motion anfört;

3) att de likalydande motionerna I: 22 av herr *Lindblom m. fl.* och II: 27 av herr *Nihlfors m. fl.* om rätt för lokal skattemyndighet att rätta uppenbara felaktigheter i av taxeringsnämnd åsatta taxeringar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att motionen I: 261 av herr *Svärd* angående förening av uppdrag såsom ordförande i taxeringsnämnd med tjänsteinnehav såsom domare, åklagare eller polisman icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **ELIASSON** i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag har dels tillsammans med flera andra ledamöter undertecknat en partimotion om allmän översyn av kammarrätten, dels väckt en egen motion som bl. a. rör rätten för kammarrättsledamot att åtaga sig privata taxeringsuppdrag. Beträffande den första motionen vill jag i korthet framhålla följande.

Vad som enligt min mening processmässigt i första hand erfordras i kammarrätten är muntlighet. För de allmänna domstolarnas del fastlogs redan genom den nya rättegångsbalken, som trädde i kraft den 1 januari 1948, att processförfarandet skulle vara muntligt. Det skulle t. ex. vara slut på det vidlyftiga intygsskriveriet, som visat sig vara så farligt ur rättssäkerhetssynpunkt. Det är ju betydligt lättare att få personer att skriva under oriktiga och missvisande intyg än att förmå dem att på ed avge falska vittnesutsagor. Tio år efter det att vi för den allmänna processens del har såsom omistliga värden fastslagit sådana viktiga principer som muntlighet, omedelbarhet, koncentration och offentlighet, så lever processen i kammarrätten fortfarande sitt gamla liv.

Utskottet framhåller att det ur rättssäkerhetssynpunkt är av betydelse med

Förfarandet i kammarrätten, m. m.

ett muntligt förfarande även i kammarrätten. Det heter i utskottets utlåtande: »Allmänt sätt ger ett muntligt förfarande — vid vilket framkomna uppgifter omedelbart kan bli bemöta eller närmare belysta och materialet kan kompletteras med frågor direkt till parterna — ett säkrare underlag för tvistefrågors bedömande än en rent skriftlig procedur.» Efter ett sådant konstaterande hade man väntat att utskottet skulle säga: Låt oss då utan dröjsmål föranstalta om en utredning angående införandet av ett sådant förfarande i kammarrätten. Det är här fråga om rättssäkerhetskrav som redan länge obestriddligen har försummats. Men den ståndpunkten intager inte utskottet, utan man trycker på en del synpunkter som knappast borde ha nämnts i detta sammanhang. För det första framhåller man härvidlag att en mera allmän övergång till ett muntligt förfarande i kammarrätten skulle medföra ökade kostnader för såväl det allmänna som de skattskyldiga. För det andra säger man att en sådan övergång skulle kräva en organisation av helt andra mått än den som nu finns i kammarrätten. För det tredje anser man att de skattskyldiga icke bör utan bärande skäl åsamkas kostnader för resor och juridiskt biträde.

Det verkar, kan man säga, som om utskottet salubjuder rättssäkerhetssynpunkter till priset av vissa ekonomiska prestationer. Tror inte de ärade kammarrättsledamöterna att den nya rättegångsordningen har kostat pengar? Tror ni inte att den på många håll har krävt en betydligt vidlyftigare organisation? Har den inte medfört utgifter för parter och vittnen, som skall komma personligen tillstådes?

Kammarrättens arbetsbörda är alldeles för stor med hänsyn till kammarrättens nuvarande organisation. Visserligen framhöll finansministern i ett interpellationssvar förra året, att kammarrätten måste ha ett ganska stort arbetsmaterial för att kunna arbeta någor-

lunda jämnt, men allmänheten skall väl inte behöva finna sig i väntetider på två, tre, fyra år eller längre. Utskottet fastslår att organisationen är underdimensionerad redan under nuvarande förhållanden. Men därtill kommer att det enligt utskottets mening ju är ur rättssäkerhetssynpunkt erforderligt med en ökad muntlighet, något som gör att det krävs en helt annan organisation än för närvarande och att kammarrättens personalorganisation blir ännu mer underdimensionerad. Trots detta överlämnar utskottet till kammarrätten att själv undersöka »om något eller några uppslag till lösning av detta problem kan vara ändamålsenliga». Det är i sanning en optimistisk hänvisning.

Kammarrätten har, påpekar utskottet, enligt sin instruktion redan nu möjlighet att ordna muntligt förhör. Ja, det har i kammarrätten sedan denna bestämmelse tillkommit, hållits ett enda muntligt förhör, och det hölls år 1949. Trots det nödläge, vari kammarrätten nu befinner sig genom sin stora arbetsbalans — ett nödläge som sannolikt bidragit till att kammarrätten bara hållit ett enda muntligt förhör, även om det ur rättssäkerhetssynpunkt varit erforderligt med ett större antal sådana förhör — så säger utskottet: »Det här klarar nog kammarrätten upp.» Nej, det tror jag inte. Jag anser att det behövs en utredning om genomförande av de partiella reformer inom kammarrätten, som är oundgängligen nödvändiga, innan besvärssakkunniga hinner bli färdiga med sitt arbete, vilket ännu kan dröja många år.

Jag ber därför att få yrka bifall till motion nr 31 i denna kammare.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Eliasson har i sin motion framhållit, att kammarrättens ledamöter inte bör åta sig uppdrag av olika slag vid sidan av sin tjänst. Jag vill erinra om att kammarrätten består av fyra olika slags tjänstemän: kammar-

rättsråd, assessorer, särskilda ledamöter och adjungerade ledamöter. Utav dessa har kammarrättsråden för närvarande förbud mot att åta sig taxeringsuppdrag. Bland assessorerna har inte heller någon ett sådant uppdrag. De särskilda ledamöterna är utsedda av Kungl. Maj:t, och för dem kan inte några föreskrifter lämnas. De är sakkunniga på olika områden, t. ex. byggmästare för byggnadsfrågor etc. Adjungerade ledamöter, assessorer och andra, bör ha taxeringsuppdrag för att komma in i taxeringssystemet och vinna erfarenhet, som de kan ha stor nytta av när de erhåller befordran. Jag anser sålunda, att det inte existerar någon fara för att kammarrättens verkligt avgörande ledamöter skall förledas att genom privatuppdrag bringas i intressekonflikter.

Den stora taxeringsreformen, som påbörjades år 1956, har fortskridit så långt, att primärtaxeringsnämnderna har blivit reformerade, prövningsnämnderna likaså, och turen har nu kommit till kammarrätten. Allt som göras kan för att garantera att det inte faller någon skugga på domare och ledamöter av domstol bör självfallet göras, ty Cæsars hustru bör inte på något sätt kunna misstänkas. Jag tror, att med de reformplaner, som nu föreligger beträffande kammarrätten, till och med herr Eliasson kan känna sig ganska trygg. Besvärssakkunniga har nämligen i uppdrag att föreslå en lagstiftning, som gör kammarrätten i högre grad än förut lämplig att vara slutlig domstol i skattemål, sedan besvärsgrensningen tidigare av riksdagen har beslutats. Dessutom kan jag meddela, att kammarrätten själv har vidtagit åtgärder för att skaffa fram en ny, modernare och mera allsidig instruktion, vilken ligger så gott som färdig. När denna instruktion har antagits blir tryggheten ytterligare ökad för att kammarrättens ledamöter inte på något olämpligt sätt skall åta sig privata uppdrag.

Förfarandet i kammarrätten, m. m.

Herr Eliasson ville också genomföra modernare processmetoder i kammarrätten. Framför allt ägnade han sig åt behovet av muntligt förfarande. Som herr Eliasson påpekade finns det inte något förbud för kammarrätten att anordna sådant. Att det inte har skett i större omfattning tidigare, har väl berott på att kammarrätten icke har arbetat såsom slutlig domstol utan varit en länk i rättskedjan. Jag tror emellertid, att även denna fråga kommer att bli på vederbörligt sätt belyst och ordnad.

Jag vill dock bestämt reagera mot herr Eliassons uppskattning av utskottets argumentering då det gäller att beskriva det muntliga förfarandet. Han påstår, att utskottet velat salubjuda rätts säkerheten genom att det dristat sig påpeka, att det kan vara ganska vanskligt även för den enskilde rättssökanden att kasta ut pengar på ett fullkomligt hopplöst företag, ty ett muntligt förfarande förutsätter resor, uppehälle i Stockholm, anställande av rättsligt biträde o. s. v., vilket kan medföra mycket betydande utgifter. Om det hela sker i ovis processlystnad är det naturligtvis inte vare sig ur rätts säkerhetssynpunkt eller ur allmän synpunkt obefogat att hävda, att det inte alltid är till den skattskyldiges fördel att i tid och otid ordna med muntligt förfarande.

Jag skall inte fortsätta argumenteringen vidare utan vill bara framhålla, att varje åtgärd, som kan åstadkommas för att öka rätts säkerheten och få bättre förhållanden i fråga om beskattningen, är i full överensstämmelse med 1956 års reform. Jag hoppas, att denna skall ytterligare utbyggas och även komma att omfatta kammarrätten. I förvissning om detta kan nog både herr Eliasson och jag vara nöjda med utskottets betänkande och se tiden an. Vi kan vara trygga för att även i fråga om kammarrätten god ordning uppnås.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Förfarandet i kammarrätten, m. m.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Att det var otacksamt att vid denna sena tidpunkt tala i riksdagen hade jag förstått, men att det var så otacksamt att inte ens utskottets ordförande, som skall bemöta anförandet, skulle höra på vad som sägs, hade jag inte väntat mig. Jag har sagt, att jag dels skrivit på en partimotion och dels **har en egen motion**. Det jag talade om i mitt förra yttrande rörde endast partimotionen. Herr Sundström började bemöta vad han trodde att jag hade sagt beträffande den egna motionen. Jag har inte sagt någonting i den frågan, men nu tänkte jag säga några ord.

Det gäller alltså kammarrättspersonalens bisysslor.

Jag anser att partsuppdrag och domaruppdrag i princip är oförenliga sysslor.

JO har framhållit att »den omständigheten att man mot betalning kan som privat biträde anlita en tjänsteman hos den myndighet som har att pröva ett ärende kan hos allmänheten lätt giva stöd för uppfattningen att man därigenom — även om tjänstemannen själv icke deltar i prövningen — kan vinna fördelar på grund av tjänstemannens ställning och hans eventuella möjligheter att indirekt påverka ärendets handläggning. Om än en sådan uppfattning sakligt sett är obefogad, kan emellertid förhållandet vara ägnat att minska tilltron till tjänstemännens opartiskhet».

Låt oss tänka oss att ett kammarrättsråd har ett välavlönat uppdrag för ett stort bolag att upprätta deras deklARATIONER.

Är detta lämpligt?

I taxeringsnämnden sitter kanske en ung kammarrättsjurist som ordförande eller kronombud och skall granska sin chefs deklARATION, en kammarrättsjurist som kanske för sin karriär är beroende av sin chefs uppfattning.

Vilka möjligheter har inte kammarrättsrådet att hos prövningsnämnd och andra instanser särskilt bevaka sitt pri-

vata ärende. När han ringer upp och frågar i den underordnade instansen, får hans ställning som domare en särskild tyngd, som hans ställning som partsombud icke motiverar.

När ärendet kommer till kammarrätten har han större möjligheter än andra partsombud att diskutera fallet med sina kamrater och försöka påverka dem till att omfatta de synpunkter han som betalt partsombud i sina inlagor hävdade i skatteärendet.

Ett partsombud som samtidigt är domare i överordnad skatteinstans har obegränsade möjligheter att taga del av allt i andra skatteärenden icke offentligt material, som kanske kan vara till nytta i det privata skatteärendet.

Stora bolag kan — det har visat sig — erbjuda just personer i sådan ställning mycket höga arvoden för deras uppdrag. Det är mycket värdefullt för stora bolag att få taxeringsexperter just inom kammarrätten. Skall vi verkligen utsätta dem för dessa oerhörda frestelser som en sådan konfliktsituation mellan tjänsteplikt och plikt som partsombud måste innebära? Skall vi lämna en så för den offentliga kritiken sårbar punkt öppen?

Svaret på dessa frågor tycker jag är självklart.

Kammarrätten tycker visserligen inte att förbud för sådana partsuppdrag behövs. Men JK, som väl får anses vara den på området mest auktoritative experten på sådana här frågor, har i sitt remissyttrande över motionen ansett att förbud bör införas för kammarrättens ledamöter att mottaga avlönade privata skatteuppdrag och uppdrag i uppbörsärenden samt att förbud bör införas för ledamot i kammarrätten att mottaga uppdrag i underordnad skatteinstans.

Det kan påpekas att förbud gäller t. ex. för tjänsteman i underordnad skatteinstans här i staden att mottaga privata uppdrag. Så mycket starkare skäl talar för förbud för personal i över-

Förfarandet i kammarrätten, m. m.

ordnad instans, där missbruk kan ha betydligt allvarligare olägenhet.

Utskottet har trotsat JK:s synpunkter, som — enligt vad som för övrigt framhållits — synes alldeles uppenbara. Utskottet anser att det är tillräckligt om det kommer in ett förbud i instruktionen om advokatverksamhet, och detta trots att en på detta vis formulerad begränsning av den privata verksamheten uppenbart visat sig olämplig och lett till minst sagt märkliga konsekvenser.

Så sent som i JO:s senaste ämbetsberättelse behandlas ett fall med utgångspunkt från att domare i flera månader biträtt part med upprättande av omkring 40 rättegångsskrifter. Detta är icke advokatverksamhet, säger JO. Det är alltså fortfarande, även om förbudet mot advokatverksamhet kommer in i kammarrättens instruktion, ganska omfattande betalda partsuppdrag som domare i kammarrätten kan mottaga.

Lagutskottet har påpekat dessa bestämmelsers otillfredsställande karaktär. Justitieministern har alldeles nyligen i ett interpellationssvar påpekat att det knappast är tillfredsställande att begränsa förbudet endast till advokatverksamhet. Nu kommer bevillningsutskottet och sanktionerar en sådan begränsning. Det är verkligen att med öppna ögon och trots högljudda varningar riskera att gå direkt i fallgropen.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motion nr 400 i denna kammare.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Det herr Eliasson nu senast påtalar är naturligtvis en företeelse, som bevillningsutskottet på intet sätt haft någon anledning att slå vakt omkring. Varje försök att utnyttja en förmansställning genom telefonpåringningar eller inverkan på dem som skall handlägga frågor är naturligtvis av ondo. Detta är av ondo inte bara i kammarrätten utan på alla andra områden, där något sådant yppar sig. Att domare —

som herr Eliasson själv påpekar — även åtar sig advokatuppdrag i den omfattning som här givits exempel på, det är självfallet också någonting som bevillningsutskottet inte ett ögonblick har tänkt att försvara.

Sedan har vi frågan om det som egentligen rör kammarrätten. Detta var uppe i bevillningsutskottet redan 1943. Vid det tillfället blev något direkt förbud mot enstaka uppdrag inte genomfört. JO förklarade, att det var nödvändigt med en reglering på detta område, men att denna reglering då måste gälla inte bara kammarrättens ledamöter utan även andra delar av statsförvaltningen.

Jag vill således livligt understryka behovet av att allting går just tillväga. Att kammarrättsråd åtar sig uppdrag att t. ex. utföra deklARATIONER för stora firmor, det kan kanske i vissa fall leda till att det blir en riktig och rättvis deklARATION, men naturligtvis vore det bättre om kammarrättsråden avstode från att åta sig sådana uppdrag. På den punkten behöver vi således inte tvista. Jag tvivlar dock på att det är möjligt att skriva sådana bestämmelser, att varje möjlighet att vid sidan av tjänsten utföra enstaka uppdrag förhindras. Att driva övervakningen till sin spets så att uppdrag utom tjänsten aldrig kommer att förekomma, det är också, enligt mitt förmenande, utom möjligheternas gräns. Att eftersträva en sådan ordning är jag dock livligt intresserad för.

Jag tror inte att herr Eliasson skall underskatta det som utskottet här påpekar, att man i en blivande instruktion för kammarrätten kommer att vidta alla åtgärder som är möjliga och inskriva regler som ur allmänna synpunkter kan vara påkallade. Vi får väl vänta och se, herr Eliasson, om detta ger resultat. Eftersom de besvärssakkunnigas utredning arbetar och dessutom kammarrättens eget arbete på instruktioner pågår — föranlett naturligtvis av framställning från Kungl. Maj:t — anser jag att ut-

Förfarandet i kammarrätten, m. m.

skottet har haft god motivering för att i det nuvarande läget avvakta och se innan man hastar med ytterligare åtgärder.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr ELIASSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Om det hade varit så som herr Sundström säger här, att kammarrätten skall komma med de föreskrifter som är påkallade, då kunde jag ha varit nöjd. Kammarrätten säger dock att den i sin instruktion kommer att föreskriva detta om förbud mot advokatverksamhet. Det är detta jag vänder mig mot. Detta har ju visat sig — som jag redan framhållit — leda till de konsekvenser som påpekas i JO:s ämbetsberättelse och som påtalats av lagutskottet och justitieministern. Justitiekanslern har i sitt remissyttrande inte heller begränsat förbudet endast till advokatverksamhet.

Herr Sundström säger sedan att det är svårt att skriva dessa bestämmelser. Varför är det så svårt, när vi redan har bestämmelser? Vi har ju redan bestämmelser för underordnade taxerings-tjänstemän här i Stockholm. Är det då så konstigt att domare skall vara förbjudna att åta sig privata partsuppdrag? Är inte detta den självklaraste sak i världen: är man domare skall man inte vara partsombud och är man partsombud skall man inte vara domare!

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner dels på bifall till utskottets i *punkten 1*) gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 31 av herr Svensson i Ljungskile m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 31 av herr Svensson i Ljungskile m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen beträffande *punkten 2*) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Eliasson i Stockholm i ämnet väckta motionen II: 400; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: 400 av herr Eliasson i Stockholm.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter

Interpellation ang. utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.

hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggblom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 158 ja och 22 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7**Interpellation ang. utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.**

Herr JOHANSSON i Stockholm (k) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Vårt land har tidigare hört till de främsta i världen i fråga om folkbildningens och den högre undervisningens standard. På många vetenskapliga områden har svenska forskare gjort banbrytande insatser. Men stagnationen här och den snabba utvecklingen i den socialistiska sektorn av världen har flyttat vårt land om inte till kön så dock till en mindre framskjuten plats än tidigare. Den högre undervisningens demokratisering har ännu inte förverkligats. Universitetsundervisningen har försämrats genom att resurser inte lämnats i takt med det stigande studentantalet. I hela landet råder brist på praktiskt taget alla slag av akademiker. Särskilt akut är bristsituationen i Norrland. Det har beräknats, att den svenska industrien skulle behöva minst ett tusen högskoleingenjörer utöver dem som nu finns. Många läroverk får nöja sig med mindre kvalificerade vikarier i brist på sökande till de ordinarie lärarbefattningarna. De privata företagen behöver alltmer akademiskt utbildad arbetskraft, även utanför de fack, teknikernas och civilekonomernas,

som traditionellt lämnat folk till industri, handel etc.

I konkurrensen om arbetskraft med högre utbildning har monopolföretagen kunnat bjuda väsentligt bättre ekonomiska villkor, och förhållandevis allt färre akademiker med utbildning i matematik, fysik, kemi, biologi och tekniska ämnen inriktar sig på en framtid som läroverkslärare. Även akademiker med humanistisk utbildning har ofta bättre ekonomiska alternativ än en utkomst som lärare. Knappheten på lärare och bristen på lokaler och modern materiel har på alla stadier av undervisningen lett till för stora elevgrupper och följaktligen mindre effektiv utbildning. Det faktum att stöd åt forskningen är en form av kapitalinvestering, på lång sikt den mest lönande, erkänns i ord av de flesta ansvariga. I praktiken är svensk forskning på nära nog alla områden undernärdd, och en framtid som forskare ter sig för de flesta studenter som ytterligt osäker. Mycket få studenter kan över huvud taget slå sig fram till en fast forskarbefattning, om deras familj inte kan eller är villig att offra en förmögenhet.

De flagranta bristerna på utbildningspyramidens topp motsvaras av lika iögonfallande brister på mellanstadiet och i enhetsskolan, helt naturligt för övrigt, eftersom otillräckliga högre utbildningsmöjligheter måste återspeglas i en otillräcklig utbildning av lärare för låg- och mellanstadierna och eftersom investeringsbegränsningarna särskilt hårt drabbat skolbyggnadsplanerna. Redan vid sju års ålder möter barnen dessa allvarliga brister i vårt skolväsen. Många tusen elever i enhetsskolans försöksdistrikt får sin undervisning i provisoriska, ofta helt undermåliga lokaler och därtill i klasser på upp till 40 elever, där följaktligen den individuella undervisning, som skolreformen förutsatte, blir en fiktion. Barnen möter försummelserna vid övergången till realskolor-

Interpellation ang. utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.

na och gymnasiet, där varje år tusentals begåvningar avvisas, eller — för den händelse de inriktar sig på ett manuellt yrke — vid porten till yrkesskolorna, där platsantalet inte på långt när motsvarar behovet. De ungdomar, som lyckats forcera spärrarna fram till studentexamen, finner att vårt samhälle trots bristen på akademiskt utbildad arbetskraft inte har resurser att utbilda den arbetskraft, som saknas.

I ett föredrag inför Svenska lasarettsläkareföreningen den 6 december 1957 rapporterade landstingsdirektör K. G. Viklund i Luleå bl. a. följande fakta om sjukvårdskrisen i Norrbotten:

»För den öppna vården har vi länet indelat i 37 distrikt. Dessa 37 var den 2/12 i år besatta av 13 ordinarie svenska befattningshavare samt 5 utländska ordinarie läkare, därav 1 estnisk, 1 tysk, 1 österrikisk och 2 norska läkare. 14 tjänster uppehölls av vakansvikarier, nämligen 6 danskar, 2 tyskar, 1 estländare, 1 österrikare och 3 svenska medicine kandidater. 5 distrikt saknade läkare. De uppehålls genom dubbelförordnanden, t. o. m. där läkare har sjukstugor. Vid 4 av våra 7 sjukstugor, som haft en verksamhet av lasarettskaraktär, svarar unga utländska, tillfälligt anställda läkare, bl. a. 2 utländska medicine kandidater, för läkaruppgifterna. *Förhållandena är sämre än för 30 år sedan, då hade vi 25 distrikt och samtliga var besatta med ordinarie, kompetenta läkare.* (Min kursiv).

I fråga om lasarettin inom länet vill jag här nämna, att den 1 oktober var av totalt 60 underläkartjänster inom länet 21, alltså cirka 1/3, besatta med kompetenta svenska underläkare...»

Antalet vakanta tjänster utan vikarie eller kompetent vikarie vid provinsialläkarväsendet, undervisningssjukhus, lasarett, epidemisjukhus och sanatorier utgjorde i april 1957 400 eller 12 % av samtliga. Trots ökningen av antalet lä-

kare förutses ännu år 1965 en kvarstående brist på 900 läkare.

Som kontrast till denna mycket alarmerande situation står det faktum, att av de 431 unga studenter, som sökt tillträde till medicinska studier vid karolinska institutet och de medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund och Göteborg vårterminen 1958, avvisades mer än hälften. Endast 204 antogs! Hur skall de avvisade studenterna och en vårdsökande allmänhet, som antingen inte får tag på någon läkare alls eller blir mottagen av en utländsk medicine kandidat, kunna finna andra ord än grotesk och tragisk för detta bedrövliga läge? Förhållandena är likartade för tandvården.

Den betydande teknikerbristen redan nu måste mycket snart få ännu mer allvarliga proportioner, eftersom den snabba tekniska utvecklingen kräver ständigt fler civilingenjörer. Dessutom är tendensen här, liksom i flera andra länder, en vikande tillströmning till gymnasiernas reallinjer, från vilka nära nog alla ingenjörsämnen rekryteras.

Även om utvecklingen inom teknik och vetenskap behagade stå stilla under ett decennium vore vår nationella situation prekärr. Men utvecklingen går i stället snabbare än någonsin tidigare i historien.

När Sovjetunionen först av alla länder sände upp jordsatelliter i världsrymden, fick detta en närmast chockartad verkan i länder, där man tidigare underskattat sovjetlandets vetenskapliga och tekniska framsteg. Dessa konstgjorda planeter är självfallet inte isoleerade händelser. Alla kritiska fackmän har bedömt dem som produkter av en utomordentligt bred och avancerad vetenskaplig organisation. Under intryck av dessa händelser har man i världspressen med stöd av ett rikt material diskuterat den relativa ställningen i fråga om utbildning, vetenskap och teknik mellan England, Förenta staterna, Sov-

Interpellation ang. utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.

jetunionen och några andra länder. Samstämmigt har det konstaterats, att utvecklingen på det vetenskapliga och tekniska planet under efterkrigsåren haft ett mycket snabbare tempo i Sovjetunionen än i Förenta staterna och England. En av huvudanledningarna härtill är den breda respektive snäva rekryteringen till de högre utbildningsanstalterna. Sedan en följd av år utbildas i accelererat tempo betydligt fler civilingenjörer i förhållande till folk mängden i Sovjetunionen än i Förenta staterna, och det är lätt att visa, att skillnaden under de kommande åren blir allt större.

Detta obestridda faktum har föranlett brådskande diskussioner i Förenta staterna, där man i regeringen och kongressen tycks överväga en utbildningsreform för att söka inhämta för språnget. De militära aspekterna har dominerat dessa diskussioner, varför det praktiska resultatet kan bli ytterligare prioritet åt militärteknisk utbildning och forskning och en ännu svårare ställning än hittills för den utbildning och forskning, som i det långa loppet är avgörande för ett lands ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Det finns emellertid många ledande amerikanska skribenter, som varnat mot tendensen att låta militärernas perspektiv göra sig gällande och med skärpa hävdad, att stagnationen på det pedagogiska, vetenskapliga och tekniska planet nödvändigtvis måste följas av ekonomisk stagnation.

Diskussionen har förts även i vårt land. Anmärkningsvärt nog har man som regel förbigått det faktum, att — relativt sett — produktionen av vetenskapsmän och högskoleutbildade tekniker är väsentligt lägre i vårt land än i Förenta staterna. Vi lämnar här de militära propagandisterna därhän. Vårt land har sedan decennier ödslat miljarer under intryck av den skräckpropaganda om en rysk fara, som reaktionära

militära aktivister utvecklat, och de gånger som vårt lands fred och självständighet hotats har hotet varje gång kommit från militärmakter, vilkas aggressiva planer konsekvent förnekats eller bagatelliserats av dessa samma aktivister. Men det allvarliga i den aktuella situationen är, att vårt land blir alltmer distanserat i fråga om teknisk och vetenskaplig utveckling. Om det inte snabbt vidtas radikala åtgärder för att stärka vårt utbildningssystem och våra forskningsinstitutioner kommer vi snart att tillhöra de underutvecklade länderna, vilket obevekligt går ut över svenska folket och dess levnadsstandard. Vi är en liten nation, men detta innebär ingalunda, att vi inte skulle kunna hävda oss i kvalitativt hänseende vid sidan av de större. Vi har stolta traditioner, och trots den relativa eftersläpningen under en följd av år har vi högstående om än otillräckligt många vetenskapliga och tekniska kadrer. Vi skulle, om dessa kadrer rationellt utnyttjades och understöddes, mycket snabbt kunna öka takten. Det är de materiella resurserna som hittills förvägrats utbildningen och forskningen.

Årets statsverksproposition representerar i fråga om lyhörddhet för undervisningens och forskningens behov ett framsteg jämfört med tidigare års. Propositionen om upprustning vid vårt lands universitet och högskolor är ett betydande steg i samma riktning. Propositionen har dock i huvudsak begränsats till en utbyggnad av de humanistiska fakulteterna i avsikt att modernisera undervisningen och öka examensfrekvensen. Denna upprustning var nödvändig och glädjande, men flera remissinstanser har påpekat, att den mest angelägna uppgiften, nämligen utbyggnaden av den tekniska och naturvetenskapliga högskoleundervisningen, kommit i efterhand. Även om propositionen kan redovisa en fortgående utbyggnad av de tekniska högskolorna och den natur-

Interpellation ang. utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.

vetenskapliga undervisningen och en avsevärd ökning av intagningen av studenter, kvarstår att ett stort antal av våra tekniska begåvningar utestänges från denna spärrade undervisning. Den fortgående utbyggnaden står icke i någon proportion till de stegrade kraven, vilka i första hand motiverar, att en helt ny teknisk högskola kunde byggas i snabbast möjliga tempo, helst i anslutning till det allför länge fördröjda norrlandsuniversitetet. Det som nu genomföres måste ses mot bakgrunden av många års försummelser och ett läge, som i vissa hänseenden — teknikerbristen, avfolkningen av mentalsjukvården, krissituationen i Norrland etc. — närmar sig katastrofen. Det måste också ses mot bakgrunden av den mycket snabba vetenskapliga och tekniska utvecklingen i internationell skala. Slutligen måste de otaliga statsfinansiella skäl, som under årens lopp anförts mot anspråklösa krav från utbildnings- och forskningsinstitutionernas sida, jämföras med den tjänstvillighet som visats generaler och amiraler. Svenska flygvapnet kan under ett enda år överskrida sitt anslag med 180 miljoner kronor, men Stockholms högskola har i åratal väntat på förtroendet att få köpa ett elektronmikroskop för 156 000 kronor. När det i årets statsverksproposition uppförs ett reservationsanslag av 490 miljoner kronor för anskaffning av flygmateriel, kan frågan ställas om detta belopp är ett heligt tal och om inte vårt lands framtid skulle bli tryggare och ljusare för den händelse man nu nöjde sig med flygplan för 400 miljoner kronor och använde de överskjutande 90 miljonerna till att genomföra studielön och bygga studentbostäder. Om man reducerade flygplansinköpen med ytterligare 50 miljoner kronor, skulle man därtill få medel till att bygga ett fullständigt norrlandsuniversitet. Det finns en stark opinion i vårt land för den åsikten, att ökade investeringar i ungdoms

utbildning, i vetenskaplig och teknisk forskning och i kulturell upprustning utgör den bästa garantien för vårt lands säkerhet, självständighet och förmodligen att göra sig gällande vid sidan av andra nationer. Erfarenheten från andra länder visar, att sådana investeringar ger en avkastning som inga andra och att den ekonomiska utvecklingens snabbhet är direkt beroende av det stöd som ges utbildning och forskning.

Situationen är för närvarande sådan, att det inte längre duger med halvmejsyrer. Svenska folket har rätt att begära en öppen och fullständig redovisning av 1:o) vårt lands relativa ställning i fråga om utbildningen av och tillgången på pedagogiska, tekniska och vetenskapliga kadrer i jämförelse med de tre stormakterna, England, Förenta staterna och Sovjetunionen, samt 2:o behovet av utbildad arbetskraft, manuell och intellektuell, för närvarande och det förutsedda behovet under de närmaste decennierna. En sådan sammanställning av fakta bör kunna utföras så förutsättningslöst, att den kan ta med i beräkningen, att det är möjligt att rekrytera akademiker ur *hela* befolkningen i stället för som hittills ur ett privilegierat fåtal.

Med hänvisning härtill hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande spörsmål:

1. Har statsrådet undersökt vårt lands relativa ställning i fråga om utbildningen av och tillgången på pedagogiska, tekniska och vetenskapliga kadrer i jämförelse med England, Förenta staterna och Sovjetunionen och kan resultatet av en eventuell sådan undersökning nu framläggas för riksdagen?

2. Vilka behov föreligger för närvarande och de närmaste två å tre decennierna av utbildad arbetskraft, manuell och intellektuell?

3. Vilka behov av byggnader, lokaler och andra resurser för alla stadier av

Interpellation ang. utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.

undervisningsväsendet liksom den vetenskapliga och tekniska forskningen föreligger och på vilka vägar anser statsrådet att de kan fyllas?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes

sammansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 angående byggnadsforskningsavgift, m. m., dels och i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.,

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 och 16 §§ förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan,

nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning angående småföretagens och jordbrukets kapitalproblem m. m., och

nr 26, i anledning av väckta motioner angående småföretagsamhetens lokalfrågor; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.,

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om resandes rätt att fritt införa jordbruksregleringsvaror jämte i ämnet väckta motioner,

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Fiskerilånefonden jämte i ämnet väckta motioner,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser Näs 1^a i Göteborgs och Bohus län m. fl. fastigheter, och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 9

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till Musikaliska akademien med musikhögskolan;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1958/59 till medicinska högskolan i Umeå m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid farmaceutiska institutet;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1958/59;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1958/59;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid örlogsvarven m. m.;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 192, i anledning av motioner om uttagande av särskilda avgifter vid exploatering av grus- och stentäkter; och

nr 207, i anledning av motioner om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

§ 10

Tillkännagavs, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen

dels i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret motionerna:

nr 524, av herrar *Akerström* och *Spångberg*,

nr 525, av herr *Lundberg*,

nr 526, av herr *Sundström m. fl.*, och

nr 527, av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*;

dels ock motionerna:

nr 528, av herr *Staxäng m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 133, angående vattenvårdens organisation m. m.,

nr 529, av herrar *Olofson* och *Nilsson* i Lönsboda, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 146, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat,

nr 530, av herr *Hjalmarson m. fl.*, om ändring i gällande bestämmelser rörande reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m., samt

nr 531, av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, angående genomförande av en prisrabattering av socker, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.08.

In fidem
Gunnar Britth

Lördagen den 19 april

Kl. 14.00

§ 1

Föredrogos var för sig följande å kammararens bord vilande motioner. Därvid remitterades

till statsutskottet motionerna:

nr 524, av herrar *Åkerström* och *Spångberg*,

nr 525, av herr *Lundberg*,

nr 526, av herr *Sundström m. fl.*, och

nr 527, av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 528, av herr *Staxång m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 529, av herrar *Olofson* och *Nilsson* i Lönsboda; samt

till jordbruksutskottet motionerna

nr 530, av herr *Hjalmarson m. fl.*, och

nr 531, av herr *Svensson* i Ljungkile *m. fl.*

§ 2

Föredrogos, men bordlades åter sammansatta stats- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1, bankoutskottets utlåtanden nr 23—26 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 16, 18 och 22—24.

§ 3

Föredrogs den av herr *Johansson* i Stockholm vid kammararens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, *m. m.*

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till inredning och utrustning av nya lokaler vid universiteten och karolinska institutet,

nr 94, i anledning av väckta motioner om utredning rörande byggandet av en ny kanalled mellan Vänersborg och Uddevalla,

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för att avhjälpa platsbristen inom fångvårdens ungdomsråjong jämte i ämnet väckta motioner,

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om häkteslokaler i Örebro,

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen jämte i ämnet väckta motioner *m. m.*,

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1958/59 till Vissa kostnader i anledning av allmänna val jämte i ämnet väckt motion,

nr 99, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser kammarkollegiet,

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till reglering av tomtförhållandena å den s. k. Drottningholmshalmen i Lovö socken av Stockholms län,

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter, och

nr 102, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt å bensin, som användes vid drift av truckar och traktorer i sågverksdriftens brädgårdar,

nr 44, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till tullrestitution för varvsindustrien, och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 5

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag för budgetåret 1958/59 till avlöningar, omkostnader och utrustning vid lantbruksnämnderna jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för år 1958 till bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare, m. m.

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.03.

In fidem

Gunnar Britth